

ויוסף הוא המשביר לכל הארץ

קוים לדמותו
של האדם הגדול בענקים, סבא דמשפטים
צדיקים. רב רבנן וגאון הגאונים, גדול הדור
מאור ישראל, רוח אפינו משיח השם אשר
אמרנו בצילו נחיה.
מרן הראש"ל ונשיא חכמי ישראל
כקש"ת רבינו **עובדיה יוסף** זללה"ה וזיע"א
נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ

מהדורה שניה מורחבת

פִּנְה בְּעוֹד יוֹם שְׁמִשִּׁי

מֵאוֹר עֵינֵי וּקְדוּשִׁי

עיני נשואות לִי-ה
בְּדַמְעָה וּבִבְכָּיָה
בְּעֻלִּית רַבְּנוּ עוֹבְדֵיהָ
אַהֲהָ, יוֹסֵף אֵינָנוּ.

דִּמִּי לִבִּי אֵלֵי הָמוּ
וּמִי עֵינֵי כְּנַחַל זָרְמוּ
אַבְרִי רַעְדוּ לֹא דָמוּ
אוֹי כִּי חֲשָׁכוּ עֵינֵינוּ.

וִיְהִי בְּנִסּוֹעַ הָאָרוֹן
אַזְעַק מָרָה בְּשִׁבְרוֹן
אֵין סוּמָךְ וְאֵין יִתְרוֹן
נִפְלָה עֲטָרַת רֹאשְׁנוּ

יִה־אֵל תִּישָׁן עוֹרָה
אוֹר הַתּוֹרָה נַעֲדָרָה
פְּדוּת עֲמָךְ עוֹרָרָה
אֵין זוֹלָתְךָ לְגֵאֲלָנוּ.

בִּכְהָ תִּבְכֶּה הַתּוֹרָה
פִּנְה זִיוָה וּכְתָרָה
עַל זֹאת שֶׁקֶ אַחֲגוּרָה
אוֹי לָנוּ מָה חֲסִרָנוּ.

ה־לַעֲד פָּנֶיךָ תִּסְתִּיר
וְאֵין עוֹד מִי שִׁיעֲתִיר
צְרוּרַת עֲמָךְ תִּתִּיר
וְלֹא נֶאֱבַד בְּחִסְרוֹנָנוּ.

פתיחה

בעה"ת"ש, ברביעי בשבת חמשה ימים במר חשון התשע"ד.

אוי לדור שאבד מנהיגו, ואוי לה לספינה שאבד קברניטה.

"גדול כים שברך מי ירפא לך..." השבר נמשל לים בגודלו ובעומקו. באשר אין לנו שום אפשרות לתאר את גודל הכאב ועומק השבר אשר השברנו, בהלקח ממנו "אורו של עולם" מאור ישראל ומנהיגו, אביר הרועים, עמוד ההוראה, ושר התורה, רב רבנן וגאון הגאונים, שכל פיות אליו פונים, ועיניו כיונים, על צרכי העם אבות ובנים, עשירים ואביונים, ואת הכל נשא על שכמו, בחסדי ה' יתברך שמו, אשר קראו לרעות בעמו, לנחותם הדרך אשר ילכו, גדול הדור ומנהיגו, מרן הראש"ל, נשיא חכמי ישראל ותפארתם רבינו **עובדיה יוסף זללה"ה** וזיע"א.

זה האיש הוקם על שהקים עולה של תורה בארץ ובכל רחבי הגולה, שבכל עיר ובכל קהלה, שמו יצא לתהלה, עוד בימי צעירותו, באשר ה' אתו, ושמר בואו וצאתו, ונפשו הטהורה, זכה וברה, שכולה תורה, ויראת ה' טהורה, שמה לה למטרה, להחזיר ליושנה עטרה, בעוז ותפארה, בחן וחסד עם גבורה, אשר גבר הורה, זאת חוקת התורה.

מימי בחרותו מלמד תורה לעדרים, זקנים עם נערים, צעירים ומבוגרים, בדבר ה' זו הלכה, סדורה בכל וערוכה, מעלה מרפא וארוכה, אשרי העם שלו ככה, והוא קדוש לא-ל עליון, מבטן ומהריון, זך השכל וזך הרעיון, טעמו ונמוקו עמו בהגיון, עלה והעלה את התואר ראשון לציון, והוסיף לו חן עליון. ועתה שוכן ברום חביון, בגן עדן העליון, והוא יושב בסתר עליון.

נפש העמל עמלה לו, מה טוב חלקו וגורלו, לאיש אשר אלה לו, נחלה מאת מושיעו וגואלו, אשר הפקיד בידו, חבל יעקב עבדו, וחיזקו ויעודדו, ומלאה הארץ מכבודו, ויגדל האיש מרוב שקידה, על תורת ה' בהתמדה, כי

ב _____ ויוסף הוא המשיביר

משמייא אליו נועדה, לקנותה לו לתעודה, הוא זיוה והדרה והוא הודה, ובעינו הטובה מלמדה, לבני ישראל ויהודה, האדם הגדול בענקים, אשר חוקי התורה בדורנו הקים, וקירב קרובים עם רחוקים, באמרי נועם ערבים וצדיקים.

והנה כגודל הפסדו של הדור והעם, כן גודל השבר והזעם, עד שדימהו לים כי ירעם, ואמר הנביא גדול כים שברך, והוסיף ואמר, מי ירפא לך. כלומר מי ירפא כל השבר הזה לכל גודלו ועומקו? ולפני זמן רב, חשבתי לפרש בניהותא, מי שהיא אימא עילאה (מ"י גימטריא חמשים רומז לחמשים שערי בינה), היא תרפא כל השבר הזה, וכמאמר חז"ל תבא האם וכו'. וסמכתי דברי על מה שכתב רבינו האר"י ז"ל בשער הכונות, אם עונות תשמוור י-ה השם, מי יעמוד. שאימא תעמוד. ואחר זמן מצאתי שכן פירשו בזהר הקדוש (בהקדמה לבראשית) את הפסוק, מי ירפא לך. וכמו שכתבתי בעניותי, ואז הבנתי, שרבינו האר"י ז"ל למד פירוש דמי יעמוד, מהזהר הזה שפירש כן את מי ירפא לך. ויהי רעוא דזכותו תעמוד לעורר רחמים עלינו, ואימא עילאה תגדור הפירצה הזאת ותרפאנו, בישועה וברחמים אמן.

מרגלא בפומייה דמרן רבינו יוסף קארו ע"ה שהרשב"א ז"ל הוא אורו של עולם, ובודאי שכוונתו בתואר זה, על הבהירות הנפלאה שבכל דבריו, ויושר סברתו שהיו מיוחדים מאד, ואכן גם מרן הבית יוסף ע"ה היה אור העולם בכל הבחינות האלו. וכן דרך מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף ע"ה בכל ספריו מלאים בקיאות נפלאה ובהירות נוראה, ועמקות וישרות שאין להם אח ורע, גם לא ראינו מי שנלחם על פסקיו של מרן הב"י ושיטותיו בהלכה כמו מרן הראש"ל בעל יביע אומר, ועליו יאות לן למימר: "מיוסף ועד יוסף לא קם כיוסף".

מילי דהספידא

ויהי בנסוע ארון תורה תמימה, אשר זיככה ההדירה והשלימה, ועתה
עלה עלה בסערה השמימה, נשמתו הזכה והתמה, של מנהיג כל האומה,
שהיה נצב כאן וראשו בשמי רומה, ויאמר ה' אל משה קומה,
איתפשטותיה דמשה בחינת נשמה, היה בדורנו מגן וחומה, אשר היינו
צופים עליו באהבה ובאימה, והרגשנו הקדושה שעליו הנעימה, וממנו
פרצה ימה וקדמה, וכל המתבונן בו מברך שמייה דמארי עלמא, אשר חלק
ליראיו מן החכמה, והיו פניו כפני חמה, מזיו תורתו התמימה.

בוצין בוצין מקטפיה ידוע, שוקד בלימודיו וכל רז לו ידוע, חכים ושנון
ועניו וצנוע, ומאז ידעו שיהיה גדול ופקיע, כי אז כבר הכריזו עליו ברקיע,
וכל כוחותיו בעמל תורה השקיע, הפליא את שומעיו עת תורתו השמיע,
מיום ליום אורו זרח והבקיע, וחידושיו המו מהגיגי רוחו אמריו יביע,
פסקיו בשיעוריו היה אומר ומביע, את רצון הציבור במתק לשונו משיביע,
ודרך תורה ויראה עליהם משפיע, רוח השם משמים עליו הופיע, וחוט
של חסד משוך עליו להודיע, כי בחיר השם הוא שנבחר להודיע, דבר
השם זו הלכה יפסוק ויביע.

כזקן התהלך עוד בילדותו, פרוש היה ממשחקי ילדים ועל פניו
רצינותו, ומאז ראו מכיריו כוח שקידתו, משנן תלמודו כל דבר בעתו,
נצנוצי גדלות ניכרו מתוך אישיותו, גם במעלליו יתנכר בנערותו, כי לא
להרגלי ועסקי נערות שם מגמתו, הולך על רגליו כאחד הילדים ושרעפיו
קשורים בשאיפתו, לבנות בנין ממסד ועד רום תפארתו, וכל רואיו ידעו
כי לא מחשבתם מחשבתו, ולדרכים רחוקות התוה נתיבתו, וכי כל חפצו

ד _____ ויוסף הוא המשביר

וחשקו בשם ובתורתו, והיא היתה לבדה חכמתו, ועליה ורק עליה היתה כל תפארתו.

חיבורו הראשון על מסכת הוריות, מגדל בנוי לתלפיות, והוא נער ושנותיו מנויות, בן שבע עשרה מעלות שנויות, בהם הרבה קניניו בתורה בגדלויות, והרחיב דעתו על אפיקי ים התלמוד ומשניות, ודברי מפרשיהם ברוחב וכמויות, דרכי הוראה למד בעמל ובהתעמקויות, נדבך על נדבך סדורות בנויות, ודבוקות זה לזה באין התפרצויות, מחוברות מאוחדות ידועות גלויות, ואשר מהם נבנה ענק רוח בכל שלמויות.

בבית המדרש בפורת יוסף הוכרה, גדולתו מעל כל החבורה, אשר היו בהם הרבה גדולי תורה, שכל אחד מהם שלט בש"ס ומפרשיו בטהרה, ובעיונם קולעים אל השערה, אי בעית אימא קרא, ואי בעית אימא סברא, ושמים הולך לפנייהם לתפארה, בגדלותם בהבנת התורה, ושנינותם להורות הוראה ברורה, שקדמה להם יראתם הטהורה, וכל אחד מהם בראשו עטרה, של גאונות וגדלות בתורה, ועמו עוז וגבורה.

אכן מרן ע"ה נתקיים בו: "ואת עלית על כולנה", ממנו יתד ממנו פינה, הוא הגבר ששלט בכל מכמני תורה ברינה, וכשהתחיל בחיבוריו מאשר בעמל גדול קנה, היו שבאו בלעג או בטענה, באמור לו אנה אתה רץ אנה, והוא התעלם וכחרש לא ענה, ושם עצמו בצדדים ובפינה, עד בא עת לחננה.

ואולם ראש הישיבה, ושר הצבא, הגאון רבי עזרא עטיא עליו השלום, אשר הכיר כל תלמידיו והוקירם, ובאהבה וכבוד עיטרם, וברוב ענותו כיבדם וגידלם, מקטנם ועד גדולם, אך כבוד מיוחד נהג בגדוליהם, כפי מעלותיהם, ביודעו היטב כל כשרונותיהם, מהתמדתם וחריפותם והשגותיהם, וסיפר לי לפני שנים רבות כבוד הרב הגאון רבי אליהו שרים זצ"ל, ראש ישיבת תורה והוראה בתל אביב יפו הגדולה, שבעיניו ראה שהגאון רבי עזרא כיבדם ביקר וגדולה, לא כתלמידים אלא כחברים וידידים, והיה נוהג לכבד כל תלמיד בקימה והידור, בכניסתו ויציאתו הדור

ויוסף הוא המשביר _____ ה

הדור, אך היו שלשה מהם, שהיה עומד לפניהם, כמעט מלא קומתו, בכל כבודו והדרתו, ובעת יציאתם מביתו, ליווה אותם עד לפתח ולמזוזה, וידו מידם לא זזה.

אך יצא מכללא, לתפארת וגדולה, מרן עליו השלום והחמלה, שכשהיה נכנס לבא אליו, עמד מלא קומתו למראה עיניו, ולא ישב עד שמרן ישב לפניו, וכשיצא לדרכו ליווהו רבו, אשר כיבדו ואהבו, עד לפתח החיצונה, של החצר והגינה, והמשיך לעמוד שם ועיניו תחזינה, עד שנתרחק מהן לדרכו ברינה, וכן היה יחסו אליו בלימודים, בשניות וחידודים, החשיבו מעל כל התלמידים, וכן היו כולם מעידים.

והמעין ביביע אומר בעיניו יראה, מחזה נאה ויאה, שהרב הדומה למלאך בקדושה, אשר הנחילם תורה מורשה, והיה מופלג בדורו, במלא כבודו והדרו, בידיעת התלמוד ומפרשיו, ושולט בכל דבר הלכה לחלקיו ופרטיו, וכל העם קוראים אחריו מקודש, כי מימיו מן המקדש, והוא הפנה כמה משאלותיו לתלמידו הוא מרן רבי עובדיה, שזכה לגדלות משמיה, והוא עודנו צעיר לימים ומופלג בחכמה, אשר לו שיעור קומה, ורבו ראה בו האשל אשר ברמה, רך בשנים ואב בחכמה, בתורת ה' זכה ותמה, אשר קנה בעמל רב על אחת כמה וכמה, והרחיב גבולו קדמה וימה, ויעל בה עד שמי רומה, והעמיק במעמקי ימה, חדד ותימא.

שינן וחזר בעשרות פעמים, בלימוד הגמרות בפשטים עם טעמים, ופירשם וביארם בנעימים, לילותיו שם כימים, ונשא ונתן לפני גדולים ועצומים, ושמענו מפי קדשו, נזר א-להיו על ראשו, כאשר סיפר לתלמידי הישיבות, לאלפים ולרבבות, לחזק את הלבבות, במדבר בערב'ות, בשמועות קרובות, לפתח בהם שאיפות גדולות, לשים לבם לגדול ולעלות, במדרגות ישרות וסלולות, אשר בצעירותו, והוא עמוס בתורתו, בישיבה עם חבורתו, חבורא קדישתא, שישבו בצילא דמהימנותא, יושבים ונענים, ומזיו השכינה נהנים, ומרבים בתורה קנינים, ואמר לנו רבנו, שבשנה ההיא למדו חמשים דפי גמרא, בהבנה ובסברא, אך בעיניו הקדושות, היו אלו

ו. יוסף הוא המשביר

מעטות וחלושות, ויוסף ידו הגדולה, כי לו נאווה תהלה, וינצל שעות היום והלילה, והשלים חמש מאות דף באותה שנה, וזאת היתה לו למנה.

ויהי לתקופות השנה הולך וגדל, ומכל עסקי נערים היה נבדל, ולא עבר זמן רב, עד שהיה לגאון עצום ורב, אור נערב, ידיו מלומדות במלחמה וקרב, ולא יחת מפני איש גם אם הוא גדול ורב, ויזרע בשנים ההם ברוב עמל וקידות, וימצא עשר ידות, והוא הולך ומתעלה, ויהי הדבר לפלא, פלג א-ל-הים מלא, בזהב לא יסולא.

ורגיל מרן ע"ה בצינו דברי רש"י או תוספות, או אחד משאר הראשונים שהיה מצטט לשונם, כאילו הוא מדבר מתוך גרונו, כי בשעת לימודו העמיק בדבריהם להבינם, ולהעמיד חידושיהם על נכון, וכשמבהיר דבריהם מביט כמו שעומדים בעינם, ובפרט במיוחד במסכת שבת, שנצרה כמו בבת, לכל עניניה והלכותיה, עם כל פרטי פרטיה, והיה מצטט לשון הגמרא, עם לשון רש"י ותוספות עד גמירא, ודברי ראשונים, היו כולם בפיו מכוונים, גם דברי האחרונים, וכל הפוסקים חדשים גם ישנים, היו ספונים וצפונים, חרותים על לוח לבו, כקריאתו וככתבו, משני עבריהם, מבחוץ ומבפנים לכל הכלול בהם, בפשטיהם ורמזיהם, לעומק הטמון בהם, ומעולם לא העלים עינו מהם, ערוכים ומחולקים למערכותיהם, ובכל עת שתבא שאלה, או יחקור חקירה מעולה, מיד הדברים, עומדים לעיניו ומאירים, לפי שקבע הסדרים, והוא בוחר מהם בבירורים, וכך ידע לבא'ר בחומרים, ולהסיר פסולת מהנותרים, שיהיו נקיים ומאירים, וכל השומע מתפעל ומתבהל, ומברך למי שהחכמה שלו, ואומר אשרי העם שככה לו.

ובפגישתי עם אחד מחכמי אמריקא, שעוסק בתורה לעומקה, והייתי מזכיר את דברי מרן וחכמתו, אשריו ואשרי יולדתו, ואמר לי מעשה שהיה לפני שנים רבות, שהגאון רבי יוסף דב סלובייצ'יק ע"ה ביקר בא"י ומסר

ויוסף הוא המשביר ז

שיעור באחד מבתי המדרש, ושם נאספו אברכים יחד עשיר ורש, והגאון ז"ל היה מפלפל בחכמה, בסוגיה זכה ותמה, וכולם שומעים ונהנים, וממוצא פיו היו ניזונים, מזון רוחני ע"ג עננים, בעומק וברוב עיונים, והיה צריך לחידושי הרשב"א לצטט ממנו, בלשונו ובסגנונו, ולא היה בבית המדרש ההוא, הספר הנז' שיביאוהו, ועמד אבר'ך צעיר לימים, ואמר שנדמה לו שזה לשונו בתמים, ואחר שסידר לשונו במושלם, אמר הגאון שאכן אלו הם המילים כולם, והיה שמח שיכל להשלים שיעורו בתורה, ואחר שאל מי הוא הצעיר שבחבורה, והתברר שזה היה מרן בימי בחרותו, אשריו ואשרי תורתו, שלם הוא ושלמה משנתו, והוא כחתן בחופתו, וכצאת השמש בגבורתו, היא היא תפארתו, ולא פסק מעולם מעלייתו, מימי שחר ילדותו, עד ימי אחריתו, תורת ה' היתה לתורתו, מי יתן לנו חליפתו, ומי יתן לנו תמורתו.

בשתיים הוא ניחן מהשמים, כשרון וזיכרון מלא חפניים, וניתנו בשפע גדול אשר לא יאומן, כי כל רואה ומביט לזכרון המיומן, שאין לו רע ואח והוא כצוף ומן, אם יסופר לא יאומן, ויותר מבהיל ומבעית בעיונו, אשר הוא עמוק עמוק מי ימצאנו, עיון שלא נתפס בהשגתו, אשר לא שמענו כיוצ"ב באזנינו, ורק מרחוק אצל קדמונינו, הלא למשמע אזן דאבה נפשנו, ולא עלה מעולם על דעתנו, שיכול להיות מושג לזה בדורנו, ואולי משמים רצו להראותנו, כדי שנעריך ונוקיר קדמונינו.

ח _____ ויוסף הוא המשביר

ואביא מעט מעשיות שראיתי בעיני, בהתקרבי למרן בהתקרבי להר סיני, מאשר זיכני ה' במשך ימי ושני, לשמש מרן לפני ולפני;

סיני...

ואתחיל בענין בקיאותו המיוחדת, אשר לעד עמו היתה עומדת, ועד זיקנה ושיבה, אותו לא עזבה, וכל חכמי הדור גדולים כקטנים, עיניהם ביביע אומר הביטו כיונים, אלה משמאלים ואלה מימינים, בסוגיות הרבות ורובי עינים, יש מעינים בהם בגלוי ויש בנסתרים, כי מהבאר ההיא ישקו כל עדרים, זקני הדור ותלמידים צעירים, כי הוא מאיר לארץ ולדרים, וסברותיו זכות ובהירים, ככוכבים מזהירים, ומאירים כספירים, ויביע אומר הוא ספר הספרים, וכל החפץ לברר אמרים, יודע ששם ימצא חפצו בהדורים, ולא היה כבושם הזה דור דורים, ואינו לפי מדת זמנינו שמרחפים ודוהרים, מקפצים ומדלגים על ההרים, ובמקום עמל ביגיעה ומרורים, ברבוי שינה ורוב שיחה בוחרים, ומרן הזיר עצמו מכל מותרות, ולא בדק האם מותרות הן או אסורות, ולא שת לבו אחר כבוד ועטירות, אלא השקיע עצמו בשינון הגמרות, ובהבנת הסברות, בדרכים עמוקות וישרות, אמרות ה' אמרות טהורות, והתורה השיבה לו, לפי יגיעתו ועמלו, ויגדל האיש כפי מהללו, כפועל ידיו השיבו לו, ראה ה' כי זך וישר פעלו, וירק עליו ברכה ממעל לו.

עד שמצטייר בעיני אני הקטן, שכאשר מרן ע"ה היה עוסק בשאלה, קטנה או גדולה, כל הפוסקים שפתותיהם שונים, וסדורים הם ראשונים ואחרונים, וכל אחד מציג עצמו לפניו, באשר יראת ה' על פניו, והוא מכוין רעיוניו, בהאיר אליו את פניו, ויבא הראשון ויאמר הנני, אני כתבתי בענין זה קח ממני, וכן יענה גם זה השני, והבאים אחריו מציגים עצמם וחכמתם, להראותו את דבריהם וסברתם, והוא מלקט בשושנים, ויעש להם כוונים, וכמה פנים לפניו, ויש אשר יבא לפני ולפנים, הכל לפי סדר העינים, באשר כולם אומרים ועונים, שאלמלא תיאור זה אין לנו כוח להבין היאך מגיע בכל תשובה ותשובה, למאות ואלפי ספרים לקרבה,

משנה וברייטא וספרא בקבא רבה, וגם בהויות דאביי ורבא, וגאונים ורובי ראשונים בערב'ה, ודברי אחרונים הנה זה בא, מתי יקרא ויבין המקרא, ומתי יבהיר בביאור כל סברא, ומאין יקח לו לעזרה, לכתוב כל דבריהם בתמצית קצרה, ומתי יספיק לשאת ולתת במסקנותיהם, והם יושבים ועל ראשיהם עטרותיהם, והוא מדבר עם זה כלשוננו, כל אחד ואחד לפי סגנונו, עמד וימודד מים בשעלו, בחכמת א-ל עליון אשר ניתנה לו, והיא שעמדה בבנין תשובותיו, לאלפיו ולרבבותיו.

...ועוקר הרים

וזכורני לפני למעלה מחמש עשרה שנה, קיבלתי מהדרת גאונו הזמנה, על הקמת ב"ד לענייני כשרות, שיפעל להיטיב בישרות, לתת בשר חלק בפי כל דורש, ויהיה במחיר השווה לדל ולגורש, ואמרתי לפני הדרת גאונו במחילה, שלא אוכל לעסוק בזאת הפעולה, מפני רובי טרדותי דרך כלל ופרט, למרות פניית גאונו בהדרת, ומרן הסכים וביקשני שבדיני ממונות אשתתף, ותחת כנפיו נחסה ונתעטף.

ואז הפתיענו בהצעתו, לטפל במקואות ע"י ב"ד בשבתו. ואחד הרבנים שהיה מטפל במקואות שאל למה צריך לזה שלשה, ומרן אמר שבית דין יכול לעמוד גם נגד טענה קשה, שאם אחת הבלניות תכחיש את הרב בטענתו, לא יוכל להצדיק את עמדתו, שכן עד א' בהכחשה, עמדתו רפויה וחלשה, אבל בי"ד שיש בו שלשה, עמדתם חזקה ומושרשה, ואני ביקשתי ממרן את רשותו, לומר דבר מה לפני הדרתו, והזכרתי את דברי שו"ת שיבת ציון הובא בפתחי תשובה (יו"ד סימן א' ס"ק כ"א), שכתב בענין שו"ב דמתא שחלה ונטה למות ורצה לשוב בתשובה, וקרא לרב העיר להתודות לפניו, מאשר חטא ולא שם ה' נגד עיניו, ואמר שהיה שוחט בסכין פגומה, וגם שבצעירותו עבר עבירות בלי דעת וחכמה, ולא עוד אלא גם בשחיטה האחרונה, השחית והתעיב את דינה, באשר לבדוק סכינו לא

י. ויוסף הוא המשביר

פנה, ונפש האוכלת תשא עוונה, ומיד יצא הרב והודיע לקהלים, שעליהם להכשיר את הכלים. ואחר נתרפא השוחט ושב לתחיה, ואחר איזה ימים קם כאשר היה, ובצאתו משער ביתו ודירתו, המו אנשים לקראתו, ויתמיהו לאמר לו, איך השחית עלילה, והביא עליהם זאת המכשלה, ועמד על רגליו והכחיש הכל בחזקה, וטען שהוא מקפיד על המצות ושומר חוקה, והרב עמד על דעתו, להרחיק השוחט ממלאכתו, והיו שאמרו זה דין עד אחד בהכחשה, שדינו מבואר בחומש ובפרשה, לא יקום עד אחד באיש מצותו מפורשה, ובבא סוגיא סבוכה זו גם קשה, לפני הגאון שיכריע בפרשה, חידש חידוש זה להלכה, שאין להכחיש רב שנבחר במערכה, שדינו כמו שקיבלוהו עליהם, באשר מרותו מוטלת עליהם, ומשנה היא נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך, שמחוייבים לקיים מה שפסקו לך, והכא נמי אינו כעד אחד, אלא כוחו כמו ב"ד מאוחד, ולפי זה גם הרב הממונה על מקואות, אין לדחותו בטענות ובמראות.

ידע זה הינה נדירה, ומעיני רבים נסתרה, וסקרנות היתה בי לדעת דעתו של מרן בענין זה, ורק הוצאתי מפי שו"ת שיבת ציון ובטרם אתחיל לומר במה מדובר, מיד אמר לי מרן ע"ה אתה מתכוין למה שכתב בסימן זה וזה, והוסיף דברים מפוסקים רבים על זה וכגון זה, ומנה כארבעה עשר פוסקים, גדולים וחזקים, שרובם על שיבת ציון הם חולקים, ומנאם בשמותם וגם כתובתם, בסימניהם באותותם, והרגשתי פחד וחלחלה, מרוב הפתעה ובהלה, וברוב הימים והשנים, שדברים אלו חוזרים ונשנים, בכמה ישיבות ודיונים, ראינו שתשובותיו תמיד מזומנים, ומימיו מתוקים נאמנים, כי עיניו צופיות כיונים, אשרינו ואשרי דורנו, שקדוש ה' שכן בתוכינו.

עוד היה מעשה בערב פסח, לפני כארבע שנים שקבע לנו מרן שעה למכירת החמץ, ובאנו הג"ר בנימין לוי שליט"א אב"ד מקודש בעה"ק ירושלים ת"ו, ואני הכותב, והיינו ממתנים לעט"ר מרן עליו השלום,

כגזרת ספיר ויהלום, שיבא למקומו לשלום, והיה לחץ מפני השעה והזמנים, והג"ר בנימין חשש לאחר הקנינים, והיה שואל מתי נבצע הענינים, ועדיין לא בא רב הרבנים, ונומיתי לו שאל לו לחשוש בעניניו, כי מעולם לא ראיתי למרן ע"ה שיסיח דעתו ממה שלפניו, והוא בקיא ויודע שעותיו, ושולט היטב בעיתותיו, ואחר שמרן הופיע, ואור תורתו עלינו הזריח, לא מיהר בענין המכירה, אלא פתח ואמר בדברי תורה, והרב"ל נר"ו היה לחוץ, ולא יכול לשקוט והדבר נחוץ, וכששאל מרן ע"ה במה דברים אמורים, ביארתי לפניו ענין האיחורים, ואמר שיש זמן עדיין, ומהריב"ל אמר שהשעה חולפת ותהי לאין, אז נשא מרן ע"ה דברו במה שכתבו הפוסקים על זמן תחלת היום והעמיד מערכה מול מערכה, אחת קצרה ואחת ארוכה, והיה מונה וסופר, ומבהיר ומבאר ודבריהם סובר, ושפתותיו מור עובר, כבית מדרשם של שם ועבר, ואנו עמדנו משתוממים ותמהים, כי ראינו לפנינו את מלאך א-להים, והודינו לה' על הזכיה, שנפלה בחלקנו בסייעתא דשמיא, לשמוע שיעור כזה נפלא, בבהירות ובאורא דפלפולא, שלא שיעור מוכן היה רק נזדמנה השאלה, וממנה עלה עלה, תורה מפוארה ומעולה, וכאלה הזדמנויות, זימן ה' בלא הזמנה ופניות, בעתות טובות מצויות, וראינו מראות גלויות, אשר מעומק חכמתו דלויות.

והנה בבחרותי, לשיבת שלומי נסעתי, ושם אברכים ובחורים, לומדים ומזכים אחרים, וה' זימן לי שהיה ראש הכולל, חכם שלם בישראל להלל, הגאון רבי אליעזר פייבלזון, והיה מוסר לנו שיעורים, עמוקים מאד וסדורים, וגם קבע אתי למוד בצוותא, לבאר לי גמרא ומתניתא, בעיון עמוק בכל סוגיא, להאיר עיני באורה ויופיה, ועוד נמצא שם היה, הגאון הצדיק רבי שמעון טימסטיט רבה של יערה, אשר אור תורה עלי הערה, זאת חוקת התורה, ולמדנו בחברותא, פעמים שנים ופעמים בתלתא, שפעמים בשבוע, היה מצטרף הגאון הצדיק רבי יהושע ממאן שליט"א, ולומד איתנו קבוע, וכן פעמים או שלשה, היה לומד עמנו תורה מורשה,

יב _____ יוסף הוא המשביר

המרא דאתרא דשלומי, הרב הגאון רבי מסעוד ריוח ע"ה הרב המקומי, שהיה חד בדרא בשחיטה ובדיקה, בעוף ובבהמה גסה ודקה, ואחרי נישואי עברתי ללמוד בכולל של מו"ר הגאון הגדול מוהרי"נ רוזנטל זלה"ה.

ויהי היום הלכנו לקנות כירים, (אחרי שלש שנות נישואים), והציעו לקחת כירים ותנור יחד, כי טובים השנים מן האחד, ובתנורים יש סוגים שונים, והיתה לי שאלה הלכתית בענין, והתקשרתי למו"ר והצגתי את שאלתי, השיבני שיש פסק על זה בכתב עתי, מהגאון רבי עובדיה יוסף, היא לו נדפסה בחשק ובכוסף, ומשם פשט לי ספקותי שלפניו העליתי, ואני בתמימותי, את מו"ר שאלתי, האם אפשר לסמוך על פסק זה, והוא השיבני בפליאה, והלא פוסק מובהק הוא מזה בן מזה, ומיום ששמעתי כן מפי מו"ר החילותי, לשים לבי להכירו, תחלה ע"י ספריו בכל הזדמנות, כי לא היו מצויים אפילו בחנות, ומאז גברה הערצתי, ותרב אליו אהבתי, לאין קץ ואין תיכלה, מיום ליום עלה עלה, עד שזימן לי ה' לשמוע מפיו באיזה מקומן, דרשה או שיעור לפי הזמן.

וביום שנערכו הבחירות לרב ראשי לישראל, נלויתי למורי ורבי גדול בישראל, הגאון רבי יוסף משאש עליו השלום והחיים, לעלות עמו לירושלים, שהיה בין הבוחרים, וגם מפיו שמעתי אמרים, בשבח מרן שקדמו לתוארים, ואחר שנבחר מרן ע"ה לרב ראשי וראשון לציון, בברכת קונה שמים וארץ א-ל עליון, והוזמן ע"י רבני חיפה והצפון והסביבה, להודות לה' ברוב אהבה, ושם אסיפה גדולה, בה נשתתפו כל הרבנים והדיינים של עם סגולה, באולם גדול רחב ידים, ובראשו הגאון המפורסם ונקי כפים, שקידשוהו מן השמים, רבינו יוסף משאש עליו השלום והחיים, שאין דוגמתו בחכמה ומתק שפתים, ושם הפליא את הכל בדבריו, והמתיק להם במאמריו, פתח ואמר מורי ורבותי שני סוגים יש בכבוד, יש המכבדים אותו ומוסיפים לו בזה יקר וגדולה, ויש שמכבדים אבל המכבד זוכה למעלה, כמלך שיושב במסיבה מעולה, ומכבדים לאחד מהשרים

שיברכהו, הלא המברך מתכבד בזה שבחרוהו, אבל למלך מה יוסיפו אמריהו, וכל העולם עונים ואומרים, הראיתם מי הוא שברך את המלך מהנבחרים, וכן בענין זה יש שנבחר למשרה רמה, ונוסף לו כבוד כמה וכמה, אבל מרן שכבר שמו נודע בשערים, מה יכולים להוסיף לו כל התוארים, כי ספריו וחכמתו בכל נודעת, ולא שייך תוספת ולא מגרעת, אלא לתואר רב ראשי וראשון לציון, נוסף הוד והדר מא-ל עליון, ביום שמרן ע"ה, נטל המשרה על שכמו, באשר ה' עמו, שבחר בו לרעות עמו, יביאמו ויטעמו, על מבועי התורה, עם יראת ה' טהורה, ואכן זו הגדרה קולעת, מדודה היא לפי חכמתו ורוחב הדעת.

והנה לאחר אותה אסיפה חשובה, שנמשכה כמה שעות של התרוממות הרוח באהבה, והיה בה קירוב לבבות, במדבר בערבו'ת, שגדולי החכמים מחיפה, ומכל הסביבה היפה, כולם דיברו והנעימו בשפה, והיתה שמחה ללא עיפה, ונדמה שלא נראה שם כבושם הזה, אשר יבא חכם גדול וחווה, ויתקבל באהבה ע"י מזה בן מזה, ומגדולי הדור והסביבה, שכולם נאספו בחבה, לכבד התורה ולומדיה, וזכו לשמוע את גדולי התורה ודובריה, מה נעמו אמריה, אשרי הרודף אחריה, והולך לימין חכמיה, והיתה על פני הנוכחים כולם, רינה וגילה ושמחת עולם, מקטנם ועד גדולם, בחן משוך מאת א-ל עולם, מרום שמים וְהַלֵּם, וכן יהיה לעד לעולם, אמן.

ומשם יצאנו, ומרן והגר"י משאש ע"ה בראשינו, וקבוצה של גדולי החכמים, גדולים בתורה ועצומים, יראים את השם ושלמים, אשר יחדיו היו תמים, ואני הקטן ג"כ נתלויתי, יען כי נטפלתי, אל מורי ורבי שתורתו ינקתי, בשבתי בבית מדרשו ובצאתי, הגאון הגדול המופלא, מוהרי"ן רוזנטל ע"ה המעולה, ובאנו יחד לביתו של המרא דאתרא, בית חכמים לתפארה, הוא הודה זיוה והדרה, ראו צדיק כי טוב הוא, כמראה מלאך ה' מראהו, זה א-ל וְאֵנוּהוּ, אשרי עין ראתהו, גאון עצום בתורה, וגדול בקדושה וטהרה, הוא הגאון המפורסם רבינו יוסף משאש ע"ה, אשר זכינו להודו, וגם להכיר את לימודו, ועיונו כאחד הראשונים, עיניו זוהרות כיונים, על כל התלמודים עם הראשונים, ואת לרבות האחרונים, חדשים גם

יד _____ ויוסף הוא המשביר

ישנים, בראשו סדורים וצפונים, גם ברוב הימים והשנים, עומדים סדורים משמר מול משמר, כהתישנות היין והחמר, שהיה מחיה מתים במאמרו, שגם אדם שהגיע עדי יאוש ועפרו, כאשר הביט בפני רב הוד יוסף ותוארו, והטה אזנו למתק דברו, מתקיים בו "שמעו ותחי נפשכם", שחוזר אורו, על פניו ועל עורו, ומשתנה זיו פניו לטובה, בדברי חן-טעם ואהבה, קול דודי הנה בא, מהאי תנא דמערבא!

והן עתה הביאנו המלך חדריו, ושולחנו ערוך במבחריו, טבחו מוכן וערך סדריו, וחוט של חן נסוך על כל עבריו, ויען ויאמר ברינה, זכינו ושרתה שכינה, ודבריו היו כמנגינה, ולכל הנוכחים היתה עדנה, כי דברו שקול כדבר אחד הנביאים, או כמו שמתוך ספריהם נקראים, והיה פלא פלאים, וכולנו עמדנו משתאים, לשפתו היפה והנעימה, חכמה ובינה בהינומא, מאשר חננו שוכן רומה, עמוקה השגתו מעמקי ימה.

אז פתח פיו ולשונו, ויברך את קונו, ובמבחר ניבו וסגנונו, קידם פני מרן בברכה, כאחד מבני המלוכה, דין ריכא ובר ריכא, והוסיף לברך לכל המשתתפים, יושבים רווחים ולא צפופים, שמחים ולא עייפים, מרוממות המעמד הנשגב, שאליו נועדו יחדיו, עם גדולי החכמים, גדולים ועצומים, בלבבות מאוחדים ושלמים, ושכינה עליהם חופפת, באור גולל וטוטפת, ושמחת עולם נוספת, ניכרת בהם ומעיניהם נשקפת.

אז פנה רבנו יוסף, בנועם ובכוסף, למרן רבי עובדיה יוסף, אשר לו נאווה תהילה, לברך הוא תהילה, כי הוא ראש לכל יחידי סגולה, בכל קהלה וקהלה, עטרת זהב גדולה.

ומרן ע"ה השיב בחן לעומתו, שמפני כבוד תורתו, ורוב הדרתו, אשר עיר חיפה היא ביתו, שכולם סרים למשמעתו, והשם תמיד אתו, וסיים במליצתו: **ויבא את האנשים ביתה יוסף** (בראשית מ"ג, כ"ד), והגר"י משאש ענה ואמר, ועל כבוד מרן שמר: **ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי** (שם מ"ה, כ"ח). ומרן ענה ואמר לו, במליצת מהללו: **לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו** (מ"א, נ"ה) והגרי"מ בחיבתו, הוסיף ואמר לקראתו: **ויצו יוסף**

וימלאו את כליהם בר (שם מ"ב, כ"ה). ומרן באמרי פיהו, השיב וירוממהו: ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר (שם מ"ב, ו'). והגרי"מ השיב לו, וישבחהו להללו: עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ... (שם מ"ה, כ"ו). ולפי שליטתם בכל פסוקי התורה, שעל פיהם היא שגורה, אחת מהן לא נעדרה, והיו יכולים להמשיך במליצותיהם, ברוך שבחר בהם, ורצה בדבריהם, כי נועם השם עליהם, וכן הוצק בשפתותיהם, עד שעמד הגר"י משאש ע"ה ואמר: אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' וגו' (דברים ה, כ"ב), (וכוונתו פשוטה לפניה שאחר שאמרו ו' פסוקים שמוזכר בהם שמם יוסף, אמר אם יוספים אנחנו, ששניהם יוספים).

ואני הקטן הרגשתי באותה ישיבה, שמחה ועונג מעין עולם הבא.

ומן השמים נבחר לעת כזאת קודם מלחמת כיפורים, אשר הביאה בכנפיה ספיקות חמורים, מדיני עגונות, ושאר שאלות בכל עונות, ולפני צרה שבאה, הקדים השם רפואה, והוא בכוחו הגדול ורוחב ידיעתו, ויראתו שקדמה לחכמתו, ניגש לכל שאלה, אם קטנה היא או גדולה, והעמיק במימי הש"ס ופוסקים בצלילה, ופנינים יקרים בידו העלה, להביא מרפא וארוכה, בדבר ה' זו הלכה.

והיה מכתת רגליו לכל עיר וכפר, לקרב עדת ה' באמרי שפר, לא הניח זוית ופינה, אשר אליה לא פנה, ובחכמה ואמת לבם קנה, לצקת בס דעת ה' בתבונה, וכן הוצק בשפתותיו, ופיו מלא דבר ה' ותהילותיו, ולתורה הקדיש כל עתותיו, מלבד לזיכוי הרבים ביציאותיו.

וזכורני שעשו כנס גדול של מאות אברכים, לחזקם ולרוממם שיהיו מוערכים, ומרן ע"ה אמר בפנינו שיעור בהלכות ספירת העומר, ברוחב ובעומק נושא ואומר, וכל האברכים וראשי הכוללים, מודים לה' ומתפללים, שלא הניח את דורנו ביתמותו, והעמיד לנו גדול שכמותו, ובתוך הלמוד ת"ח חשוב שם עומד, ואמר להקשות על דברי מרן מהשדי

טז _____ ויוסף הוא המשביר

חמד, ומרן ע"ה התבונן איזה שניות, ויען ויאמר בחרב פיפיות, כי בכל שדי חמד דבר זה איננו, וזה עומד ומוסיף אולי בשו"ת אור לי תמצאנו, ושוב התבונן מעט מזעיר ואמר כי גם שם מקומו לא יכירנו, ויהי הדבר לפלא מִשְׁמִים, אשר יעמוד גדול בין מאות חכמים, שכל א' יכול בשדי חמד לחפש, ובשו"ת אור לי להפוך ולפשפש, ולעמוד ולומר שלא נמצא דבר זה, בספר עב כרס לא רזה, לזה צריך כוח גדול וגם סגולה, שבאה מא-ל נורא עלילה.

"וירוממוהו בקהל עם, ובמושב זקנים יהללוהו (תהלים ק"ז, ל"ב).

שתי תכונות שונות ורחוקות זו מזו מאד, התמזגו יחדיו במרן ע"ה, רב רבנן וגאון הגאונים, כפי שכתב עליו הגאון האדיר כמוהר"ר רבינו שמואל וואזנר שליט"א גאב"ד זכרון מאיר בעה"ק בני ברק ת"ו. ובעל שבט הלוי (י' חלקים ועוד), ואכן מרן הוא רבם ומאורם של כל רבני ישראל בארץ ובכל הגולה. וגאון לכל גאוני דורנו, ונשיא ואב לכל חכמינו.

ולא רק בדורנו היה מרן גדול ללא עוררין, אלא דורות רבים לא היה גדול כזה בישראל, ולא אני הקטן הוא שראוי לומר דבר זה, אלא כך כתב, הגאון הגדול סבא דמשפטים מגדולי הפוסקים בדור, רבינו שלום משאש זללה"ה הרב הראשי וראב"ד לעה"ק ירושלים תובב"א, ומכתבו זה נדפס בריש יביע אומר חלק עשירי. וכבוד מורנו ראש הישיבה ושר הצבא הגאון הגדול כמוהר"ר רבי מאיר מאזוז שליט"א מרגלא בפומיה שמזמן מרן החיד"א ע"ה לא היה ספר כמו יביע אומר.

ומפסגת רום גאונו קיים בנפשיה בתדירא, וירד משה מן ההר אל העם, ללמדם תורה, לאלפם דעת ויראת השם בטהרה, והיה מדבר עם הפשוטים ביותר בשפתם, ומשתמש במליצתם, עד שהיה ממתיק עליהם דבר ה' כנופת ודבש, וכל עצבותם ומכותם יחבש, באמריו כי נעמו, פתח להם צהר

להבין מתיקות התורה ויראו ויטעמו, והאיר פניו אליהם, ומזיו שכינתו הרעיף אהבתו עליהם, והקימם גם עודדם, והיה מליץ טוב בעדם, גם בעת צערם ובקום עליהם אדם, זכור יזכיר להם טובם וחסדם, והעריצוהו ויאהבוהו בכל מאודם, ונקשרה בהם הערכתו בנפש ובדם, ומעולם לא זז מחבבם, בלכתם ובבואם ובקומם ובשכבם, אב היה להם וגם מורם ורבים, ומוכנים להקריב עבורו כל מאדם וחלבם, ראו והבינו שברוח ה' דיבר בם.

בלב טהור ורוב אהבה, לימד אותם יראה וחבה, במדבר בערב'ה, בהרגעה וברוב שלוה, עד שנהפכו לתלמידי חכמים, בעוז ובמרץ מתרוממים, את ראשם פתח בנועם פיהו, וישרש במוחם דבר ה' זה א-לי ואנוהו, ובטועמם מתק תורתו הודו לה' וירוממוהו, ויאמרו איש אל אחיו ואל רעהו, ראו וחזו צדיק כי טוב הוא, עיר וקדיש שליח ה' ברוך הוא, אשרי מי שזכה לינוק מחכמתו, ומקדושת עומק תורתו, הן בעודנו חי זכה, ליהנות מסתרי שכינה כהלכה, אשרי העם שלו ככה, לשמוע קול ה' באגדה ובהלכה, סדורה מתוקנה וערוכה, דן ריכא ובר ריכא, מאמרו מרפא לב ומעלה ארוכה.

ואפילו מי שראהו מאחריו, נכרך בו בכל נפשו בקשריו, ויהיה כאחד מצאן עדריו, השותים בצמא את כל דבריו, מקודש מקודש עונים אחריו, כל העם מקצות אתריו, ואלו שראו מקצת מאור הפנים, זכו לחוש טעם של לפני ולפנים, ויאמרו לאמר אם יתן איש כל הונו, וירבה מרכושו וקנינו, בוז יבזו לו ולשאוונו, עד שיבז לבו גם בעינו, כי טוב חלק קטן מזעיר, מהשיג מלא בית ועיר, מתיקות חכמתו כאש לבו תבעיר, ומוסריו לנפש ורוח תסעיר, כי ממזרח שמשו האיר והעיר, העיר רוח נכאים בדברי נביאים, וביטל מהם סערות גאים, ויהיו כולם לשיעורים באים, לשמוע קולו של נשיא הנשיאים, והיו שומעים בפלאים ומשתאים.

פתח בדינים כסדרם, להבינם מה יעשה ישראל למען יוצרם, הלכות חג בחג בחבה, הדריכם הכינם ברוב אהבה, עד שנהפכו לידענים, ומהם חכמים גם נבונים, קירב לב אבות על בנים, ולב בנים לשיבותם, ובמשך

יח _____ ויוסף הוא המשביר

עשרות שנים, בימים ושבתות מגוונים, הסיר מלבם כל ספקות ועננים, ויטע בלבם יסודות איתנים, עד שאהבת התורה בליבם בוערה, וכל אבריהם וגידיהם היו כנהרה, מאש העולה מתוך התורה, אשר שמעו מפיו בקדושה וטהרה, ויקימו להם לתפארה, דורות רבים של עמלי תורה.

ותהי מהפכה רבתי, בכל משפחות בני עדתי, וזקף קומת הדור כולו, והעמידו על מקומו ועל תילו, זקנים וגם נערים, צעירים ומבוגרים, בתורת הא-ל מתפארים, וביראת השם מתעטרים, עד שרוממם וינשאו וינטלו, ועל כפות ידיו הוא יגדלם, עד שהיו הבעלי בתים, בקיאים בהלכות וידיעת העתים, יותר מבני הישיבות, שמעמיקים בגמרות ובתשובות, הם הגבורים בעלי הקרבות, במלחמת התורה לוחמים כזאבי ערבות.

ואין זה "הגדול" שגידלוהו בני דורו, אלא "הגדול" שגידל את כל דורו.

וירוממוהו בקהל עם, בהערצתם אליו ברוב נועם, שהוא נישאם ורוממם, וכמדתו השיבו לו בכבוד ורב טעם, ושילמו לו כפעלו, ואיש לפי מהללו, וזה היה שכרו מהם, בראותו אותם וגם בניהם, עוסקים בתורה כל ימיהם, ולא ישוו בה כל חפציהם, ואם יתנו כל הון דעלמא, לא ישמחהו כאותה מתנה נעימה, שנדבקה בהם אהבת התורה, ותהי להם לנזר ועטרה, ואין לו יקר וחשוב מעבודת ה' ותורתו, מאשר להדריך במ כל שומעי אמרתו, וככל שהקדיש שימת לב לקהל עם, לזכותם הם וכל זרעם, במתק שפתים וברוב טעם, כן גדל האיש אלף פעם, וכאשר השתדל עבורם, להרבות טובם ואורם, ולזה הפקיר בשבילם, היקר לו מכוכבי שמים והלם, שהוא זמנו שבו קנה חיי עולם, ויקל בעיני רעיוניו, להפסיק מתלמודו, שהוא אהבתו וחקן חמדו, כדי לחזק הצבור וללמדו, וקבל שבעתיים כמדו, מאשר סייעו ה' בידו, להרחיב גבולו ולהגדיל שמו, ולשום המשרה על שכמו, וה' היה תמיד עמו, לגדלו לחזקו ולקוממו, והפקיד צאן מרעיתו הוא עמו, תחת שרביט מלכותו וחזותו, לפניו שרים ורוזנים דום נאלמו, נצבו כמו נד לפני אדונימו, עליו נשענו ויתלו עינימו, להורות דעת ה' נפשם תמלאמו, והוא בעין טובה ורוב הארה, יענדם לראשו כעטרה,

ויוסף הוא המשביר _____ יט

לקרבם ולחזקם בדרכי התורה, וליהודים תרבה האורה, ושמחת עולם על ראשם.

וכל עוד היה כוחו במתניו, לא התרשל ולא שקט על עניניו, אלא כיתת גופו וגם רגליו, מעיר לעיר ומכפר לכפר שם את פניו. הלך ונסוע הנגבה, וגם קדמה צפונה הוא בא, וגם ימה ומה שביניהם ברוב אהבה, ולא היה יקר בעיניו בכל פעולותיו, כמו שהיה רואה שיש פירות משיעוריו ודרשותיו, ובכל הארץ הילכו נפלאותיו, הן הן דברותיו ואמרותיו.

וזכורני שלפני רבות בשנים, עדיין היינו גרים בבני ברק אבות ובנים, והזדמנו לשבות בעה"ק ירושלים ת"ו, ובאותו שבוע הייתי חושב והולך, ותפוס בספקותי כדל והלך, על הזמן שהייתי מקדיש לדרשות בכל אתר, אם טוב אני עושה או שזה מיותר, ויהי בעלות המנחה ובמקום שישבתי בתפילתי, והנה ספר חדש מונח לעומתי, וראיתי שהוא ספר (אהבת יהונתן) של רבי יהונתן אייבשיץ ע"ה על ההפטרות, אשר יצא מחדש, בהידור רב מימיו מהמקדש, ופתחתי לראות טוב מראהו, ונפתח במקום מה' כוננהו, ושם כתב בלשון עדות והבטחה, כי אין לפניו נחת ושמחה, מכל אשר לומד ומלמד בעמל וטרחה, כמו אותה שעה שבה תוכחתו לקהל עדתו זרחה, ללמד יראה ומוסר בביטחה, שמזה מקרבם להרבות אורה ושמחה, והיה מאריך שם במעלות, של זיכוי הרבים והקהילות, להודות לה' בשיר ועולות, ושמחתי על זה כמוצא שלל רב, ובפי היו דבריו כדבש נערב, וראיתי זה כבא לסלק ממני כל ספקותי, ורובי היסוסי ותלאותי.

וכיום המחרת התלויתי למן לשיעורים, בכמה ישיבות שבהם מאיר אורים, ובדרך סיפרתי לו דברי רבינו יהונתן, והוא שש ושמח לקראתו, ואמר לי ברוב ענותו, שגם הוא היה מסתפק במסירת השיעורים, בצבורים שבכל הערים, עד שהופיע ובא בחלומו, רבינו יוסף חיים זללה"ה בכבודו

כ _____ ויוסף הוא המשביר

ובעצמו, ועמד לידו בבית אולמו, וראה שספר יביע אומר לפניו פתוח, ואור שכינה עליו זרוח, ועיין בו באהבה, ויען ויאמר לו ברוב חבה, ידע כבודו שספר זה חשוב מאד למעלה, בשמי רום חולקים לו תהלה, ועוד הוסיף אמרים, מאירים ומזהירים, ומרן ע"ה ענה והשיבו, למי שהמלך אהבו, אבל הזמן שאני מקדיש לרבים, מבטל ממני להרבות בכתבים, ובמקום עוד תשובות נשגבים, אני נותן דרשות ערבים, ורבינו הגדול רבי יוסף חיים ע"ה ענהו, ודבר ה' היה בפיהו, זה א-ל-י ואנוהו, א-ל-הי אבי וארוממנהו, אלו ואלו דברי א-ל-הים חיים, טובים גם יפים הם השנים, אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידיך, ויהי ה' א-ל-היך עמך.

ומזה נתחזק עוד ויתעודד, והיה מחזק לכל האברכים, להיות בתורה מתמידים ומכורכים, וביחד עם זה ללמד תורה לעם, בטוב דעת וברוב טעם, וברכת ה' עליהם תסיר כל זעם, ותחול עליהם ברכת ויהי נועם. וכמעט שבכל שיעוריו ודרשותיו המזהירים, היה מחזק ומעודד לצאת וללמד לאחרים, ולהרגילם דרך השיעורים, ללימוד הלכה ומוסרים, ולחזק לבות ההורים, על בניהם הצעירים, לחנכם וללמדם בתלמודי תורה, לקרא מקרא, משנה וגמרא, וקריאת שמע יקראו יום במורא, וגם התפלה תהיה בפיהם שגורה, ולתת על ראשם שמחה ואורה, ולהשיב ליושנה עטרה.

ובמושב זקנים יהללוהו.

זקנים אלו תלמידי חכמים, שקנו חכמה ברוב הימים, במעלות גבוהים ורמים, שלמרות כל אשר פעל וריבץ, בקהל עם בחשק ובמרץ, לא הניח את התלמידי חכמים שבדור, ועינו מהם לא העלים, והיה מעודדם להיות תמיד גודלים ועולים, ולבו היה פתוח כאולם, לחזקם ולשמוע את קולם, ובשמחה גלויה הרבה לקבלם, לחזקם וגם לגדלם, ולהרבות חן ערכם ומהללם, והוא היה הרב של כל הרבנים, והגאון של כל הגאונים, חדשים

כא ויוסף הוא המשביר

גם ישנים, גדולים וגם הקטנים, לזה נותן עצה בחכמה, ולזה משבח בהסכמה, ולזה יתן שאלות, לגדלו בפסקי' ומעלות, ומשיבים אותם לפניו, לשום עליהם את עיניו, ולבחון מיליהם ברעיוניו, ולהאיר ולהעיר באור עיוניו, והאיש מרן גדול ועניו, ורק יראת ה' על פניו, ותומך וסועד גדולים וקטנים, וסומך ומחזק צעירים וזקנים, ולכל אחד מראה פנים, להחיות נפשו בשאננים, ולחזק רוחו באמרים מעודנים.

וראה בדברים אלו שהם חובתו, ולא החזיק טובה לעצמו על גודל תורתו, וככל שגדל הענק הזה, כן הרבה לחוש שכל זה, לא ניתן לו אלא לחזק ולקרב אחרים, בשום שכל ורוב זהורים, ואני הקטן ראיתי רבים וכן שלמים, מגדולי הדור ופארי החכמים, ברוב שנים ורוב הימים, ומהם גדולים מאד וגם עצומים, והעמידו תלמידים הרבה בעוז ותעצומים, והשקיעו כל כוחם ועמלם בתורת השם, ובקירוב העם בכל דרכם לתפארה, להאדיר כבוד התורה, ולהגדילם בעוז ותפארה, אך כמראה של מרן בתפארתו, לא ראיתי מעולם כדוגמתו, אשרי יולדתו, מי יעמוד לעומתו, והשם אתו, שהלכה כמותו, האדם הגדול בענקים, תורה ויראה בדורו הקים, במשפטים וחוקים צדיקים, וקירב גם הרחוקים, אחריו כל העם יתומים בוכים וזועקים. מנחם ציון את ביתו ברחמים יקים, ולא ישיבנו מלפניו רקים.

ואין תלמיד חכם או פוסק, אשר ביביע אומר אינו מתעסק, מן הבאר ההיא ישקו כל העדרים, להאיר לארץ ולדרים, יש הלומדים ממנו להעמיק ולהדרים, ויש שפותחים על ידו כל השערים, יש שלומדים בו בגלוי ומתפארים, ויש שיעיינו בו אך במסתרים, ויש גם שמתחכם ומערים, ומקיים בנפשו, ויעתק משם, שמעתיקים מיביע אומר כסדר, ואומרים שמכוחם ומזכרונם הביאו כל אותם ספרים, ובחכמתו הגיע למקורות מים טהורים, אך שפת אמת לבדה תיכון בחכמה, והדבקים בה עולים במעלות וברמה, וזוכים לסיוע ממעל, כמה וכמה.

וכל הרבנים, וכן נמי כל הדיינים, חדשים גם ישנים, צעירים בשנים,

כב _____ ויוסף הוא המשביר

וגם ישישים וזקנים, אשר הרחיבו גבולם בקנינים, בהגיעם לשאלה חמורה, הן מצד הבירור של דעת התורה, שתהיה הלכה ברורה, והן מצד כובד האחריות שעליה סערה, יודעים הדור כולם, מקטנם עד גדולם, שאחד הוא ומיוחד בדורנו, שיכול לפתור בעיותנו, ולהשיב לכל שאלותנו, ואשר נושא את הדור על כפיו, ועניו נשואות לשמים, לכל בעיה יצלול עמוק במים, ובזרועו הגדולה יעלה מדברי א-ל-הים חיים, לבאר כל חמירה, ולפשוט כל סבוכה וקשורה, בפותחו שערי אורה, על ידי יגיעת התורה.

וזכורני שבמשך שנים רבות, עת ישבנו בבית הדין לשפוט בעם ה' ושלוה להרבות, ושם ישבו זקני הדיינים, שהיו חכמים גדולים ומצוינים, חכמתם נודעה ברוב השנים, דשנים ורעננים, והם היו מאלה שישבו עם מרן ע"ה בשבתו כסאות למשפט התורה, בעי"ת פתח תקווה המעטירה, בתחילת דרכו בעולם הדיינות, לדון ולפסוק באמת ובסבלנות, בפיקחות ובהעמקה ורוב עירנות, ובענוה יתירה ולא ברברנות, וזכיתי ללמוד מהם תורת השפיטה, והנהגת השיטה, להשיב לכל שאלה בזמנה ובעתה, ולחוש כאב צרה בעגינותה, וכי כל שאלה נוגעת לנו, ופתרונה מוטל עלינו, ולחתור אחר פתח לישועה היא חובתנו, ובכל פעם שלא מצאו פיתרון, ידעו שיש כתובת ויש יתרון, ופנו למרן ע"ה ותמיד היה בפיו מענה ומרפא, בכתב ובעל פה, בין אם זה היה בירור שמות לגיטין, ובין בשאלות המתעוררות לעיתים, בדין עגונות וכבליהן, ודיני יוחסין ותוצאותיהן, רב הרבנים וגאון הגאונים, אצל מרן תואר זה התקיים הלכה למעשה בכל הזמנים, שמעשים בכל יום שהרבנים והדיינים, בשאלותיהם וספיקותיהם אליו פונים, לאחר שתחילה מעיינים, ואת ההלכה מבררים ומלבנים, לא משיבים ולא עונים, עד ששוחחים דבריהם הנאמנים, לפני הדרת גאונו ושם עניו כיונים, ואחר שהורה גבר בעוז וגילה הפנים, עפ"י הוראתו והנחייתו

כג ויוסף הוא המשביר

מישבים את הענינים, כי הוא היה "האורים והתומים" של הגדולים והקטנים.

ועיני ראו ולא זר רבים ועצומים, מהמפורסמים שבחכמים, איך היו מקבלים דבריו באימים, ויחדיו היו תמים, ומעשה שהיה לפני למעלה משלשים וחמש שנים, בעת בדיינות היינו נבחנו, שאחר גמר כל הבחינות שבכתב שאז היו נמשכים עידן ועידנים, הזמינו יחד כל הנבחנו, לבחינה בעל פה לפני הרבנים, ושם ישבו מרן, והגר"ש גורן, והגר"א וולדנברג, עליהם השלום, במותבא חדא תלת גאונים, וכל אחד עומד לפניו כשעה חדא ונשאל מכל הכיוונים, והגר"צ בוארון שליט"א ואני הקטן אחרונים, ושאל ממני הגר"ש גורן ע"ה בענין יכיר לבאר שיטות כל הראשונים, ואחר עוד שב ושאלני מה פסק הש"ע והשבתי, והוא ז"ל אמר שלא כיוונתי, ובדלותי נבהלתי, אך עמדתי על דעתי, שאחר המחילה, כן דייקתי, ומשראה שהתעקשתי, פנה אל מרן ע"ה, והוא היה לי לישועה, ותשובתו היתה יתד נטועה, שבאמת כו"כ הענין ודברי נאמנים, והגר"ש גם בעל ציץ אליעזר ע"ה קיבלו דבריו הנאמנים, כמו שנשמע קול מסיני בקולות עליונים, ואין פוצה פה ואין רינונים, וכן חזר הויכוח כזה על חמשה עניים, על שטר קידושין, ועל ענין בתוליה חוזרים, ועוד אופנים, ובכל פעם פנו למרן ע"ה בלי שינונים, כי כבר אז נודע כגאון הגאונים, שידעו שכל דברו אמת, בפתילים וחומות.

אך לא רק משום גדלותו, ויקר כבוד תפארתו, באשר ה' אתו, ותמיד הלכה כמותו, נקרא רב הרבנים וגאון הגאונים, אלא כך היתה המציאות שבכל יום ויום אליו פונים. גדולי הרבנים וראשי הדיינים, והוא מעשים בכל יום ממש שאחר שנושאים ונותנים, ודינא יתיב וספרי הפוסקים פתיחו למעיינים, לא זזים ולא פוסקים עד ששומעים אמריו הנאמנים, כמו שזה עתה באו ממקורות עליונים, דובבים שפתותיו ששונים.

ויהי היום ואני בתחילת כהונתי כדיין צעיר בביה"ד פתח תקוה, ובאה לפנינו נאקה קורעת לב מחוסרת תקוה, מבחורה שהגיע עתה עת דודים, ונודע לה שבהולדה הוריה היו רבים ומתגודדים, ועברו ביניהם הרבה דיונים, רבים ומגוונים, וב"ד דפ"ת רשמו ילדה זו ברשימת המעונים, ואינה יכולה להנשא בחו"ק ככל עם ה' הנאמנים, וביקשה שנועין בדינה לבחון הטיעונים, ועמלתי ויגעתי עד היכן שמגיעות כוחותי הקטנים, ומצאתי בין השורות דברים שאמר אביה לפני זמנים, שיש בהם לסתור ולפרוך מה שטען נגד אשתו, ולבטל "דין יכיר" מבתו, כי לא היה מהנאמנים, אלא הופך מכאן לכאן עשרת מונים, הולך אחר ההיפך ולא לפני, ועוד עמלתי רבות לכתוב פסק דין בכוחא דהיתרא, כמשפט תורה, שהיא לנו אורה, ומדברי הפוסקים שכל דבריהם נזר ועטרה, ואב בית הדין לא הסכים לפסק דיני, והשלישי היה מסתפק בין האב"ד לבני, והיינו ממתינים עד שיחליט השלישי ויכריע, ואת הדין יודיע, והענין נמשך כך כמה שבועות.

יום אחד בא השלישי והודיע שמצטרף עמי להתירה, ושאלתיו מה הביאו לכך והיה נראה שנוטה לחומרא, ויען ויאמר מטעמים, שמרן רבי עובדיה ע"ה דיבר עמו זה שלש פעמים, ולתמהתי הרבה איך הגיע הענין עד למרן שראה והורה, השיבני שקרוב של הבחורה, בא עמה למזכירות בלויית רב נשוא פנים, ומצאו בתיק הפס"ד שלי מונח כאבן שמאסו הבונים, והיא צילמה הפס"ד והת"ח עלה לירושלים, והראה הדברים לחכמים ויראי שמים, ותחילה בא לפני מרן גדול הדור ומאורו, ולפני ראש ישיבת חברון דאז הגר"א פרבשטיין ז"ל, וראש ישיבת תורה אור הגאון ה"ר שיינברג ז"ל, וכולם הסכימו על זה וחלקם כתבו וחיזקו וגם הצטרפו, והיו עוד אחרים, וכולם הביעו דעתם וגם צירפו חתימתם, ובזה הענין מצדם נסתיים ותם, ויִתֵּר מרן לבדו עם כאב עצור בעד הבחורה, אשר היא כבולה ועצורה, והתקשר בטלפון אל כבוד הדיין החשוב, הגרש"פ נר"ו, ויאמר לו, דע שהפס"ד של פלוני הוא נכון אני קראתי את כולו, ותוכל לסמוך עליו ולשאת את עולו, ואני מוכן לשבת עמכם יחד ולהצטרף בענין כולו, ואחר שבוע חזר ושאל אם כבר יצא הענין בהיתר, ובשבוע

ויוסף הוא המשביר כה

השלישי עוד התקשר אליו והיה חוטר, להמריץ אותו לסיים עיונו בפסק ולהתירה, והיה לוחץ ומבקש כמו שזו היתה בתו או אחותו, עד שיצא הדבר בהיתר, ולא היה קץ לשמחתו, אשריו ואשרי יולדתו, תעמוד לנו זכותו.

ומני אז החילותי לשלוח הפסקים שכתבתי לפניו ובעינו הטובה, ורוחו הנדיבה, היה מעיין ובודק וגם מצטרף ומחזק, זכרה לו א-להי לטובה.

וכמה פעמים שעמדנו בפני בירורי שמות, כשהכל מוכן אחר שהבאנו אותם להסכמות, ולא מצאנו הכרעה מידית כדת מה לכתוב בשמות, והענין דחוף שאם נדחה למחר מחרתיים, הבעל יתחרט ויתעלם מהעינים, והאשה תשאיר עגונא, אחר שכבר בא עתה לחננה, ומפני חוסר ההכרעה, לא יכולים להצילה מהפגיעה, בכל עת צרה וצוקה כזאת וכדומה לה פונים אליו כולם, ולא השיבנו ריקם מעולם, ותמיד היה בפיו מענה מזומן, מתוך תורת הא-ל הנאמן, וטעמו עמו כצוף ומן.

ובאחד הימים בעת שבתינו בבית הדין עם אב ב"ד הג"ר צבי ברוידא ע"ה, הגיע בסערה הגרנ"ד קרייזמן ע"ה מההרכב האחר, ומספר על מעשה בענין חליצה, ולא מצאו מענה ועצה, באשה שבעלה נפטר בלא בנים, ואחיו הגדולים נשואים, והגם שמצות יבום וחליצה הם בגדול, שהוא קודם ולו עוז ומגדול, כאן שהצעיר רווק בלא אשה, נחלקו בזה הב"ש ורעק"א מי יקיים המצוה שלא נתפרשה, והוא חוזר ואומר איך אני יכול להכריע בין גדולים אלה כי מי אני, וקטנם עבה ממתני, והיינו מחפשים ונילאינו למצא פתח לתקוה, והזכרתי לו להגרנ"ד ק"ע"ה, שיפנה למרן ע"ה ברוב ענוה, כדרכו בכל השאלות החמורות, שבהם קשה להורות, פוסק בתשובות בהירות, ואמרות טהורות, ומיד לקח הטלפון והתקשר לביתו, והשיבה הרבנית מרגלית ע"ה לעומתו, ואמר לה מדבר פלוני והיא הכירתו,

וביקש את הרב ע"ה, והשיבה לו שזה עתה נכנס לנוח, ואמר לה בבקשה תעירי אותו יש שאלה קשה ודחופה, ואין לנו פה להשיב ולא שפה, ועמדה על משמרתה, ותען ותאמר לו, ידע כב' שעסק בסוגיא קשה ולא ישן כלל כל הלילה, עד שהלך בשחרית לבית התפלה, ומששב משם המתינו לו רבני ערים גדולות, שהיו מזומנים לדון לפניו בכמה שאלות, ורק עתה הניח ראשו, לתת מנוח לנפשו, והציעה שישלח לה כתב השאלה, וכשיקום הרב יעסוק בזה תחלה, וכך היה. ששלח המכתב ביד איש עתי מזומן, לפני מי שגדול ובכל בית ה' נאמן.

ואותו היום אחד בשבת היה, ויהי ביום השלישי בשעות דיונים והויה, ואני יושב עסוק בעבודתי עם כב' הגר"צ ברוידא ע"ה והג"ר דוד אוחיון ע"ה, והנה כב' הגרנד"ק ז"ל בא בריצה וכמה דפים בין אצבעותיו, ומרחוק הבחנתי בכתב ידי קדשו דמרון זללה"ה השמימי, והבנתי למה הוא סוער על מה ועל מי, שבודאי הגיעה אליו התשובה, שעליה ציפה במתח וחבה, ומיד התיישבנו ללמוד באורות וטעמים, ועמדנו משתאים ונדהמים, והגרנד"ק ז"ל היה אומר איך אפשר לכתוב תשובה כזו ביומים, אין זה אלא עזר משמים, (והיא נדפסה ביביע אומר ח"ז) והיא במקומה שם כפורחת, תעיין בעומקה ותרוה רוב נחת.

שמלבד שהביא דעת רבותינו הפוסקים ראשונים ואחרונים, בעושר גדול חדשים גם ישנים, עוד הגדיל לעשות והביא ראיה מדלילה מתחילת יבמות, ברוב עוז ותעצומות, ראיה נפלאה ונכוחה, שגם אם היה מביאה אחד הקדמונים היה משתבח בה בשמחה, ואמרתי לגרנד"ק ע"ה מה דעתו על הראיה, והוא שב ועיין בה ואמר אין זה אלא סייעתא דשמיא, ואמרתי לו שלענ"ד אינה ראיה מעליא (ח"ו), ושוב עיין וטען שאינו מבין אותי כלל וכן בשלישית, עד שצעק בריתחא דאורייתא, ואמר לי איני יודע מה קרה לך היום, ואז הרגיש שאני צוחק וגם ראה, ואמרתי לו שבודאי שהיא ראיה נפלאה, אלא שרציתי להראות אחד הענינים, שיש שועלים קטנים, מחבלים בנטעי נעמנים, שבליצנותם טוענים, שמרן אכן בקיא גדול אך לא עמקן, עפ"ל, [ובאמת אני הקטן מתפעל מעיונו העמוק יותר

מבקיאותו] ואמרתי לגרד"ק ע"ה, יראה כב' למה מדברים כך, שהרי אם חכם אחר היה כותב ראייה כזו, היה מקדים כמה שורות, עולות ומבשרות, את מעלת המציאה, שמצא ראייה נפלאה, ונכוחה וכו' וכו', ואח"כ היה כותב את ראייתו, שהעלה ברוב חכמתו, וכל הקורא היה מיד מבחין בחריפותו, ועומק עיונו ושנינותו, אבל מרן ע"ה לא איש שבא להראות ולהראות, אלא להבין תורת א-להים צבאות, וללבן הענין לעומקו ולרוחבו באימה, ולא רק שלא הקדים מאומה, אלא הוא ע"ה כותב את חידושו ותירוציו והוכחותיו וראיותיו וכו', בהבלעה בין דברי הפוסקים שהזכיר שם מלפניה ואחריה, ואם הקורא לא ישים לבו להביט עליה, יתלה הראיה או החידוש בחלק מהפוסקים, אשר הביא שם קרובים ורחוקים, ואין כוחו אלא בבקיאותו הרבה, ואין בו חידוש ולא סברא חביבא, והגרנד"ק ז"ל עמד והתבונן והצדיק לדברי, ואמר באמת גם אני חשבתי תחלה שזה לא משלו. אלא של הפוסקים שקדמו לו, אשרי חלקו וגורלו, ואשרי העם שככה לו.

ודברים אלו ודומים להם חוזרים ונעשים בכל ב"ד וב"ד, ובכל עיר ועיר, כולם צריכים לו ולחכמתו הן בספריו והן בעל פה, חז"ל אמרו בפרקי אבות (א, א), והעמידו תלמידים הרבה, ומו"ר הגאון הגדול מוהרי"נ רוזנטל ע"ה, היה אומר שצריכים לומר, ותלמדו תלמידים הרבה, ומה הלשון "והעמידו". והוא ז"ל פירש שצריך ללמדם ולהעמידם על רגליהם שיהיו בבחינת חי נושא את עצמו גם במשרה נאה, וגם בפרנסה יאה.

ולענ"ד כפי שראיתי אצל מרן כמעט בכל פגישה ובכל שיחה, איך היה מלא ששון ושמחה, בכל עת שהיה מחזק ומעודד רבנים ודיינים לפסוק ולהורות, לשעה ולדורות, ועשה כן בעין טובה, ורוח נדיבה, בנעימה וגם בתביעה, והיה מוסיף על עצמו עול של קריאה ושמיעה, שמוכן לשמוע ולקרא, וגם להצטרף לפסק הדין וליטול בו חלק של הכתיבה באהבה, וגם להצטרף לאותו פסק ואותה הלכה, אשרי העם שלו ככה. ובזה הוא מעמידם על רגליהם בדריכה, להיות חזקים ולא לברוח מהמערכה, ולחפש ולהעמיק שתתברר הסוגיא ותהי ערוכה, וכן היה דוחף ומעודד להתחזק

כח _____ ויוסף הוא המשביר

על הכתיבה, שהיא מסייעת ללבן ולהבין בהויות דאביו ורבא, ותמיד מדבר לפני האברכים ובני הישיבות בדברי גבורה וערבות. על שבח הכתיבה ומעלותיה, ומביא גם דוגמאות מעצמו כדי להמחיש את יקר סגולותיה, שממנו יראו וכן יעשו. ויתעלו בעמלה ויתחזקו ויתבססו, ובשרשיה ישמחו ויעלסו.

וזכורני שלפני שנים רבות במכירת חמץ שמרן מוכר ע"י ב"ד שהוא בראשו, והיה מצרף את הג"ר בנימין לוי שליט"א אב"ד מקודש בירושלים, ואני הקטן, וכשסיימנו המכירה בלשכה שהיתה לו בבית המדרש יחזה דעת, קראני לבא עמו לביתו, ושם נתן לי שאלה בעניני ממזרות ששאלו מאתו, מבית הדין דיוהנסבורג בדרום אפריקה, ומסרה לי שאכתוב בהאי דינא פסקא, ואמר לי אני רוצה התשובה כתובה וסדורה, למחרת חג הפסח במהרה, ולפני שיצאתי, לקח השאלה והיה מראה אותי, הנקודות שעליהם צריכים הכנה, ומדריך אותי בדעתו הרחבה שאלך בדרך הנכונה. ואותו חול המועד לא יכולתי לעסוק בשום דבר שבעולם, רק הלילות והימים היו כולם, קדש לתשובה זו כדי לעמוד במשימה, שהעמיד לי במורא וחכמה, ושלא לכתוב דברים שאינם ראויים לפניו, והייתי כמתעתע בעיניו, חס ושלום.

ובחסדי ה' זכיתי לראותו ערב שביעי של פסח ונתתי לו את התשובה, ואח"כ הזכירה ביביע אומר ח"ז בנדבה, והכל עשה כדי לחנך צעירי הצאן במלאכת עבודת הקדש שתהיה לרצון, שצריכה חינוך והרגל עם עוז ותעצומות, והוא ע"ה נתן לכולם כוחות רבים מרום העולמות, ואלמלא הוא ע"ה לא היינו יכולים לשאת גודל האחריות, בשל קטנותנו ורוב עניות.

ומני אז היה מפנה אלי חלק מן השאלות, שמגיעים לפניו במעלות, ואחר שהייתי משתדל לכתוב לפי עניות דעתי הקטנה, הייתי מביאה והוא ע"ה מעבירה בבחינה, בחכמתו הגדולה והנבונה, לברר האמת כפי שניתנה,

וכן מסר לאחרים, כדי להרגילנו בפסקים ובספרים, ולא חסך זמן ולמידה, כדי לחנכנו בעבודה.

והדוגמאות רבות מאד גם מגוונות, ואזכיר כאן מעשה נורא המלמד הדק היטב על תכונות, על הכוח שנתן לכל מי שעוסק בזה, ומלמד ג"כ על התועלת העולה מכל זה.

והנה יום אחד הגיע אלי איש חשוב ומפורסם לתהלה, להתייעץ על צרתו שהיא כפולה, שהוא חלה רח"ל מחלה קשה, והלך לגדולי הרופאים לדורשה, ומסקנתם שחייבים לכתות אחד מאבריו להפרישה, ואם לא יעשה כן חיי בסכנה מוחשה. ואחד הגדולים שבעה"ק בני ברק ת"ו, פסק אליו, שהוא חייב לשמוע למצות הרופאים עליו, אלא שבזה הוא אסור לאשתו (משום פ"ד) וחייב לגרשה ותצא מביתו, והיה מספר וממרר בבכי לאמר, למה ידאג אם לסכנת חיי או לאשת נעוריו, והם נשואים עידן ועידנים, ויש להם בנים ובני בנים, אוי לו ומכתו אנושה, מצד החולי ומצד האשה, והיה בוכה בכיה גדולה ומרה, ובכיתי עמו בכי קשה ונורא, עד שהתעודדתי וניסיתי לחזק את רוחו, ושלא יתיאש אלא ישים בה' מבטחו, והבטחתיהו להשתדל למצא פיתרון הלכתי, שאוכל להשיג בעניותי, ואח"כ התפללנו יחד ולה' נשאנו עינינו.

ואחר שעיינתי היטב בכל הסוגיא ובדברי הפוסקים, והיה נראה לי שיש מקום שאולי ימצא היתר בלי דיחוקים, נפל עלי פחדו של אותו גדול ואימתו, שלמדתי עם בניו בישיבה קטנה ותמיד הסתכלתי על גדלותו וגאונותו, ואיככה אוכל לחלוק על גדול כמותו, ומאידך עמד מול עיני גודל הצער, של אותו האיש העומד בשער, וקיימתי בנפשי הפסוק (דברים יז, ח), כי יפלא ממך דבר למשפט, בין דם לדם, בין דין לדין ובין נגע לנגע, דברי ריבות בשעריך, וקמת ועלית אל המקום וגו'. ובאת אל הכהנים הלוים, ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר

ל _____ יוסף הוא המשביר

המשפט. ועשית על פי הדבר וגו', ושמרת לעשות ככל אשר יורוך, וגו'. וכתב הריב"ש ז"ל (סימן שע"ז) בויכוח שהיה לו עם הרב השואל ז"ל שהשופט שבימיהם הוא הר"ן ז"ל שהוא חד בדרא, גדול חכמי התורה, ואליו צריכים להעלות כל הספקות ולעשות כהוראתו, ועיין שם בתשובתו.

ובדורנו ברור שהשופט אשר העמיד ה' לדור הוא מרן ז"ל ועליתי אליו, ותיניתי לפניו כל הענין ונסמכתי עליו, ומה אתה חושב על זה שאל אותי, ואמרתי לו מה שחשבת, בדרך קצרה ובראשי פרקים, והכל היה ברור וחקוק נגד עיניו כחוקים, ואמר לי שהדרך נכונה, תכתוב הכל ומידי תבקשנה, לבא עמך בהסכמה לכוונה. ואמרתי לו שאני פוחד, מפני שהגדול ההוא אמר שאסור, ומיד החזיק בי והיה קורא בקול גדול, לא תפחד, לא תפחד, תכתוב ותביא לי, וגם אני אצטרף עמך. והוסיף ואמר: נכון שפלוני ת"ח גדול, והוא מחשובי הצדיקים, אך אינו עוסק בפסקים, ע"כ אל תחוש ואל תפחד, תעמול ותכתוב פסק דין מיוחד, ואל תירא כי עמך אני.

ומשם יצאתי באותו עוז שנתן לי ועמלתי, ופסק דין ארוך בדינים הקשים כתבתי, והיתה לי סייעתא דשמיא רבתי, ואחר זמן, הבאתי הדברים לפני מרן ועיין בו כראוי והוסיף נופך גדול מדיליה וחתם על הפסק להתיר. ותהלות לא-ל הכל עבר לשלום והאיש בריא אולם ובביתו שלום, וכן יוסיף להם השם בריאות ואושר חיים עד העולם.

וכן היה כאשר עלה על הפרק לחקוק חוק של קביעת המות המוחי, דבר שכבר עלה במועה"ר הראשית בימי הרבנים הראשיים הגר"א שפירא והגר"מ אליהו עליהם השלום והחיים, ופסקו והורו, אך החוק לא יצא לפועל לחוקקו, ועתה ביקשו שוב להטפל לזה, ואמרו שיש בזה מן התועליות, ואם לא נעשנו בקפידה ובחריצות, יטפלו בו ידיים לא מתורצות, ויעלו בו ברקנים ועקיצות, מליצנים ועמי הארצות, ושם היה

ויוסף הוא המשביר _____ לא

פעיל נאמן ומלא מרץ, והוא זריז במלאכתו לא ייעף ולא יתרץ, ואמרו שאם לא נעשה את זה עפ"י הלכה, הם עלולים לעשות חוק כאות נפשם בלא סמיכה.

ועליתי שוב לפני השופט שהוא חד בדרא, לשאול ממנו דעת התורה, ועודדני לכתוב בזה פסק דין מסודר, ולהביא לפניו בעוז והדר, ואחר עבודה רבה, כתבתי פסק ארוך ומנומק כהלכה, וסידרתי בו ממה שלימדוני רופאים גדולים על זאת המערכה, ודין כל פרט עפ"י ההלכה, ומרן עליו השלום והחיים, שם עיונו עליו מקדושת העינים, כיד ה' הטובה עליו משמים, ואמר לי לכתוב תמצית למעשה, שיהיה ברור ומכוסה, והכל היה עפ"י רוחו ודעתו, כעין גאונותו וגדלותו, והוסיף איזה מילים של הסכמה וחתם, והיו הדברים קשורים כחותם, ועפ"י הוראתו, כתבתי שלענן תרומת אברים צריך פסק דין מיוחד, לכל מקרה ולכל אחד. ומאחר שיש גדולים שרוח אחרת עמם, דאגנו שיהיה סעיף בחוק שכל אחד רשאי לדרוש שינהגו בחולה כדעת רבם, ובזה השגנו גם רצון מן החולקים ואשר עמם, ואעפ"י שלא נתנו בפירוש הסכמתם, מ"מ גילו בבירור שזה גם על דעתם. ומאז שמעתי מפי רבני בתי חולים רבים, שחל שיפור גדול בהתיחסותם של הרופאים לחיי אדם, בעתות קשות, שאימת החוק מוטלת עליהם וה' יברך את עמו בבריאות ושים שלום.

דרכו של מרן לפסוק בדין תורה, בעוז ותפארה, ולו הוד גם גבורה, אשר גבר הורה, ומשום אדם לא יחת ולא יירא, כי דרכו דרך האמת, בפתילים וחזותמת, בעט של אש היא נרשמת, ולעד נשאר קיימת, וזו שיטתו בתורה, בין לקולא ובין לחומרא, אחר אשר יגע ועמל במורא, מורא שמים נורא, וגמר חיפוש מחיפוש במשנה וגמרא, מהחל עד גמירה, ואחר שקיים מצות ביאור כל חמיר'א, ועסק בכל מלאכות הברירה, אבות ותולדות בחבירה, אי בעית אימא קרא, ואי בעית אימא סברא, עוד הקדיש זמנים ועתים, ופתת כל הסוגיא פיתים, ויצק עליה שמן זך בעין עיונו,

לב _____ ויוסף הוא המשביר

לבדוק כל פרט לפי ענינו, בסברת דעתו והגיונו, עד שלא הניח זוית ופינה, והסיק את המסקנא, בטעם ונגינה, אחר שטחנם טחינה, דקה מן הדקה ועדינה, ואז פסק פסקו מוצק באדנים, כבנות מבצר בבנינים, נטועים על נטעי נעמנים, ביסודות ושרשים נאמנים, ומני אז מקיים מצות "לא תגורו", גם אם כנגדו חרבם יחגורו, אחור לא נזורו, וגם אם יזעקו ויערערו, לא ישים לפחדם רעיונו, כי פחד ה' לבדו על עיניו, ופחד ה' מבטל כל פחדים, של רבים ושל יחידים.

וכן היה בחומרותיו, תמיד נשא אמרותיו, תוך עם מקהלותיו, הן הם תהלותיו, וכן היה כאשר אסר "הפאה", ועמדו נגדו עשרות וגם מאה, והוא ידע הכל גם ראה, ובטח רק בה' גאה גאה.

וגם כשחידש ביין חידושו, להעמיד דברי מרן על שרשו, דבעינן רוב יין לקדשו, בקידוש מועד ושבט קדשו, ובארבע כוסות יקשור ראשו, ורבים בזה נבהלו על ממונם, שהיו רגילים למזוג במים יינם, שיהיה רוב מים תוך קנקנם, וימכרו מים במחיר היין, וההלכה תהיה כאין, על זאת תדמע כל עין, ועזרי יבא מאין.

והוא ע"ה לא פחד ממאומה, גם כשפסקו עורר מהומה, על ידו היתה תקומה, ימין ה' רוממה, והאמת גבהה כמה וכמה.

וגם זמן רבינו תם במילי דאורייתא, יצא להחמיר כאחד מארייוותא, וידו גם רגלו לא מטה, ודבריו התפרסמו בין כל חושבי שמו, וראו טעמו ונאומו, בעזוזו ותעצומו.

ועמד גם בדברים שסבר לקולא, שיש מקום בהלכה להתיר לקהילה, כמו שעמד וחזק היתר המכירה, אע"פ שרבים הקימו על זה קטטה מרה, הוא בחר דרך התורה, ואסף איש טהור דברי גדולי הפוסקים, חסידים וצדיקים, אשר דבריהם מפז ומזהב יצוקים, וכל ניביהם מתהומות עמוקים, אשר רוב הראשונים, וכן דעת האחרונים ששביעית בזה"ז אינה מן התורה, ויש כמה ראשונים תמים, שסוברים שאינה נוהגת אפילו מדברי חכמים, והאריך לחזק דין התורה, במקרא ובסברא, למען יוכלו העם להתקיים

ויוסף הוא המשביר _____ לג

בדוחקם, ולא יאבדו במצוקם, וכי יפול אביון ושב וקם, והיראי השם, יחמירו לשמור מצות שמיטה, בקדושה שלימתא, ולא תשכח מצותה, מקרב קהל עדתה, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, אך זאת היתה לו, והיא מהללו, שלא העלים מפעלו, והתורה ניתנה בברקים וקולות, לעיני כל באי עולם בגדולות, וגם כשאיימו כנגדו, השם הגן בעדו, כי לעולם חסדו, וזכורני לפני ג' שמיטות, שביקשני להקדים מילים אחדות, עד שהוא יופיע ודבר ה' ישמיע, בקול עוז ירקיע, ואמריו יביע, יום ליום יודיע, ועל זה נרדפתי רבות, בקטטות ומריבות, בנים ואבות. והוא רחום יכפר בעד.

וכן בדיני פסח, פיו היה מכריז וסח, פסקי דינים, שהם נאמנים, לתורת השם בעדנים, בכמה וכמה ענינים, פעמים זה היה לחומרא, ופעמים להקל בלי מורא. ולא חשש בהיתר מיני מזונות, שעשויים בשמירה מעולה מקמחים ויינות, בהקפדה ובניקיונות, ולא חש לבעלי מחלוקות, גם אם הם בעלי דעות עמוקות, כי אם בירר וליבן האמת, לעומקה באמת, מתוך יראת השם שהיא קודמת, ולעד תיכון שפת אמת.

והצד השווה בכל הלכותיו, אשר פסק בתשובותיו, והורה הוראותיו, שהיתה לו סייעתא דשמיא, ודבריו התקבלו בעדת י-ה, בשמחה גלויה, ובמזלא יאיא, קיימו וקבלו היהודים, כל דברי מרן בעידודים, בשבתות ובמועדים, באיסור והיתר ובייחודים, והכל להוראותיו מודים, והוא המאור הגדול ליהודים, וכמעט לא ראינו, בדורותינו, אשר יקיימו לעינינו, פסקיו של גדול הן בעודנו, חי והולך במחנינו, אשרינו מה טוב חלקינו.

ואכילת בשר חלק עלית על כולנה, דבר שנשכח מכל בני המדינה, ולא נודע כי באו אל קירבנה, ואפילו תלמידי חכמים, שביראתם הם שלמים, ומחמירים הרבה פעמים, בענינים שלא מובנים, בבשר הכשר היו כולם מקילים, ודברי מרן הב"י היו מזולזלים, עד שקם מרן לפני עשרות שנים, והיה צווח לפני קהלים שונים, איככה בחשש דאורייתא מתעלמים, ואין

לד _____ ויוסף הוא המשיביר

פוצה פה מן החכמים, ודבריו שיצאו מלב טהור, עשו רושם כמטאור, ומאז התפשט בכל קהלות, ספרדים גם אשכנזים להתעלות, ולהתרחק מחשש טרפות ונבלות, ולאכול רק חלק בלי קולות, והדברים נעשו נחלת הכלל, בפי ההמונים יתהלל, עד שכמעט נשכח שזה התחיל במאמרו, של מרן גדול דורו, אשר כולם נהנים מאורו.

וזכורני שבאחת הדרשות, בביכ"נ היזדים למורשות, לפני שנים שתי עשרות, בדברי לפני מרן עטרו"ת, והזכרתי שמרן הוא שהפיץ דיני בשר חלק ברינה, ומאז עברו ארבעים שנה, וסיפרתי, שבבני ברק לא היה בשר חלק, והיינו מארגנים שחיטה בהזדמנויות, בבתים ובחנויות, ושם אתנו קצב ירא שמים, שהיה מלא מצות מלא חפניים, וכשנולד לו אחד הבנים, ובברית הזמין תלמידי חכמים נאמנים, ונסע למרן וביקש להזמין, להשתתף בברית של בנו, וגם להיות בסעודה, עם ישראל ויהודה, ויזכה הרבים, בדברי תורתו הערבים, ומרן ע"ה אמר לו שאין זמנו בידו, אך יוכל לבא לכבדו, אם יקבל עליו למכור רק חלק לבדו, כדי להפיץ מצוה זו ותגן בעדו, וזה הסכים בהבטחה, ע"מ שמרן יבא לשמחה, ומאז היתה הרוחה, שהיו באים גם ממרחק בטיחה, לקנות ממנו בביטחה, וכמה פעמים באים וחוזרים, וידיהם ריקים נשארים, כי אותו שבוע לא חלק להם, ולא מתכעסים ולא חרה להם, כי יראת השם על פניהם, אשריהם ואשרי מוריהם.

ואחר הדרשה ביזדים, ניגש אלי אחד היהודים, ואמר לי למה אמרתי, זה ארבעים שנה, וחשבתי, שהוא מתכוין לומר שהגזמתי, ואמרתי שכך נראה לי לפי ידיעתי, והוא השיב שזה לכל הפחות חמשים שנה, שהרב היה מדבר בזה בכל פינה, ושאלתי זאת מאין לך עולה, ואמר שהיתה לו ברית מילה, והזמין את מרן שיהיה סנדק לעילא, והתנה עמו בגילה, שיביא רק חלק לסעודת המילה, ובנו זה הוא היום בן חמשים, ומזה הוא יודע שנים מפורשים, ונמצא שלהיום זה קרוב לשנות שבעים, שמרן מזהיר במדעים, לעם השם הידועים, שמאכילת ספקות יהיו נמנעים, והיום הדברים התפשטו עד כדי ששכחו למי זכות ראשונים, כי שכחו מרוב

ויוסף הוא המשביר _____ לה

השנים, אך הדברים ברורים נאמנים, וזה יעיד כמו עוד דברים ישנים, כמה רבה השפעתו, על כל בני דורו עוד בחיותו.

ועוד אזכיר מה שסיפר לי חתנו, אשר אהבו כבנו, ידי"נ הגאון רבי עזרא, חכם גדול ומופלג בתורה, עמו יראת ה' בטהרה, הוא הודה והדרה, שלפני שמרן ע"ה הדפיס תשובתו הרמת'ה, בענין הקראים שמורה היתה, עמו שנים רבות, במגירותיו המרובות, וכשבא להדפיסה אמר לו חתנו, אולי טוב שימשיך על כתב זה להצפינו, כדי למנוע ממנו, שלא יבוא להשטינו, והוא ע"ה ענהו, אני כבר בן שבעים שנה, ואתה רוצה שאשאיר תשובה זו כאלמנה, אחר שכבר מצאתי להם היתר ועדנה, לא כי אם הדפס אדפיסנה, והעלם לא אעלימנה. והיא לו נדפס'ה בשו"ת יביע אומר, (ח"ח חאה"ע סימן י"ב) כאשר גזר עליה בכל חומר.

ועל של עתה הנה באנו, על המאבק המר על קיום תורתנו, תורת הדור המתקיימת תוככי הישיבות, אשר בחורים מובחרים חמדת לבבות, זרקו אחרי גי'ם כל התאוות, ולא שמו דעתם על מותרות נכזבות, וממיתים עצמם באהלה של תורה, לילה כיום נאותים לאורה, והם מעטרים עם ישראל בתפארה, עמם עוז גם גבורה, אשריהם ואשרי תומכיהם בעין מאירה, והם בונים יסודות לחיזוק עמנו באורה, ואלמלא הם חוקות שמים וארץ ננערה, כי זאת חוקת התורה, והנה בימינו היה דבר נורא, אשר קמו אנשים שאין להם ידיעה במקרא, וגם לא בהפטר, ועל אחת כמה וכמה בתלמוד וגמרא, ולא שמו לבם לחשוב על קיום אומה טהורה, ויקל בעיניהם לשלוח יד בלא מורא, להסיר הצניף ולהפיל עטרה, ולפרוץ פרץ בגדרה, ולעכור עם השם בעפרה, ומיום ליום הרבו בדברים, חריפים ומרים, נגד חכמים וצדיקים גמורים, ואת דרכי תורה במיליהם עוקרים, ויתווספו

לו _____ ויוסף הוא המשיביר

עליהם רוזנים ושרים, ולא ראו על מי מתאכזרים, והפכו לבם לזלזל בכל אשר רוח בו, וכמו רשע ושוטה לחושבו, עד שמנסים לציירם בליצנות, כאילו הם שונאי העם בשאננות, ולא חושבים לאן הם הולכים, ומה העתיד בעתות הנרצחים, רק מלחמה וקרב המה עורכים, נגד דמם בני עמם דבריהם משליכים.

וכל חכמי דורנו, מקטנם עד גדולם עמדו להגן בעד עמנו, להציל מהשחית כרם בית ישראל בחרונינו, ובראש כל מחנה הגדולים, עמד מרן ע"ה בראש כל העולים, להקים התורה בהילולים, וזעק בכל כוחו לפני בוראו מקירות לבו, לשפוך שיחו ומר רוחו מהאש שבקרבו, ולא יכל יוסף להתאפק על כאבו, ונחלי מים ירדו עיניו מעמקי לבו, וזכורני שבאתי אליו וזעק מנהמת לבו, ודמעיו נהלכים ומתחנן לפני רבו, אבינו שבשמים אשר אהבו, ואמר לי אני לא ישן בלילות, מרוב בכי ורוב תפלות, מה יהיה על עולם הישיבות והתורה, מי יעמוד כנגד הגזירה, שבה תלוי עתיד עמנו, ותכלית נחלת אבותינו, אוי מה היה לנו.

ואני לא ידעתי נפשי, בראותי עטרת ראשי, משושי וקדושי, ספר תורה בצער, ולא ידעתי השער, שאוכל למעט ולמזער צערו וכאבו, ולהשקיט קצת את לבו, ורק זאת אמרתי ביראה ופחד לפניו, שאין ספק שדמעותיו אשר יורדים בעוז מעיניו, ודאי הם יבקעו כל ענניו, ולא ישיבנו ריקם מלפניו.

ובתוך שבעת ימי אבלו, על בנו הגאון בגודלו, הגאון הידוע רבי יעקב זצ"ל. ומרן יושב ועולים ויורדים המנחמים, לעורר חסד ורחמים, ובבא לפניו ראש הממשלה, מיד פתח מרן בבקשה ותפלה, למצוא רווח והצלה, ללומדי התורה בתהילה, ולא נרגע עד שאמר כי צער בני הישיבה, קשה עליו יותר מבנו אשר נפשו אהבה.

ואין ספק שלא ישקוט מרן ע"ה בבית מנוחתו, כי אם כילה את אשר החל בימי שבתו, על הארץ הלזו ששימשה לו לתורתו, בשבתו וגם בלכתו,

ויוסף הוא המשביר _____ לז

כי גדולים צדיקים במיתתם, להרבות בבקשתם ותפלתם, ולהעתיך בעד עמם ונחלת אבותם, עד שהקב"ה ישלים גאולתנו ופדות נפשנו בב"א.

עוד אביא לדוגמא, להבין רוח קדשו בחכמה, וכאשר עולה ממעשה שנשאלתי מעי"ת ת"ל אביב יפו ת"ו, (כמה שנים קודם שנבחרתי לכהן שם כרב), בבעל מיני מרקט בשכונת יד אליהו, ששכח למכור החמץ כמקובל, ורק בהתקדש החג נודע הדבר, ובמוצאי יום טוב ראשון דפסח, נשאלתי על זה מאיזה ת"ח הי"ו, ומיד שאלתי אם האיש הנ"ל ביטל את חמצו, והשיבוני בהחלטיות, שאכן הוא ביטל את החמץ, וישבתי לעיין בזה בדרכה של תורה, (ועיין בשו"ת שמע שלמה ח"ז חלק או"ח שכתבתי ב' תשובות בענין זיכוי במכירת חמץ וכו').

ובמוצאי שביעי של פסח התקשרתי בטלפון לבית מרן ע"ה וביקשתי לשאול אותו בזה שהיא שאלה חמורה הנוגעת לרבים, שרבים מבני השכונה שואלים כדת מה לעשות, שהלכה היא כל דבר שיש בו חמץ אסור גם בהנאה מקנס חכמים, כיון שלא מכר חמצו, ושאלתי את פי מרן ע"ה, וגם אמרתי שגם בשבתנו לפני מרן ע"ה היינו נוהגים ע"פ הוראתו לזכות במכירה גם למי ששכח למכור או שלא ידע וכו'.

ומרן ע"ה אמר לי, תשאל את בעל העסק אם הוא ביטל את חמצו, ומיד השבתי לפניו, שאכן שאלתי את התלמידי חכמים ששאלוני, ואמרו לי שהוא ביטל את החמץ. ומרן חזר ואמר לי שוב, תשאל את בעל העסק אם הוא ביטל את חמצו, ומפני שהייתי חושב שלא שמע את תשובתי בטלפון, שבתי ואמרתי ששאלתי ואמרו לי שהוא ביטל את חמצו, ומרן ע"ה שב בפעם השלישית ואמר לי, תשאל את בעל העסק אם הוא ביטל את חמצו, ואז הייתי כמי שמתעורר משנתו, ואמרתי לעצמי שהרב בודאי שמע מרגע שפניתי בשאלה, שאמרתי שהוא ביטל, והרי כבר חזרתי זה שלש רגלים, והוא חוזר ושואל באותו לשון, אז אין לי אלא להפסיק

לח _____ ויוסף הוא המשיביר

ולפנות לברר הענין, ומיד ביקשתי סליחתו, ופניתי לאותם ששאלוני לברר הענין, ותיכף אמרו, סליחה טעינו כשאמרנו לך שבעל העסק ביטל את החמץ, התברר לנו שגם ביטול לא עשה, כי אינו מקפיד על זה גם בביתו.

ועמדתי משתומם כשעה חדא, וראיתי הס"ד המלוה את מרן ע"ה, וחזרתי אליו וסיפרתי הענין לאשורו, ואמר לי שכיון שלא ביטל את חמצו לא נוכל לסמוך על הזיכוי לבדו, ויש להוציא כל החמץ שבעסק ולשרוף אותו, ואמרתי למרן ע"ה שאמרו לי שמדובר בהפסד גדול מאד, בסך רבע מליון דאז, והשיבני שגם אם יהיה הפסד של כמה מליונים צריך לשרוף הכל, וכן השבתי להם משם מרן, ויהי ממחרת הפסח, בעה"ב הנז' הבין שאין לו ברירה (שבלי זה יחדלו לקנות ממנו) וביקש מהאברכים שבשכונה ועזרו לו והוציאו כל דבר חמץ ועשו מדורה ושרפו הכל, והיה קידוש שם שמים ברבים. ולמדתי עוד פרק בגדלות מרן ע"ה ורוב השגתו.

דרך ארץ ארץ קדמה לתורה

וגם בדרך ארץ היה לנו מורה דרך להלכה ולמעשה, והדוגמאות רבות ומגוונות מאד, ואנקוט איזה גרגרים ממה שעולה בזכרוני:

מעשה שהיה בשמחת חתונה שהיו שם כמה מגדולי הדור, ועל ראש צבאם מרן ע"ה שהיה ראש לחכמים ותפארתם בכל אתר ואתר, ואני עמדתי באולם, והנה מרן ע"ה נכנס וכעין החשמל מקדם לפניו, (שכל מקום שהיה נכנס חיל ורעדה נתפס בלבבות ואין מי שנשאר אדיש). וניגשתי בהתרגשות לנשק את ידו, והמשיך למקום שבו ישבו החכמים עד לתחילת החופה, ואחר זמן פנה אלי בעל השמחה, שאלך לפנים לשבת במושב החכמים, ומשעמד על כך ניגשתי והייתי נותן שלום לגדולים שישבו שם, אך למרן ע"ה לא ניגשתי משום שכבר נשקתי ידו בכניסתו לאולם, ולפתע הושיט לי את ידו וקרא לי לשלום, ותיכף ניגשתי ונשקתי

ויוסף הוא המשביר _____ לט

שוב את ידו, וחשבתי שמפני הלחץ שהיה בכניסתו לא שם לבו שכבר קידמתי פניו לשלום, והתביישתי שמא תהיה מחשבה שנמנעתי מלתת לו שלום, וניגשתי שוב ואמרתי לפניו, שכבר אמרתי לו שלום. והוא השיבני מיד, ידעתי בני ידעתי, וגם הזכיר לי איזה ענין שאמר לי בכניסתו, והוסיף ואמר, אבל כאן יושבים רבנים שלא ראו מה שהיה בכניסה, ושמא יחשבו שיש בינינו דבר מה ח"ו, ע"כ צריך לכפול בנתינת שלום. והיה לי שיעור חשוב בדרך ארץ, שצריך גם להיות נקיים מה' ומישראל. (ראה במסכת שקלים דף ח').

טיהר את העיר...

שנים רבות התלויתי למרן ע"ה בעצרות ההתעוררות של חדש אלול ועשרת ימי תשובה, ובכל שנה מרן הגיע גם לאילת, וחיבה יתירה היתה לו לעיר הזאת, שהיו זמנים שהחשיבוהו כעיר נדחת ח"ו, ולא שקט ולא נח והיה מדרבן ומזרז להגיע לשם לקרב רחוקים, והיה לן שם, שעצרת התשובה והסליחות נגמרים מאוחר מאד בלילה, ולמחרת מתפלל שחרית באחת מבתי כנסיות שבעיר, ואומר שיעור בהלכה כדרכו בקדש ומחזק את הציבור, ומיד אחרי זה מבקר בבתי ספר יסודיים ותיכונים, במשך חצי יום, ותמיד היה מבקש שיעדיפו את בתי הספר הנקראים לא דתיים, כדי לעורר את לבם אל השם ית"ש, ופעמים רבות התלויתי אליו וביה"ס מלא בנים ובנות מורים ומורות גם יחד, והלבוש לא כראוי וכו', ומרן ע"ה היה אוחז בידי ונכנס במרוצה בלי להביט לא ימינה ולא שמאלה, עד הגיעו למקום, ונעמד ופותח פיו בחן ובחסד, ומרעיף עליהם מאהבתו הגדולה, בחן ובחמלה, אהבתי אתכם אמר ה', ועוד ועוד, ומעורר הלבבות להתקרב לה', באהבה וביראה, ומסיים בברכה ברגש, עד שעניניהם מזילים דמעות, ופונה לדרכו, לעוד בית ספר וכו'. וביציאתנו אומר לי חייבים לקרובם שאם לא נקרובם יהיו רחוקים מהיהדות עד שח"ו יהיו כמו גויים רח"ל.

מ _____ ויוסף הוא המשביר

ובדרך פוגשים אנשים שונים אישי צבור, ואנשים מן השורה, שבראותם אותו רצים לבקש ברכתו, והיה מברך לכל אחד כברכתו, ואומר שה' יתן לו חיים ארוכים ופרנסה טובה וכו', לעבודתו יתברך, ואומר לי, שבכונה הוא אומר: לעבודתו יתברך, שאם לא כן למה צריך כל הברכות הללו.

ובאמת כן אמר גדול המשוררים רבי יהודה הלוי ע"ה: ומה לי מזמן (זמן בפי הקדמונים הוא החיים) אם לא רצונך. עכ"ל.

ובאחד הביקורים באילת, קבעו העסקנים ראיון למרן ע"ה, עם עיתונאי חשוב, שהיה רחוק מהדת מאד, וישב לפני הרב במרחק מה והיה שואל והרב משיב, ולקראת הסיום, פנה אחד העסקנים לעיתונאי שיגש אל הרב לקבל ברכתו, (והדבר נעשה שלא במחשבה תחילה, שהיה להם לשאול דעתו בצינעה עובר לבקשה) והעיתונאי עמד נבוך ולא נע ולא זע, ומרן ע"ה הבין לרוחו שהיה קשה לו להשפיל גאותו ולבא להתברך מהרב, [ויש לציין שבשנים האחרונות נשתנה המצב ורבים גם מהרחוקים משמירת מצוות, מבקשים ומתברכים מהחכמים, כי האמונה פרצה הגדרות הנ"ל]. ובתוך שניות אחדות מרן ע"ה עמד וניגש וקרב אל האיש והניח ידו על ראשו ובירכו בחום גדול, וראינו שהאיש התרגש עד כדי הזלת דמעה, ויצא משם שמח ונרגש עד עמקי נשמתו.

ידוע שכל זמן שהיה מרן מסוגל לנסוע לא נתן שנת לעיניו, רק לזכות הרבים היו רעיוניו, והיה נוסע ממקום למקום ומכתת רגליו, להביא דבר ה' מעומק לבו ההומה כים וגליו, ובפרט באלול ועשרת ימי תשובה, היה הולך בכל ערב בחבה, לארבעה וחמשה מקומות, לקרבם בימינו נעימות, במדב'ר קדמות, לעודד רוחם ורוחניותם ברמות, ועידן ועידנים, העמידו לו כלים נאמנים, לקרב את הענינים, ולנצל הזמנים, על ידי מסוק מעל ההרים, להגיע אל הקהל בכל הערים, והמה נאספים עדרים עדרים, זקנים

עם נערים, לשמוע דבר השם במתק אמרים, מגדול הדרשנים והמורים, אשר שמו נודע בכל שערים, שכל חכמי דורו אליו נוהרים, לפשוט שאלותיהם וספיקותיהם, מתוך לימודם ומאשר בא לפנייהם, ובכל מקום בו מרן ע"ה הופיע, מתאספים והוא לפנייהם משמיע, דברי א-להים חיים, כאשר הורוהו מן השמים, ודבר השם מירושלים, בהוד והדר בעדי עדים.

ויהי באחד הימים, בחודש אלול חודש הרחמים, נקבעו לו כמה עצרות, בערים שונות ועיירות, ואותו ערב היה קבוע לחיפה וסביבותיה, אשר סביב גבולותיה, ואז דברו עמי, שתהיה עצרת גם בעיירה שלומי, בהשתתפות הרב המקומי, שהוא הרה"ג רבי שלום חזאן זצ"ל שהיה אז מרא דאתרא, ואותו ערב חנכו גם מקוה טהרה, והן בעזון כמה ימים לפני העצרה, נלב"ע הרב מרא דאתרא, ואותו יום שנקבע ובאותה השעה, התברר שהוא אזכרת השבעה, ואין ספק שמהשמים חלקו כבוד להמרא דאתרא, שהיה שקדן ויגע בתורה, ולמד מתוך יסורים, קשים ומרים, ונסתלק לעולמו בעודנו באבו, לאשר קראו רבו, וע"י שנקבעה השבעה, לאותו יום ואותה שעה, זכה שדרשו עליו גדולי הרבנים, חכמים ונבונים, צעירים וזקנים, ובראשם מרן גאון הגאונים, והכל תוך קהל המונים, וכל העם שומעים ועונים, וכבוד גדול היה עשרת מונים.

ואני הקטן שהכרתי הרב המנוח רבי שלום, עליו החיים והשלום, מא-ל עילום, שלמד אתנו בשלומי בישיבה, בהיות דאביי ורבא, וגם היו לנו לימודים משותפים, בכמה דינים רצופים, והיינו מעמיקים ומקיפים, והייתי מעורב לעזור אתו, לבחירתו לכהונתו, והקדמתי אותו היום לנחם משפחתו, ואח"כ באתי למקום העצרת שהיא אזכרתו, ודיברתי באורך לתאר את דמות הדרתו, ולפרט בפרטי גדלות אישיותו, ובינתיים הגיעו רבנים חשובים, מערים רחוקים וקרובים, וכולם היו דורשים ומעריבים, בדברי התעוררות ומוסרים, ותוך הדרשה והדברים, את המרא דאתרא היו מזכירים, עד שהגיע המסוק של רבינו, ומרחוק ראינוהו בעינינו, והיתה התרגשות רבה, וכל העם מנסים לקרבה, לנשק ידי קדשו באהבה רבה, והמלוים של מרן ז"ל מאיצים, כי הזמן קצר והם אצים ורצים, שכבר

מב _____ ויוסף הוא המשביר

ממתינים למרן ז"ל בעוד ערים אחרות, שם נקבעו העצרות, ומרוב הלחץ והדחקות, מרן ע"ה דיבר שם רק חמש עשרה דקות, והיה לו צער גדול על קצירת האומ"ר, וקרא לי ופקד עלי בחומר, להשלים בדרשה כל החומר, הנצרך לחזק ולעורר, והתביישתי לומר לעיניו, שכבר דרשתי קודם זמן רב לפניו, ורק החרשתי, ובראשי נענעתי, ודבריו קיבלתי.

ואחרי שמרן ע"ה הלך לדרכו בקדושה, הייתי נבון מאד בפרשה, איככה אוכל לבקש לדרוש עוד דרשה, אוי לה לאותה בושה, ועדיין רבנים גדולים שלושה, שצריכים לדרוש בקדושה, ואיך אוכל לקיים פקודת אבן הראשה, שניתנה לי בשפה מפורשה, ונשאתי עיני לשמים בתפלה, למצוא לי עזר והצלה, ופניתי לכבוד המנחה בנדבה, שיתן לי להזמין את הרב הבא, שהוא גברא רבה, ואני רוצה לכבדו ברוב אהבה, ונענה לי המנחה בעין טובה, ואמרתי שלפני שאני מזמין להרב הגדול ומעלתו, אני רוצה להקדים כמה מלים לעומתו, באיזה רעיון מוסרי דרך קצרה, להראות שבחה של התורה, ודיברתי עוד ט"ו דקות נוספות, שיהיו הדברים על השומעים לטוטפות, לחזק נפשות רפות, ולא הייתי יכול להאריך ולמלא, כל רצונו של מרן ע"ה בגדולות.

ואחר אחד עשר יום, שוב הייתי בעצרת שהתקיימה בעיר אחרת, ובישיבתי שם על יד הוד מרן ע"ה טרם דרשתי, שאלני אם קיימתי את בקשתו, וברגע הראשון לא זכרתי, את מה שפקד עלי והבטחתי, עד שהזכיר לי את שלומי, ואז התנערתי ממקומי, ואמרתי לו שכן דרשתי, ושב ושאלני כמה זמן, והייתי נבון ולא מיומן, והתביישתי ואמרתי, שלצערי מאד קיצרתי, ולתמיהת מרן ע"ה למה ככה, הסברתי שכבר דרשתי לפניו שעה ארוכה, ומכוח בקשתו שהיתה אלי ערוכה, חיפשתי עצה וארוכה, אך לא יכולתי לדרוש בארוכה, ולמדתי מזה כמה יקר בעיניו, זיכוי הרבים בהמוניו, ושם על זה כל לבו ורעיוניו, שגם בעת שלא היתה דרך אחרת מול עיניו, ציוה לאחרים, שהם יהיו מזהירים ומבהירים, ולא יהיו ממהרים, ולא יקצרו באמרים, וגם כעבור אחד עשר יום מלאים, עצרות וכנסים מופלאים, מלבד סדריו הקבועים ובאים, ולא הסיח דעתו,

ולא הסיר אותו כאב ממחשבתו, כי החשיב מאד את זיכוי הרבים, וקירוב רחוקים נערים וְשָׁבִים, להפוך לבם להמנות בין הַשָּׁבִים, והוא מסר נפשו על זיכוי הרבים, וזכות הרבים עמדה לו להאיר ככוכבים, שמשמייא נתנו לו כוחות עצומים ומרובים, להאיר אליו באור עליון הצפון בעבים, ולפתוח לו חרכים ואשנבים, מחכמה עילאה משמי כרובים.

ויעיד המעשה דרבי פרידה, שהיה חוזר עם אותו תלמיד ת' פעמים בשקידה, ולא חס על זמנו, ושזה בא על חשבוננו, שבאותו הזמן יכל לרוות צמאוננו, כפי חכמתו וכישורו, וסוף דבר שזיכה לכל דורו, שיהיו בני עוה"ב בעבורו, והוסיפו לו מן השמים, ארבע מאות שנות חיים, וכל מה שהקדיש באריכות אפים, גם אם יסתכם בעשרות שנים, או אפילו בכפלי כפלים, הנה הכפילו והוסיפו לו בשבעתיים, באופן שמי שחשב עליו שהפסיד זמנו, אינו אלא פרי דמיונו, כי נאמן הוא בוראו וקונו, שמשלם שכר טוב לעושה רצונו. וגם בענין זיכוי הרבים, אשר יש באים נגד זה בטענות וריבים, ואומרים מה העבודה הזאת לכם, לכו ועיסקו בתורתכם, להרבות בתורה חלקכם, ולהרחיב את ידיעותיכם, ובמקום ללמד אנשים חלשים, שספק אם יקלטו מהפירושים, וכל מה שבידם מפוזר ורפה כקשים, במקום זה טוב להתעסק בקדשים, לרוות הנפשות אשר המה מבקשים, ומתאווים להבין בשורשים, וכל יום בעיניהם הם חדשים, ולא ידעו להעריך מעלת המשכיל אל דל, שחסד השם ממנו לא יחדל, וכאשר הוא נותן משלו כן הוא ילך ויגדל, והבוטח בה' חסד יסובבנו.

עוד אמרתי לספר מה שראו עיני, בימי חרפי מקדמוני, בליל השבעה של אשתו של הגאון הצדיק המפורסם בתורתו וחסידותו ורוב מעשיו, כמוה"ר רבינו רפאל עבו זללה"ה, ומרן ע"ה שהיה ידידו, מוקירו ומכבדו, בא לבית אולמו, לעודדו ולנחמו, ולדרוש בדברי הספד והתעוררות, בפני קהל גדול שבאו לנחם על אשת נעורת, של הרב הדומה למלאך השם

מד _____ ויוסף הוא המשביר

בצדקתו, ובתורת ה' ורוב יראתו, שנסתלקה ממנו נות ביתו, שהעמיד ה' לעזרתו.

וכשעמד מרן ודבר ה' בפיהו, כולם ראו צדיק כי טוב הוא, אשר בא לנחם את רעהו, ובנעימה וחכמה יעודדוהו, ויחזקוהו וירפאהו, וזכורני שפתח בדברי הגמרא, בברכות היא סדורה, הני נשי במה זכין, ומרן שאל מן הענין, וכי חסרים הם במנין, והלא בכל הלאוין שוין הנשים, ודינם כאנשים, וגם בעשים, רובם ככולם המה עושין, ומה השאלה, מאין היא עולה, והתשובה גם היא קשה, שתלה בלימוד ילדיהם בקדושה, וגם שממתינות לבעליהם מבי מדרשא, וכמו שמסיקים במסקנא, שאכן אין לאשה זכות וחנינה, והיא פליאה נאמנה, והן לא חסרות אחת מהנה. וישב את זה עפ"י מאמר רבי אלעזר, שבסוף כתובות נזכר, מאי דכתיב כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל, ופירש ר"א שמדובר בטל של תורה, שהיא לנו אורה, ובטל זה של תורה, עתיד הקב"ה להחיות ישיני מערה, ומי שאין לו טל של האורה, אין לו במה לחיות בחזרה. ואמר לו רבי יוחנן לר"א, לא תימא הכי דלא ניחא ליה למרייהו דתימא הכי. ודקדק מרן ע"ה דמשמע דהלכה כר"א, דאל"כ היה לו לרבי יוחנן שהוא רבו, לומר לו שזה לא נכון, והוא אמר לו רק שלא מדברים כך. וא"כ השתא דאתית להכי מובנת היטב שאלת הגמרא, הני נשי, שאמנם יש להם כל המצות אך פטורות מתלמוד תורה, וא"כ אין להם טל של תורה, ובמה זכין לתחיית המתים.

והשיבו, באקרויי בנייהו ובאתנווי גברייהו, שע"י זה הן שותפות מלאות בלימוד התורה של בניהם ובעליהן, ויש להם חלק כחלק בטל האורה, היוצא מלימודם בתורה, ובזה הן זוכות, לכל הברכות, ומהטל שבשותפותן נהיה, יקומו גם הן לתחיה.

והיה ממתיק בלשונו, ומאריך בסיגנונו, והייתי מסתכל בפניו, וראיתי שכאבים רבים בעיניו, והוא סובל נורא, ויתאפק יוסף ככתוב בתורה, וסוף

ויוסף הוא המשביר _____ מה

דבר שנודע לנו, שמשם הלך מרן ע"ה לבי"ח ונמצאת זרוע שבורה, וטיפלו בו בגבס לטפל בפצע וחבורה.

וכששאלנו מה היה ליד שכותבת תורה, ואמרו שעלה בסולם מה נורא, להוציא ספר ולקרא מקרא, ובעודו למעלה החל לעיין בהאי ספרא, ומתוך עומק עיונו, ולא נשען על משענו, לא שם לבו שהוא על סולם, והיה הולך כדרך העולם, ובעוונותינו נפל ספר תורה, וידו נשברה, ולא רצה לוותר על האזכרה, ובא לנחם ולומר דברי תורה, מתוך צער וכאב נורא, ויתאפק יוסף עד גמירא.

ועוד פעם אחרת בא (איני זוכר במדויק ואני חושב שזה היה בליל השלושים של הרבנית עבו ע"ה, רק אפשר שמעשה זה קדם לראשון, שאולי זה השני הוא שהיה בשבעה, והקודם בשלשים, ואין מוקדם ומאוחר). ודרש דרשה, בענינא דיומא עם הפרשה, ושם היה גם הגאון הגדול מוה"ר רבינו בן ציון אבא שאול ע"ה, ואני הייתי עומד בפרוזדור עם הרב הגאון הרא"ך שליט"א תלמידו של הגרב"צ שאול ע"ה, ותחלה יצא הגרב"צ ע"ה, והרא"ך ניגש ודיבר עמו, וגם שאל לשלומי, ואחר יצא מרן לדרכו, והרה"ג הנז' נגש לנצל בהפתעה, לברר ספיקות העת והשעה, ואת המיית נפשו להרגיעה, בלי להקדים שום הודעה, והגאון רבי בן ציון, משכו בידו ואמר לו בהגיון, חכם אברהם איך אתה ניגש לראשון לציון, וזה כמעט גודר בבזיון, ויען רבי אברהם, והלא לא ניגשתי אלא לברר שאלה, אחת קטנה ואחת גדולה, והגרב"צ דחה דבריו בתוקף רב, באמור לו לא כך שואלים את הרב.

ויהי אחרי הדברים, ניגש מרן לגרב"צ במתק אמרים, והציע לו שיסע עמו במכוניתו, לעלות ירושלימה שם ביתו, והגרב"צ ע"ה חשב כהרף עין, ואמר שאינו עולה לירושלים, ואחר דקה או שתים, שאל הר"א נר"ו לרבו, והוא השיבו, שאכן לירושלים מכין נתיבו, וזה תמה למה כת"ר לא יסע

עם מרן במכוניתו, ועתה יצטרך להאריך למענייתו, ממקום למקום ברוב טרחה, במקום לנסוע במנוחה, והגאון ע"ה אמר שהוא יודע שאם יסע עם מרן, הוא יורה להסיעו עד לביתו, והר"א השיב והלא זה רק כמה דקות, והגאון ענה לו בגערה, האם קל בעיניך שתי דקות של תורה, של מרן ארך האברה, ואיני מוכן לקחת על עצמי החטא הנורא, ואפילו לעת קצרה, וראינו בעינינו שמרגע שהגאון רבנו ב"צ נגש, היה חרד ונרגש, שהוא ידע מעלת התורה, והודה בתפארה, גם ידע גודל התמדתו בגבורה, של גדול הדור ארי שבחבורה, בכל מקצועות התורה, אשרי העם שאלה הם גדוליו, כל אחד נושא כבוד חברו עליו, והנה ה' נצב עליו, ואיש לפי מהלליו, כגודל תורתו ורוב מפעליו.

ואנחנו שם עמדנו, ומוסר לקחנו, ופרק בדרך ארץ למדנו, אשרינו מה טוב חלקנו.

ושמעתי מעשה נפלא מפי הגאון הגדול רבי שלמה בן שמעון שליט"א חבר ביה"ד הגדול לשעבר, שהיה עם מרן ע"ה בחתונה של רמי מעלה חשובים ונכבדים, שמרן ז"ל הוזמן לערוך אותה, ומרן הכין עדים כשרים כדת וכהלכה שהקפיד מאד מאד לברור לו עדים כשרים ויר"ש [בהרבה חופות שהייתי על ידו, היה אומר לבעלי השמחה בזה"ל, אני והו הושיעה נא, ומפרש שהוא ע"ה יהיה העד וגם אני עד, וכן עשה עם עוד ת"ח רבים], והמנחה הזמין את מרן לסדר החו"ק של החתן שהוא הבן של אחד האישים הידועים במדינה, ומיד אמר, ואני מזמין בשם המשפחה את השר הנכבד מר פלוני, והכל היה בפומבי לעיני כל הבאים לשמחה, ומיד הגיע כב' השר, שלפי ההלכה אינו יכול להיות עד בקידושין, ומרן ע"ה קיבלו בחמימות, ותיכף לקח המיקרופון, ואמר שכב' השר לא ישמש עד סתם, אלא יהיה עד של כבוד כראוי למעלתו, וכתב בשולי הכתובה מתחת

למקום חתימת העדים, בכתב יפה: עד של כבוד, ואחרי זה החתים את העד הנכבד ויצא הדבר בכבוד ובהיתר.

וזכורני כאשר היה עת צרה, יום הוהו ועברה, עת הסתלקות הרבנית בסערה, וכל העם מצר כמבכירה, על צער וכאב התורה, שכולם רואים ספר התורה בצער'א, הוא הראש והעטרה, אין האשה מתה אלא לבעלה שלו היתה תפארה, מרגלית מאירה. שהיתה בעד בעלה לחומה, מפני האף והחמה, עמדה והאירה הבית כחמה, לקחה עול הבית בחן וחכמה, גם מעול הציבור הרימה תרומה, דמותה והודה לתמר דמה, מימיה נאמנים ממרחק תביא לחמה, וביראת ה' על אחת כמה וכמה.

ובתוך השבעה באתי לקיים מצות נחמה, ולא מצאתי בנפשי עוז ועצמה, אחזני פחד ואימה, איך אפתח פי לפני האשל שברמה, אשר ראשו עומד בין כוכבי רומה, ומה יאמר תולעת באדמה, שפל ברך ושבר קומה, וביקשתי את חתנו הגדול, מעוז ומגדול, חבר ב"ד הגדול, הג"ר עזרא בר שלום, נופך ספיר ויהלום, ה' יברכהו בעוז ושלום, שאתלוה אליו אחר סיום ישיבתנו בב"ד הגדול, וכך היה ובהגיענו לבית, וראינו מרן ע"ה יושב לארץ, בתוגה וחרץ, כי בעוה"ר נפרץ פרץ, והגיע עד מצוקי ארץ, אשר במרומי ערץ, נשבר לבנו ביגוננו, על צער עטרת ראשינו, אשר ראינו בעינינו, כי הצער הזה בשלנו, אוי לנו כי חטאנו.

ובעודי יושב שומם, כאבן דומם, לא יכול להתרומם, או להתעודד ולהתקומם, ומרן ע"ה קרא לי וישבתי לפניו, וראיתי צערו שעל פניו, ויושב מוקף בבניו, כולם אהובים, כולם צדיקים וחכמים, כולם ברוכים לה' לעד ולעולמים אמן. והוא מחמם ליבם במראה עיניו, ופתח ואמר לי, תדע בני, שהיא הלכה עמי בימי עוניי ומרודי, ושמרה על תורתי וכבודי, גם בימי גלותי ונדודי, וכל עול הבית נטלה על עצמה, בחן ובחסד ובחכמה, לא ידעתי מה בבית מאומה, הכל באשר הכל עשתה בנעימה, אהבה

מח _____ ויוסף הוא המשביר

והעריכה רק את התורה, ובכל מחמדי עולם לא בחרה, כי לבה מזוקק בטהרה, וכך היה מספר ומונה, בשבחיה ומעשיה אומר ועונה, ואני לא ידעתי נפשי, ברוב עוניי וכחשי, ונעתק מפי דיבורי, ברוב יגוני וצערי, בני מחלי ומורי, ואומר לנפשי עורי עורי, לומר מלה התעוררי, בעוז וגבורה התאזרי, והוצאתי מפי איזה דברים, לא ערוכים ולא סדורים, מה יאמר יתוש לפני אור האורים, וחזרתי למקומי וישבתי, בושתי גם נכלמתי.

ואחר תפלת המנחה פקד עלי מרן ע"ה לומר דרשה, לכבודה עטרת בעלה היא האשה, אשר בתורתו התקדשה, ועלה אז ברעיוני, שכל מה שאמר לי רבי ואדוני, לא היה אלא שזה סדר הדברים, שאותם אקשור לכתרים, לאשת חיל יקרה מפנינים, שבשבחה כולם שחים ועונים, וה' יתעלה נתן בפי דברי הנביא ירמיה, וזה היה סייעתא דשמיא, וכך פתחתי, כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה (ירמיה ב, ב), ושאלתי למה ה' זוכר לנו רק חסד נעורים ואהבת כלולותינו, ולמה לא יזכור גם אחריתנו, אלא הנביא מדבר עם ישראל כחתן לכלתו, וככתוב, וכמשוש חתן על כלה, ישיש עליך א-להיך, ואומר זכרתי לך חסד נעוריך וגו', שבזמן הנעורים, עדיין לא ניכרה גדולתו לעין כל, וגם בזמן הכלולות עת נכנסו לחופה, עדיין הדברים סתומים וחתומים, אבל ככל שחלפו הימים והשנים, נתגלתה גדולתו של אותו חתן בזיוו והדרתו, באשר ה' אתו, ונודע שמו בכל קצווי תבל, וכל העולם מבקשים קירבתו, ומאחר וגדל מאד והיה לגדול הדור, אז בודאי הכל חפצים ללכת אחריו וליהנות מקירבתו אפילו במעט, וכמה כבוד ויקר יש לאשתו היא רעיתו, ואשת חבר כחבר לכל כבוד וגדולה, כי לה נאווה תהלה. ולזה אמר הנביא בשם ה', זכרתי לך חסד נעוריך, שהלכת איתי בימי דלותי ועניותי, לא לשם כבוד ולא לעושר אלא לכבודה של תורה, בלי פניה ומטרה, וכן אהבת כלולותיך, שהיתה בְּזָכוֹת ונקיות מעומק מעלותיך, וזה שמבאר והולך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, שימי הנעורים הייתי כמדבר שאין אדם יודע לאן יגיע, והארץ עדיין לא זרועה, זה חסד של אמת, ואהבה שלא תלויה בדבר, ואת זה ה' זוכר, ומהליכתה אחרי בעלה

ויוסף הוא המשביר _____ מט

במדבר בארץ לא זרועה, מזה מעלתה וטהרתה ידועה, שהיא על שרשי אמת וצדק נטועה, ושגם בעת שהיתה מצרות נגועה, בטחה בה' וציפתה לישועה, ושכרה עם ה' כיתד נטועה, שם יתנו לה מפרי ידיה אשר זרעה. ואמר לי הג"ר עזרא, שבעת שהייתי מדבר מרן ע"ה היה בוכה בדמעות שלי, ואני אמרתי לו שכל מה שאמרתי היה בנוי על הדברים שבהם הדריכני, וכמו ששם הגיגי לבו בפי ולשוני.

ועוד נזכרתי ונפשי עלי תאנח, איכה לבבי ישקוט ונח, בכל עת שאזכור דבר בהמיית נפשי, ממה שהיה אצל מרן מרים ראשי, והדברים מאירים, עולים ונזכרים, עדרים עדרים, בכל עת ובכל שעה, לא מצאתי הרגעה, ועתה מי לנו יורה דעה, ומי לנו יבאר שמועה, והנפש קרועה שרועה, ברוח סערה היא פגועה, ולה' עיני בדמעה, אנא ה' הַנְּחֵם עַל הָרָעָה, ולא תהיה עדת ה' פרועה, אלא כיד הנטועה, ושלח אליהו עבדך להרגיעה, ויתקע בשופר גדול תרועה, ואמור לציון בא זמן הישועה.

ועוד פעם אחרת באתי לשאול, שהרי בכל עת ובכל זמן שהיתה לי שאלה חשובה בהנהגת הצבור, והייתי צריך לשאול לגדול הדור, ובאתי באותו היום בשעות הלילה, לפני מרן כדרכי ברעדה וחלחלה, ועמדת לפניו, ונמלאתי פחד מראיית פניו, והיה מרוכז בעיונו, עמוק עמוק מי ימצאנו, ולא יכולתי לנוע ולזוע, שמא אגרום הפרעה או זעזוע, ואחר יותר מעשר דקות בעמידה, מביט ונפעם מגודל השקידה, עבר רבי משה בנו חביבו, אשר המלך אהבו, וירא שאני על משמרתי עומד, ומור אביו מעמיק ולומד, ויגש אל אביו ויאמר, הנה נמצא כאן הר' עמאר, אז אביו פקח עיניו לעומתו, וכאיש אשר יעור ממשנתו, וראני ומיד הורה בפקודתו, שאשב ומסר לי ספר לעיין בתורתו, ולפי זכורני זה היה חסד לאלפים, ישן נושן ודפים עייפים, והורה לי על סעיף פלוני, ויאמר תקרא זה למול עיני, ולא ידעתי כונתו הטהורה, אם לעצמי אקרא, או ארים קולי במורא,

ג. ויוסף הוא המשיביר

והתביישתי לשאול לכונתו, ואני יושב לעומתו, והתחלתי לקרא בקול נמוך ומביט בפניו, לדעת אם אכן זה רצוי בעיניו, וכשראיתי שהיה מאזין אל קריאתי, הרמתי קולי מעט והטעמתי, והייתי דרוך ופוחד שלא אשתבש בקריאה, כי לפניו תתגלה כל שגיאה, ואז ראיתי שיש שם הגהה בכתב יד של איזה חכם, ונעמדתי ועיינתי בה ואמרתי לפני רבינו, הנה הגה זו עומדת על דרכינו, וטוב מה שהיה במודפס עין תראנו, ולא נשנה מאשר לפנינו, ומרן ע"ה היה מקשה עלי בשנינותו, ודוחה טענותי בחריפותו, והייתי מבקש בהכנעה סליחתו, ומביע דעתי הקטנה מול הדרתו, וכך היה מאריך בענינים, בעומק וברוב עיונים, עשרים רגעים בריתחא דאורייתא, ללבן ולברר הני הלכתא, ובסוף אמר לי בעינו הטובה, בקירוב לתלמיד באהבה, ויאמר לי ברוב חבה, שגם הוא כך היתה מסקנתו, ואכן כן כתב במחברתו, והראני כתב ידי קדשו הנעימה, וקראתי ביראה ואימה, והסביר וביאר לי שגם אחר שכתב הענין, ראה לשאת ולתת עוד במנין, כדי להסיר כל ספק אפילו מעט מזעיר, וע"כ נשא ונתן עם תלמידו הקטן והצעיר.

ועוד הוסיף בקרבתו, שע"פ זה חלק בחכמתו, על הגאון רבינו יוסף חיים בפסיקתו, ומסר לי ספר הבן איש חי להראותני, והוא הספר שנדפס בזמן מחברו, כמוהו לא ראתה עיני, והוא גדול מזה שמצוי אצלנו, וגליונותיו מסביב יקיפנו, וכולם מלאים בכת"ק של מרן מכל ארבעת רוחותיו, אין מקום להניח מחט בין שורותיו, והיתי הופך בדפים מהכא להתם, ולא מצאתי מקום פנוי מכת"ק שהיה בחותם, והוא שראה בהתבוננותי, ענה ואמר לעומתי, תדע שעשר פעמים לימדתי, ספר זה בתוך קהל עדתי, מתחלתו לסופו לא הפסקתי, ובכל פעם חזר על כל המקורות, מאשר חננו הא-ל יוצר המאורות, ומזה יצאו לו השגות והערות, על אותו חכם שהיה גדול בדורות, והבנתי שזאת תשובתו לאיזה אנשים, שהיו חזקים ועיקשים, לא בודקים ולא מפשפשים, רק הולכים כעיורים אחרי הרגשים, וזועקים בחוצות ולא מחשים, ופערו פיהם נגד קדש קדשים.

ובזמנו שאלני אחד חכם, איך מרן ז"ל חלק בצעירותו, על גדול הדור והדרתו, והשבתי אותו, שזה דרכה של תורה, אשר לנו היא אורה, והבאתי ראיה נצחת, את כל ונוכחת, והיא כפורחת, שרבינו הקדוש בעל אוה"ח ע"ה והחיים, כתב בהקדמתו לפרי תואר, שיזהרו המעיינים שלא יחלקו עליו, שמי שיחלוק עקיצנא ליה, והיו חכמים עצומים שפחדו ללמוד בספרו הקדוש, מפני שנזהרו בעקיצתו ח"ו, עד שבא מי שגדול הגאון רבי דוד פרדו ע"ה וכתב שברור לו שאין כונת האוה"ח שלא יחלקו כלל, שא"כ לא ילמדו בו מרוב פחד, ובודאי לא לזה כיוון, רק כונתו ללמד כמה עמל ויגע בדברים, ושמא יבא אחד בלא לעיין בעומק הדברים, ויחלוק בפזיזות ח"ו, לזה הזהיר ואמר עקיצנא ליה, שיש בזה זלזול התורה, זכה וברה, אבל כל לומד שיעמול להבין דב"ק לעומקם, עד היכן שידו מגעת בחכמה ובדעת, ולא תשאר לו ברירה אלא לחלוק, יחלוק ואני ערב לו שלא יפחד ולא ינזק והביא חיזוק לזה מתוך דב"ק של אוה"ח הקדוש בעצמו. והדברים ק"ו לרב בן א"ח זיע"א שלא ציוה ולא הקפיד כלל, וק"ו בגדול הדורות, שעמל ויגע עשר מהדורות, באור אורות, אשריו ואשרי חלקו.

עוד הייתי פעם אחרת בלילה, ובאתי ובפי שאלה, והושיבני לידו שישמעני, במה שאביע לפניו בפי ולשוני, ובא בנו חביבו הרב משה שליט"א, אתא ואתי בידו רצועות שנמתחות, אשר בצרפת חוגרים בהם עם מפתחות, כי דלתות הבתים נעולות, במנעולים ימים גם לילות, ואין לבא לשערים אלה כדי ליכנס ולעלות, אל הדירות דרך המעלות, כי אם בלחיצת כפתור לפעמון, או ע"י מפתח המיוחד לזה כרמון, ובשבת שניהם אסורים, והמציאו לרצועות שמפתחות בהם קשורים, ושמים במקום חגורה לאסור אסורים, וכן נהגו שם רבים במישרים, עד שקמו איזה מערערים, וטענו שאין לזה היתרים, ושלחו שאלתם לפני גדול הפוסקים, שיראה להם הדרך והחוקים.

ורבי משה שליט"א פנה אלי לבקש מרבינו, שיתן לו פסק לזה וישיבנו,

כי השואלים אותו לוחצים, לזרז תשובת מרן מבקשים ומאיצים, ולדבריו מרן ז"ל מאחר תשובתו, באשר עסוק בדברי תורתו, ופניתי למרן ז"ל בחילה, להשיב אל בנו על השאלה, ומרן ז"ל הסתובב עם הכסא למול הספרים, ונטל משם אחד החיבורים, ופתח והיה קורא בקול מהשלחן ערוך, סעיף מדברי מרן קצר ולא ארוך, שבו מבואר ומפורש לאסור הוצאת המפתח בחגורה, והסתכל בפני ואת הַבְּעָתִי קרא, ושאלני מה דעתי, וביקשתי מחילה לומר חילוק בעניותי, ואמר תאמר החילוק, ואמרתי, שם בש"ע יש חגורה, מוכנה וסגורה, והמפתח לא מוסיף לה מאומה, רק רצונם להוציאו בהינומא, אבל כאן הרצועה ללא מפתח, לא תסגר ולא תיפתח, ומפתח זה הוא גוף החגורה, שבה רוצים לשים הקשירה, ואל יתהלל חוגר כְּמִפְתָּח, ויוכל להוציאו ולבו בוטח, ומרן ז"ל אמר בקול: מרן כתב בש"ע לאסור מפתח בחגורה, ור' שלמה עמאר אומר שאפשר לחלק, וחזר ע"ז שלש פעמים, ואח"כ סגר הספר והשיבו למקומו, ולא נתן תשובה על הענין בעצמו, וביקשתי מרבי משה שליט"א שכשתהיה לו תשובה יודיעני, כי זה רק ענין של זמן שמרן ע"ה רצה לעיין, ואחר יומים או שלשה, טילפן והודיע לי שמרן ע"ה התיר בענין בקדושה, וזאת אחר שהקדיש לילה לעיין במדתו הגדולה וגדושה, שבודאי לא הניח סוגיא ופרשה.

ומזה ועוד רבות כיוצא בזה, למדתי עוד על אישיותו של הקדוש הלזה, שמלבד שהיה גדול הפוסקים והמשיבים, שהשיב ופסק כטללי רביבים, תשובות הדורות חטובות וחשובות, לאלפים משואליו וגם לרבבות, יחד עם זה היה גם גדול יראי ההוראה שבדורנו, ולא ידענו ולא יכולנו להבין בשכלנו, דבר זה להכילו בהגיונו, כי אמנם יראי הוראה לרוב הכרנו, וסימנם מובהק ופשוט שהם אינם משיבים, שמרוב יראתם חוששים לנפשותם ולא נושאים בעול העלובים, ואם השעה מכריחה אותם לתת תשובה, מיד יחושו ויחמירו באהבה, ועיקר גדול הוא אצלם שהם לא יקחו אחריות על שכמם, ונפשם יצילו בכל טצדקי שלא ימשכנו עצמם.

ומרן ע"ה מעולם לא השתמט משום ענין, גם אם רחוק ממנו במקום ומנין, הרגיש אחריות אישית על כל שאלה, אחת קטנה ואחת גדולה, וגם אם באה ממקום רחוק או מאיזה קהילה, או על כל דבר פשע ועבירה, ולכל אשר הזדמן וקרה, עת אליה התבקש ונקרא, מיד ניגש בעוז ותפארה, מתוך הרגשה שחובתו עליהם, ומרגיש שאסור לו להשתמט מהם, כמו שהוא ילדם והוא אביהם, וכל צרכיהם ועניניהם, הוא מחוייב לשאת על שכמו כל תלאותיהם, ותמיד נעתר לכל דרישותיהם.

ואעפ"י כן היה גדול יראי ההוראה שבדורנו, וזאת ניתן ללמוד מהמעשה שהזכרתי לפנינו, שכל רב צעיר, היה פוסק הדבר עפ"י סברא ועיון זעיר, שנראה הדבר פשוט ומוכן, ובעיניו התברר הדבר ולובן, מתוך עיון קל זעיר שם זעיר שם, ובצירוף סברתו שעלתה על לבו שם, ולא ידע שהוא אשום אשם, שאם היה מעיין כראוי אפשר היה שהיה מוצא מדברי גדולים, אשר בתורת ה' ויראתו עולים, וממעמקי פנימיותה הם דולים, והיה שב מסברתו, וגם משנה את דעתו, אך הקלילות ופעמים גם חוסר אחריות, גורמים לפזיזות ודעות בעניות, והנה דבר כזה שנראה שיש בו חילוק ברור, ומרן לא דחה אותו חילוק בערעור, ועם כל זה עיכב מתן תשובתו כמה ימים עד שחקר אותו, ובעין עיונו בחן אותו, מכל הספרים אשר אתו, עד שהתברר לו כצאת השמש בגבורתו, ומזה תראה גדולתו ורוב יראתו, שלא הניח כמותו, אשריהו ואשרי יולדתו. ומזה יבין כל שומע שמועה, שלא בקלות זוכים לס"ד אלא בעמל ויגיעה, וגם בתפלה שהלב קורעה, וגם לזה נזקקים להזיל דמעה.

ועוד מעשים כאלה רבים, כולם מעידים על יראתו מרבים, ובאמת שכל מעיין ביושר, ביביע אומר ושאר ספריו בכושר, יראה אמיתות יראתו, שאינו פוסק על פי סברתו, ולא ע"פ עיון שלא השלים אותו, ובכל שאלה שבא לפותרה, הקדיש לילות וימים בסערה, לא הניח משנה וגמרא, וראשונים גם אחרונים להאירה, והעמיק בדבריהם בטהרה, והכל בעומק ובסברא, והביט וצפה גם אל צעירי המחברים, שהיו מתלמידי תלמידיו זעירים, והרבה טענו עליו טענה, למה צריך להביא גם מקטנים בהכנה,

שעדיין לא הגיעו לאותה עונה, ולא ידעו ולא הבינו שמרוב יראתו, לא סמך על חכמתו, ולא נשען אל בינתו, והמשיך לעמול ולהתיגע, אולי ימצא איזו סברא שלא היה יודע, ואולי הדבר ההוא מכריע, גם אם יצא מקטן דלא פקיע.

וכבר בצעירותו בהוציאו ספרו הראשון בשעתו, כתב הגר"ד יונגרייז ע"ה, על המחבר, ועובדיה ירא את ה' מאד, ואכן ליראתו לא היתה דוגמא, מפני כבוד ה' מתמלא אימה, ולא למראה פנים, אלא יראה מלפני ולפנים, יראתו בלבדו כאש בוערה, ועל פניו פשטותו האירה, ומרוב יראתו, הסתיר דבקותו, שהיה דבק בבוראו תדירא, בכל עת וזמן התעוררה, בעוז ובגבורה, לנפשיה אומר אל תישן עורה, ובכל עת יראתו גוברת, וחכמתו לא מתקררת, והיתה לו לעטרת, על ראשו כאדרת, והכתירתו בתפארת.

וכבר אמרו על החפץ חיים, שלא היה מדבר לשון הרע בשפתים, ולמרות שהיה ראש המדברים, במושב חכמים ומחברים, והיא פליאת חכמתו, שמדבר כל אשר איתו, ונזהר שלא יוציא מלה אסורה, או שיחה בטלה ויתירה, וכן הוא דרך רבינו, שהשיב תשובות, וגם פסקים לרבבות, במדביר בערבות, ובכתביו מרובבות, ועם כל זה דעתו עליו לא זחה, לא מצער ולא מרוב טרחה, ולא פסק מעולם, עד שבירר וליבן דברי המחברים כולם, אשריו ואשרינו, שבראיית פניו זכינו.

בדורנו התקלקלו השורות, והתהפכו היוצרות, והמושגים שהיו ידועים, כמסמרות תמיד נטועים, וידעו להבחין בין תכלית ובין קלא אילן, בדורנו אבד חוש המבחן, ואומרים לרע טוב, וליבש גן רטוב, עד שנתפס בימינו, מאשר רואים בעיינינו, שהירא שמים, הוא המרבה בחומרות מלא חופנים, שבזה מודדים את יראתו, ואיש כפי חומרתו, ואולם בגמרא (חולין קה.) אמרו גם שמואל וגם מר עוקבא, שכל אחד מהם מגדולי האמוראים, ואמר כל אחד מהם, בהאי מילתא אנא חלא בר חמרא, ושאלתי למה לא החמירו כאביהם והיו חמרא בר חמרא, אלא שלא החמירו עד שהיו משוכנעים שהם מדקדקים במצות ובדינים, וראויים הם להחמיר גם

ויוסף הוא המשביר _____ נה

בשאר הענינים, ואם לא הגיעו לדרגא בתורה, לא היו עושים אותה חומרא, שהיא בעיניהם יוהרא, והיום בעונותינו הרבים, מזלזלים בקריאת שמע ומדקדקים באיכה, כי הדרך בעבודת ה' אינה ערוכה, רק להראות לעין אחרים, כמדקדקים ומחמירים, ואין בזה אמת אלא כשקרים, ולא יחדל פשע ברוב דברים. וחובה עלינו לעבוד על האמת, שמבית ומחוץ נרשמת, בפתילים וחותמת, ותהי לעד קיימת.

ורק אנשים רציניים יחידים, מקרב אנשי אמת היהודים, שהיו תמיד נכונים ומיועדים, בעבודת ה' מעודדים, ולשם יתברך הם עבדים, ומרן ע"ה יחיד היחידים, שיראתו אמיתית ופנימית מהבודדים, מעולם לא הראה דברים על הפנים, אלא יראת ה' ואהבתו בלבו צפונים וספונים, ורק מי ששם לבו ועוקב אחר דבריו שנים, ברוב כוונים ורוב עיונים, יקלוט מעט מעומק יראתו, אשר הוא מעלים ומסתיר תחת כנפי תורתו, אשריו ואשרי יולדתו.

עוד אקח לי לדוגמא, שמלמדת אותנו בחכמה, איך יראתו היתה אמיתית ונעלמה, מעין רוב בני אדמה, והכל היה בינו לבין שוכן שמימה, שלפניו נגלית כל תעלומה, שהלכה ידועה, כיתד נטועה, שחייב אדם לברך מאה ברכות, ובכל יום ויום יהיו ערוכות, מעצם התפללות והברכות, שהן קבועות סדורות ונצרכות, אך בשבתות וימים טובים, שבתפלת העמידה יש רק שבע ברכות, ונמצאים חסרים, להשלים מאה כהלכות, צריך להשלים בבשמים, מינים ממינים שונים, וגם סוגי פירות מגוונים, ובזה פירש הרה"ג הידוע מחכמי מראכש כמהר"ר יוסף אנחמיאס ע"ה, את הפסוקים בסוף שיר השירים: האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פרו היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. דידוע שמי שלוקח ברכה מחבירו חייב לשלם לו עשרה דינרים, ונמצא דמאה ברכות שוים אלף דינרים וזה אומרו, האלף לך שלמה, הם אלף הדינרים הרומזים למאה ברכות. אך בשבת חסרים עשרים ברכות שהם מאתים דינרים, לכן אמר,

ומאתים לנוטרים את פרו, ויש עוד דרך כשיושבים בבית כנסת ושומעים חזרת הש"ץ, וברכות העולים לתורה ולהפטרה ועונים אמן, שגם זה עולה למנין השלמת המאה הברכות, וזה אומרו, היושבת בגנים, שהם בתי כנסיות ובתי מדרשות, חברים מקשיבים לקולך השמיעני, שע"י שמקשיב ומכוין לברכות, משלים מאה ברכותיו.

ואולם מרן ע"ה היה נוהג בכל שבתותיו, למנות בפיו מנין ברכותיו, והיו שומעים אותו אומר כפעם בפעם, ששים, ששים ותשע וממשיך בטעם, וגם היה בוחר לעלות להפטרה, שיש בה ברכות כעשרה, וקיום ההלכות, אינם באקראי ובהזדמן אלא בהכנות מוערכות, מרוב רצינותו, ורוב אחריותו, בהשלמת עבודתו, אשריו אשרי יולדתו.

וידוע שהיה מברך עצי בשמים, ואח"כ עשבי בשמים, ועוד מביאים לו לימון או אתרוג או אחרות, ומברך הנותן ריח טוב בפירות, ועושה כן כמה פעמים בכל שבת, כדי שהברכות יהיו שלמים, באמרי פיו יחדיו יהיו תמים.

והנה כל זמן שהרבנית ע"ה היתה בחיים, דאגה שיהיו לו כל הברכות מלא חפניים, והיה הגנן שמטפל בצמחים, של הבית בניחוחים, מביא בכל ערב שבת, מכל האמור בחיבת, והרבנית מגישה לו דבר דבור על אופן, בעתו ובזמנו, ואחר הסתלקותה לבית עולמים, הגנן הפסיק מנהגו מאיזה טעמים, ויהי אחר זמן רב, שב הגנן והביא אל הרב, מהני בשמים, יפים ונעימים, והרב ע"ה שאל אותו, מה היה שחזר והביא אתו, ואמר הגנן כי אחר הסתלקותה, התבייש לבוא אל ביתה, עד שבשבוע הזה באה אליו בחלום, ושאלה למה לא בא עד הלום, להביא למרן כל מיני הבשמים, להשלים ברכות מאה פעמים, וקם כולו מבוהל ונרגש, ומיד לקח הבשמים ולרב נגש, ומרן הרב סיפר כל זה ועיניו דומעות, מודה ומהלל הא-ל למושעות.

ארי במסתרים...

אם יסתר איש במסתרים, כן כיסה מרן חכמתו בנסתרים, ששמענו שהיה לו שיעור קבוע, בעקביות אחת לשבוע, עם הגאון המקובל הידוע, רבי מרדכי שרעבי ע"ה, והיו מקרים, מאד נדירים, שבהם התעופפו גצים מזהירים, מבין שפתותיו בקדושה מאירים, ומהם נקלטו ידיעותיו בדברים הזוהרים.

ומעשה שעמדתי לפני מרן ע"ה ערב שנת השמיטה, לפני למעלה מעשרים שנה, ובא חכם המוחזק למקובל ושאל למרן על ענין הנוגע לשמיטה, על פי הקבלה, ומרן אמר דעתו להלכה, והלה הזכיר שני ספרים מגדולי המקובלים, ששניהם כתבו בזה דעתם שלא כמו שאמר מרן ע"ה, ומרן חזר על דעתו, ולא גילה מקורו, ואחר שלחץ ושינן אותו חכם בשם המחברים, הזכיר מרן ז"ל שבעה ספרים, של גדולי המקובלים (שלפי מה שראיתי חלקם לא היו ידועים לאותו מקובל כלל) ונתן את כתובתם ומה שכתבו, ועוד הוסיף שאחד משני הספרים שהלה הזכיר, חזר בו בספר אחר וביאר דבריו, ונגלתה בזה ידיעתו בחכמה רמה, על אחת כמה וכמה.

ובשיחתי עם תלמידו הרב הגאון רבי חיים רודריגז ע"ה שנפטר לפני כמה חדשים, (והוא היה מתלמידי מרן במצרים) והיה זמן שלמד בקביעות אצל ראש המקובלים הגה"צ רבי מרדכי שרעבי זללה"ה, שאלתיו אם מרן ע"ה למד חכמה זו, ואמר לי שהיה רואה שמתבודד עם רבי מרדכי ע"ה, ופעם שאל את פיו של הגר"מ שרעבי ע"ה, האם מרן בקיא בחכמה זו, והשיבו שהוא הפליג יותר מכולנו.

ומי ששמע שיעוריו בנביא יכל לראות שהוא כולל כל חלקי פרד"ס התורה, שהיה מפרש את הפסוקים בדרך מיוחדת מאד, הכוללת גמרא ומדרשים ודברי הזהר הקדוש, מלובשים בבגדי יקר מדברי רבותינו ראשונים ואחרונים, והכל במזיגה נפלאה ונעימה, תורה יוצאת בהינומא, יפה כלבנה ברה כחמה, בדעת ותבונה ורוב חכמה, והיו הדברים נושאים

נח _____ ויוסף הוא המשיביר

חן וחסד בעיני כל רואיהם, שהפליא לשים תוך המילים, כל חלקי הפרד"ס קטנים וגדולים, והמה מאירים כל עין ומזהירים.

תפלתו של מרן ע"ה:

סדר תפלתו הוא במושלם, מתחיל מתחילת התפילה ועד סיומה לעולם, ומקפיד היה להתפלל מתוך סידור התפילה, ואומר מילה במילה, והוגה תיבות ואותיות, ממש כמונה מרגליות, והיה מרוכז בתפלתו, כעץ שתול על פלגי אדמתו, ורואים שעניו ורעיונו, ממוקדים בשם ה' שכנגד פניו, וכל עניי התפילה, ערוכים ומחושבים שיהיו על צד דלכתחילה, ולא מניח לדברים להתנהל דרך רגילה, ואביא ענין אחד, שמרן ז"ל הנהיגו במיוחד, שכל בתי הכנסת מניחים תפילין דר"ת בחזרה, או סמוך לה באיזה מקומן במהרה, והכל תוך כדי תפילה, ופעמים רבות מפסידים חלקה חלילה, ומרן ע"ה סידר שיפסיקו לפני סדר קדושה, ויחלצו תפילין דרש"י ויניחו דר"ת עם קריאת הפרשה, של שמע עם והיה, ליחד שם הא-ל בהויה, ואחר גומרים באהבה, מתחילים יחד אשרי בשלוח, ולא מפסידים אמן ולא קדושה, ואומרים בתפילין דר"ת סדר קדושה.

ובכל עת צרה וצוקה, היה מצוה להרבות תפלה וצעקה, להפיל תחינה, ולבא אל הרינה, ולשפוך לפני הא-ל שיחם, ולהביא אליו את מר רוחם, ובכל ימי צרותינו, לומר אבינו מלכנו, בבכיה מעומקא דליבא, פעמים באהבה, בכל שחרית ומנחה, עד שנגיע אל המנוחה, ותהיה הרוחה.

עוד ראינו בעינינו, איך הקפיד להתפלל במנין, בכל מצב וענין, גם ביסורים קשים ומרים, שאברי גופו התקשה להרים, כמו שהיה בימיו האחרונים, לא מחל על מנינים, וריכוז בכוונים, במאמצים עליונים, ועניו בסידור נתונות, בשימת לב טהור וריכוז כונות, בצירוף מחשבה ורעיונות, ועתה במנוחות שאננות. דברים שלא ראינו מעודינו, וגם לא שמענו, על

התאמצות ברמות כאלה, בגיל כזה וביסורים כאלה, וכמה מוסר צריכים ללמוד מזה הצעירים, וכל מי שעדיין כוחו במתניו, איך צריך לכוין עיניו ורעיוניו.

וזכורני שבעת מבצע עופרת יצוקה, ביקש מרן שירבו תפלה וצעקה, ולא ינוחו ולא יעשו הפסקה, בתפילות ובמתן צדקה, עד ירחם ה' ותפסק האש במערכה, והיתה לשם הישועה, ובקר אחד הודיעו לי בהפתעה, שמרן נוסע לציון החיד"א בעוד כשעה, להתפלל אל ה' על הישועה, לשמור עדתו ולהרגיעה, ומיד יצאתי, ואחר כמה דקות הגעתי, וראיתי שמרן כבר סיים תפילתו, ויצא משם אל מכוניתו, והלכתי לקראתו, ואמר לי בזוה"ל: אמרתי לו מתניתיה דמר קא מתנינא כוליה יומא, ועתה ישראל בצער ובסכנות, אני מבקש מכבודו שיעמוד בתפילה על עם ישראל, שהקב"ה ירחם ויושיע בעת ובעונה הזאת. והאמת שמתחילה לא ירדתי לסוף דעתו, כשאמר לי: אמרתי לו מתניתין וכו', עד שקלטתי, שהתכוין שדיבר עם מרן החיד"א ע"ה, ואמר לו הדברים הנ"ל, כדבר איש אל רבו. עליהם השלום והחיים, וזכותם תעמוד לנו ולכל ישראל אמן.

אמון מופלא.

שלם היה ביראתו, ושלם בחכמתו, לא היתה קריה ממקצועות התורה אשר שגבה מבינתו, וגם דברים שחכמים גדולים לא התעסקו בהם היה מושלם בהם, הן בקריאת התורה בטעמיה ודקדוקיה, והן בשירה ופיוט לכל נתיבותיהם ואורחותיהם, והן בתחום הדרוש לסוגיו וגווניו, ושלם היה בכולם באופן מופלא. שלמותו בכל אחד ממקצועות התורה, היתה יחודית ואין לה דוגמא להאירה, כי אין זו גדלות רגילה, אלא אחד מהקדמונים ששב לעולמנו, בגילה ואורה, לרומם הדור ברוח התורה.

בשנים האחרונות זכיתי להתפלל במחיצתו ביום פורים ותמיד הוא

קרא את המגילה בעצמו, ומלבד הנחת הנפשי השמימי לשמוע קריאה יפה ומדוייקת, בתכלית הדקדוק בהברות ובטעמים, עוד שמתי לב שבכל מלה וענין, נגלים לנגד עיניו דרשות חז"ל בגמרא ובמדרש ובזה"ק, כמו בשעה שדורש בנביא ומפרש הפסוקים, באותות ומופתים, כן הוא רואה בעיני רוחו, בעת קריאת המגילה כל מה שדרשו חז"ל עם כל פסוק וענין, מונחים הדברים תוך התיבות והאותיות של אותו פסוק ומיושבים כבנין. והיו הפסוקים והתיבות יוצאים מפי קדשו במורא, ונכנסים לנפש השומע בטהרה, ומחוללים בליבנו סערה, שאין אנו יודעים להסבירה, וזאת חוקת התורה, שלפי הפנימיות ששמים בה כך היא מאירה.

בפעם הראשונה, שהתפללתי עם מרן הרב ע"ה שחרית ברננה, בחשון התשנ"ד הייתי עם הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א ועוד, ועלינו מבני ברק לעה"ק ירושלים בבית כנסת בית יעקב, שבבנין של ביכ"נ הגדול של האשכנזים, ובהגיענו לתפלת העמידה, והיתה שתיקה חדה, תוך קהל ועדה, אם אמרתי אלמדה, מסורותיו ודיוקיו במשקל במדה, והנה קול מרן נשמע בקול תפלה זכה וברה, בנחת ובלחש ושפה ברורה, והרה"ג רצ"מ נר"ו שאל להתלמד מפי קדשו, איך מרים קולו לפני צור קדושו, ויען ויאמר לו, בזה יש לומר איש לפי מהללו, ומי שלכוין קשה לו, כי אם בהרימו את קולו, זה עדיף וה' ימחל לו, כי הכונה בתפלה היא כנשמה, שמחיה כל הגוף להיות לו תקומה. ואמר לי מיד הגאון רבי מאיר נר"ו, בהתפעלות גדולה, שכל הדקדוקים של מר אביו קטנה וגדולה, שמעם מפי מרן בזאת התפלה, והגאון ר"מ מאזוז שליט"א כתב בגליון חוברת זו וז"ל: כגון ומי דומה לך הלמ"ד דגושה מדין דחיק. וכן כי באור פניך נתת לנו הלמ"ד דגושה מדין אתי מרחיק. עכ"ל. ולמרות שמרן ע"ה אינו מתעסק בדקדוק באופן מיוחד, המסורות נשארו בידו אחד לאחד, וכולנו ענינו ואמרנו, אם רק לשמוע תפלתו עלינו, מעיר בני ברק עד ירושלים עיר קדשנו, היה זה כדאי ונאמר דיינו.

פיטן ומשורר נפלא

בהבנה עמוקה לעילא ולעילא, כדרך רבותינו הראשונים, שהיו חכמים גדולים ופוסקים, עובדי ה' באמת והם הצדיקים, ויחד עם זה על הארץ הם מוצקים, ובכל מלאכת קודש יודעים וגם עוסקים, ואחזו אחיזה חזקה בלימוד התורה, בעומק נפלא בטעם ובסברא, והרחיבו ידיעותיהם בכל מכמני התורה, ויחד עם זה לא מנעו עטם מלכתוב שירה, קרא מקרא וטעם ההפטר, ופיוט נפלא לבוחר בשירי זמרה, להודות ולהלל לה' בתפארה, ולהתפלל ולהתחנן לפניו במורא, כן היה מרן ע"ה יודע בעומק השירה, לגווניה וסניפיה להמתיק כל מרה, ולשמוח בבוראו בלב מלא אורה, ויהי בעת שירתו, רוח הקדש היתה אתו, וכל זה מנוצל בעטו ובעתו, להרחיב דעתו, ולהעמיק רוח מבינתו, להשיג עוד שפע ממרום על מעלתו, ועמדה לו חכמתו, גם במקצוע זה לקולטו, לכל דרכיו משקליו בדקותו, והזדמן לי לראות עומק שליטתו, בשבע ברכות שנערכו בביתו, בשמחת נכדו בתפארתו, והיה החזן המפורסם שידוע ברוחב ידיעתו, ובסוף השמחה שאל למרן ע"ה מה ישירו לעומתו, והציע שיר עתיק וחשוב, ולא ידעו אותו, והוסיף והציע עד שבעה, ואחת מהם לא יכלו לבצעה, וראו כל הנוכחים עוצם הידיעה.

ומי ששמע אותו מנעים תפלה או ברכות, בעוד היה כוחו במתניו, באומנות ורוב עדינות, בדעת עמוקה ובתבונות, ומעולם לא שקע בזה מעבר למיעוטו יפה, כי הכל עשה להיות עזר וישפה, לחזק תורתו באורה ושמחה, ותהי שיחתו בנחת בלא ריתחה, ומזה ראה ששון והצלחה, ושמח עליונה עליו זרחה.

וכלנו זוכרים עת היה עולה להיות חזן בסליחות, שמזה נקבעו הנגינות המשמחות, והוא ע"ה אמרם בתחינות חנונות, עד שכל אחד ראה והרגיש איך הוא מתחנן בנאמנות, תוך כדי ביצוע החזנות, כעבדא דמתחנן קמי מריה, והיו הדברים מאירים ומעוררים מעין עולם הבא. וסיפר לי ידידי הרה"ג ר"ש מדינה שהוא ת"ח גם חזן מעולה, שבאחת השנים התפללו

מנין עם מרן בעיר העתיקה בימי ר"ה, ורש"מ נר"ו היה חזן, ובמוסף עלה מרן ע"ה והיתה תפלתו נוראה ומפליאה, ובמוצאי החג שאל למרן מנין הנעימה הזאת, ואמר לו, שאלו הם הנגינות העתיקות במצרים, ואמר לו שם של חזן זקן משיירי החזנים במצרים, שהוא יכול ללמדו, ומהרש"מ הנז' תמיד מזכיר את טעמו וגם נאומו של מרן באותה תפלה, שלא שמע כמוה מימיו. חבל על דאבדין ולא משתכחין.

גם כתב שירים, במשקל נכון ומלים בהירים, מחורז בחן ובחסד וניקודים ברורים, עם תוכן עמוק משרשי ההרים, בין ערוגותיו נובעים יאורים, עולים ומעלים רעיונות מזהירים, מחיים לב האדם ומוחו מעוררים, וזכיתי לראות מעט מהם. וכן דרך רבותינו הראשונים, וגם נהגו כן גדולי האחרונים, מחכמי הספרדים עד לימים האחרונים, חדשים גם ישנים, שכמעט כולם היו גם משוררים וגם פייטנים, ועשו תורתם קבע כבנינים, מיוסדים עלי יסודות ואדנים, ובעבודת השם היו נאמנים, ושירה ופיט לקחו מעט כמעדנים, והכל מזוג ובלול כשמן זית זך בקנקנים, ומבין כולם נזככה עבודתם, וגם התחזקה תפלתם, ברוח טובה ובריכוז להבין כונתם, ושמחת עולם ליוותה בחן את יגיעתם, מאשר עמלו בעומק עיון תורתם, ברוך אשר בחר בהם ובמשנתם.

לא ימוש מתוך האהל.

מעולם לא ראיתיו מש מאהלה של תורה, ומנע עצמו מכל עינוג וטיול או מנוחה, במושגים שהתקבלו בדורות האחרונים, שהולכים למקומות רחוקים, כדי למצא מקום רחוק מכל מציקים, ולא לטפל בבעיות השגרה וברוב תיקים, וגם מכל מיני מעיקים, ויש שהולכים להחליף כוח במימי הים וגליו, לחלוץ עצמותיו להקל משאם מעליו, ולהרגיע הנפש מסערת הזמן ומעלליו, בנועם אויר זך מתהומות צלליו, ואולם מרן קיים בנפשו,

לא ימוש מתוך האהל מקור קדשו, נזר א-להיו על ראשו, לא טיול ולא הפסקה, לא חופש ולא הצדקה, לא ים להסיר מועקה, ולא הרים לדחות מצוקה, רק הגה לברר החוקה, אשר בתורת ה' היא יצוקה, וזאת התורה, זכה וברה, עינים מאירה, ומרפא רוח נשברה, ומחזקת נפש מצרה, ועתה חוגרת שק באפרה, פנה הודה פנה הדרה, מי יעמוד וידקדק על רגעים ועל שניות, ומי יפלפל בעמקיה בדקויות, ומי יסדר אמריה בפיפיות, ומי ישקיף עליה בעיניו הומיות.

אומנות מיוחדת היתה אצלו לשגרה, לנצל כל רגע למעט באמירה, ולעסוק ולחטוף עוד דף גמרא, גם בעת שמחה ועצרה, וגם לעתות בצרה, וכשבאים משלחות של אישים חשובים, עם ענינים מסובכים ורבים, לרגעים יפורר הענין כרביבים, ומסיים בעוד אחרים חושבים, ובדברו מעריב ערבים, ומפייסם בברכותיו הנוזלים מבין כרובים, ומתקבלים לפני ה' וריקם לא שבים.

'והיה ברכה' – הברכות נתונות בידך

ומי ששם לבו לברכותיו, יראה פלאיו ומופתיו, שתוך כדי שמביע אמרותיו, להרעיף כטל רביבי אורותיו, דברים הנובעים מעומק מועצותיו, גם דברים שהמבקש לא העלה על דל שפתותיו, והרב מברך ומגלה סתריו, לכל הרמז שירמזו ברכותיו, מאשר קלטה עין רוחו הקדושה, שמכוח תורתו היא לו מורשה, מהבטחת רבי מאיר שהיתה ירושה, כל הלומד תורה לשמה כשירה חדשה, ומגלין לו רזי תורה, עצה ותושיה בינה וגבורה, ונותנת לו מלכות וממשלה כעטרה, ועוד רבות מסגולות התורה, והם מכתירים אותו בתפארה, וכל שומעי אמריו, היוצאים מעומק נהריו, מיד עומד ומברך ברוך א-ל עליון, שלא השבית גואל מציון, והשתית דור זה על הראשון לציון, קדוש לשם מבטן ומהריון, זך השכל טהור הרעיון, הוא

סד _____ ויוסף הוא המשיביר

מִרְן רְבִינוּ עֹבְדִיָּה, עִיר וּקְדִישׁ נַחִית מִשְׁמִיא, נִשְׁלַח לַהּוֹרוֹת וּדְרָךְ לַהּחֹוִיא, וּלְהִרְאוֹת לְבִנִי דֹוֹרוֹ אֶתִיא וּתְמַהִיא.

וּמִנְהַג נִהַג בִּי לְרֹוב עֲנוּתוֹ, שֶׁבְּכָל פֶּעַם שֶׁהִתְפַּלֵּלְתִּי עִמּוֹ בְּמַחֲצֵתוֹ, הִרְעִיף עָלַי אֶת בְּרַכְתּוֹ, אַחֵר שֶׁהֶעֱלוֹנִי לַתּוֹרָה בְּפִקּוּדָתוֹ, וְנֹאמַר לִי שֶׁם שֶׁאֶעֱשֶׂה מִי שֶׁבֶרֶךְ לְמִרְן בְּהִדְרָתוֹ, וּבַחִיל וְרַעְדָּה וְרֹוב פֶּחַד מִפְּנֵי גְדוּלָתוֹ, הֵייתִי מִתְאַמֵּץ לְבֶרֶךְ כְּבִרְכָתוֹ, בְּרַכַּת הַדְּיוּט לְגְדוֹל הַדּוֹר וּתְפֹאֲרָתוֹ, אֵךְ נִסְמַכְתִּי לְמָה שֶׁאִמְרוּ לִי שֶׁהִיא לְרִצּוֹן לוֹ, וְאִישׁ לְפִי רִצּוֹנוֹ הוּא מֵהַלָּלוֹ, אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁכְּחָה לוֹ, וְהִיא תוֹקֶף עֲנוּתוֹ כְּרוֹם גּוֹדְלוֹ, מִמֵּדֶת קוֹנָה הִיתָה זֹאת לוֹ, וְכֵךְ נִמְשַׁךְ הִרְבֵּה עֲנִינִים, שֶׁהִיא מְבִרְכָנִי תוֹךְ הַמִּנִּינִים, פְּעָמִים מִדְּגִישׁ בְּבִרְכָתוֹ אִיזָה עֲנִינִים, וּבְאַחֲרֵת יִשְׁנָה הָאוֹפְנִים, כְּלִים מְכֻלִּים שׁוֹנִים, וְהִמָּה זֶה מִזֶּה שׁוֹנִים, בְּאִשֶּׁר יִלְכוּ הַחַיּוֹת וְהָאוֹפְנִים, לְפִי הַמִּתְרַחֵשׁ בְּעִתּוֹת שׁוֹנִים, מִשְׁנָה עֲתִים וּמַחֲלִיף אֶת הַזְּמָנִים.

וְהָיוּ שְׁלֹשׁ אוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים רִצּוּפוֹת, שֶׁהִבִּיעַ מִפִּיו בְּבִירוֹר לֹא בִשְׁפוֹת רְפוֹת, לֵאמֹר לִי: וַיִּכְחָשׁוּ אוֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימּוֹ תִּדְרֹךְ, וְהִיא מִדְּגִישׁ הַדְּבָרִים בְּטַעַם אֲרוֹךְ, וְכָל הַקֹּהֵל רָאוּ, וּשְׁמַעוּ דְּבָרוֹת קִדְשׁוֹ וְהִתְפַּלְאוּ, וְעַד אַחֲרוֹן הַגְּדִיל בְּאַחַת הַפְּעָמִים, שֶׁהִיא עוֹמֵד וְרוֹקֵעַ בְּרִגְלוֹ וְדוֹרֵךְ בְּנַעֲמִים, בְּאוֹמְרוֹ תִּיבַת "תִּדְרֹךְ" וְרָאוּ וְתִמְהוּ עַל הַנַּעֲלָמִים, וְהִיא אַחֵר הַתְּפִלָּה, עַתָּה נִכְנַסְתִּי לְחִדְרוֹ בַּחִיל וּגִילָה, אִמְרוּ לִי שֶׁבְּבִרְכָּה אִמְרוּ וַיִּכְחָשׁוּ אוֹיְבֶיךָ לָךְ וַיִּחְלְשׁוּ, לְמִירוֹת שֶׁאִינִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ לָךְ אוֹיְבִים, וְרַק הַתְּפִלֵּלְתִּי עָלֶיךָ בְּדְבָרִים עֲרָבִים, וְנוֹמִיתִי לוֹ, שְׁרוּחַ ה' הִיתָה בְּפִיו וּבִגְרוֹנוֹ, וּשְׁכִינָה שְׁרָתָה מִרוֹם מַעֲוֹנוֹ, כִּי אֵכֵן הֵייתִי אֵז בַּעֲוֹמֶק מֵאֲבָקִים, עַל עֲנִינֵי בְּתִי הַדִּין לְשִׁמּוֹר חוֹקִים, וְלִהְיוֹן עֲלֵיהֶם מַחֲמַת הַמִּצִּיקִים, אֲשֶׁר רֹובָם מִן הַתּוֹרָה הֵם רִקִּים, וּבִלְבוּשֵׁים יָפִים הִמָּה מִזִּיקִים, וְלֹא הֵייתִי מִסְפֵּר לְמִרְן כָּל הַצְּרוֹת, כְּדִי לֹא לְהַכְבִּיד עָלָיו בְּסַעֲרוֹת, וְרַק דְּבָרִים שֶׁהֵלֵב מִשְׁמַחִים, בָּהֶם הֵיינוּ מִשׁוּחָחִים, אוֹ דְּבָרִים קָשִׁים שֶׁמִּצָּאָנוּ לָהֶם פְּתִירוֹנוֹת, לְהַעֲבִיר הַחֲמָה וְהַחֲרוֹנוֹת, אוֹתָם הֵייתִי מְבִיא לְפָנָיו בְּרִנָּנוֹת, לְהוֹדוֹת לָהּ הַמְּבִיט לְסַפּוֹנוֹת, עַל יִשׁוּעוֹת רִאשׁוֹנוֹת גַּם אַחֲרוֹנוֹת.

וכן היה פעמים רבות, שבברכתו לפני שוכן ערבות, אמר דברים מבנים ואבות, ורק הא-ל בוחן הלבבות, יודע ועד אמיתת הדברים, אשר היו נסתרים, במעמקי הרים, והיו הדברים בפיו מאירים ומזהירים, ומגלים עמקי סתרים, ולא היה אפשר להבין בביאורים, מאין באו לפניו הני אמרים.

ואין ספק שהשם היה נצב עליו בברכתו, ובתוך פיו נתן אמרתו, כי אמר ה' המכסה אני מפי צדיק ושפתו, את אשר יש צורך שישים עליו ברכתו, והיו הדברים, ברורים ובהירים, וראו בחוש כי רוח ה' ממעל עליו נחה, בעת ששון ובעת שמחה, וגם אם חלפו שם יגון ואנחה, אור משמש העליונה עליו זרחה, והאירה לעינו באורה ושמחה.

צדיק גוזר והקב"ה מקיים אמריו, וכל העם עונים מקודש אחריו, ושם ה' מתקדש בכל אתריו, ובזה מתקרבים זקניו ונעריו, וכמו במעשה של מנהלת מצליחה, שלא נפקדה בז"ק לשמחה, ולמעלה משני עשורים היא באנחה, ובעת בא מרן לבית ספרם לראות רוב ההצלחה, פנתה אליו ודמעתה על לחיה נמרחת, ותאזור עוז ותעצומות, לבקש שיגזור עליה לפני יוצר העולמות, כי לא יכלה עוד לשאת זאת הצרה, להיות אשה עקרה, ותבך ותתחנן לו, ולבו נכמר בצערה וישא קולו, ויתן לה זאת ההבטחה, כעת חיה את חובקת בן בשמחה, ותצא הבשורה, בהוד ועטרה, ובכל מקום התקדש שם שמים, ודמעות גיל הזילו כל עינים.

וכן היה כמה פעמים, שראיתי איך דבריו מתקיימים, בדיוק נמרץ ופרטים שלמים, הן בעניני הכלל והעם, והן לאנשים פרטיים בשועם, ככל היוצא מפיו בטהרה, התקיים בעוז וגבורה, כדבר היוצא מפיו הגבורה, זאת חוקת העמלים בתורה, ובפרט לאיש אשר המלך אהבו, והוא כבן מתרצה לפני רבו, מאהבת ה' אליו בימינו מקרבו, לא זז מעולם מחבבו, ועובדיה היה ירא את ה' מאד בכל לבבו, לא הסיח דעתו בקומו ובשכבו, ובתורתו

יהגה בלא הפוגה, ולא יבטלה גם בהיות דאגה, דדיה ירווהו בכל עת ועונה, ומעמלה ויגיעתה מעולם לא פנה, ולא זזה ידו לעולם ממנה, לכל אשר הלך ופנה, עמו היתה ולא ישכחנה, וגם היא השיבה לו ברוב אהבה, ותקראהו רב חביבא, עינא וליבא, ורישא דדהבא, ותעמוד לפני מלך מלכי המלכים, למלאות חפצו בכל צרכים, ולהאיר דרכו בכל דרכים, ולישר צעדו בכל המהלכים, לפניו יכרעו שרים ונסיכים, ועטרוהו ראשי מדינות וגם מלכים, כי שמו יצא בכל כרכים, ובכל העולם מאמריו מתברכים, כי ידעו שלפניו מתהלכים, שוכני שמים וגם מלאכים, ולא פלא הוא שדבריו מבורכים, ומתקיימים בכל הדרכים, כי כן יעשה השם לאהוביו שבדרכיו הולכים, וממיתים עצמם באהלו ובתורתו כרוכים, לילות כימים קצרים וארוכים, גבורי כח עושה דברו לשמוע כמלאכים, ובאש ובמים בעוז לבטח הולכים.

עוד ראיתי בעיני הקטנות, מראות נפלאות בטוחות אמונות, אשר בבא לפניו בני אדם במחיצתו, קטן או גדול אחת היא דתו, כי ידע לבחון בין דם לדם, והבין גדלותו של כל אדם ואדם, והיה מברך ומעתיך בעדם, אך המלים מתכונים אליהם לפי מאודם, איש לפי מעלתו ומדרגתו, ולכל אחד מברך כבדתו, ופעמים שחיבב ילידם מהקטנים, בחבה וגילויים שונים, ושלח לו מראות וגילה לו פנים, גם אמריו היו לפי הענינים, והיה ברור שקלע לאמת לפני ולפנים, מבלי שידע או שמע עליהם לפנים, רק הרוח אשר עליו נחה, מאור תורתו אשר עליו זרחה, והתקיים בו בעוז וברושם, והריחו ביראת השם.

גם בהסכמותיו לאלפים ורבבות, שהרבה לכתוב במדבר בערבות, לעודד ולחזק הלבבות, במתיקות וברכות קרובות, למען ירבו תורתם בעל פה גם בכתובות, שזה מביא ללבן כל חמירא ולהרחיב גבולם, בתורת השם א-ל-עולם, ויבחרו לשבת באהלם, לחזות בנועם התורה באור שכלם, ולא ימוש ממנה לעד לעולם, והמעין ורואה בראיה דקה, במה שכתב מרן ז"ל

לעומקה, לשמח נפש שוקקה, גם אם דלה היא וריקה, אך מבין ההסכמות, יבחין בין העולמות, חכם לב ישכיל פיהו, ויתן לאיש לעטרהו, לפי דגלו ומחנהו, כפי רמתו יברכהו, ולפי השגתו ורוב עמלו יקלסהו, ולפי מעשיו ישבחהו, והדברים מסודרים ומחולקים, וישרים הם ומוצדקים, כי מעם האדם הגדול בענקים, ההבחנות סדורים ויצוקים, ולא הרי זה כהרי זה, אחד מחכמת ה' מחדש ומזה, ואחד בא בכד דל ורזה, ובהטיה דקה יבדיל בין הדבקים, בין חכמים גדולים וצדיקים, ובין אשר יעמדו לפרקים, עומדים ואמתחותיהם עדיין רקים.

וגם כשמרבה לשתוק באין תשובה, הכל מסודר ובדוק לעומקה ולרחבה, סוף מעשה בהקדמת מחשבה, בהכנה גדולה ורבה, ולמאן דכילו ליה בקבא רבא.

והנה כל זמן שמרן ע"ה היה בעולמנו, היה מקור להשראה לרבנינו ודיינינו, ופוסקי הלכה לעמנו, שהיה מאור עינינו, ומישר אורחותינו, והיה מחזק וממריץ ולוקח על עצמו את העול של כל חמירא וקשה, שבפיהו מורשה, לומר לכל מורה ודיין תכתוב ותביא לי ואני אצטרף עמך, והיא שעמדה לכל אלה שהיו עוסקים, בהוראת ההלכה ובפסקים, בקביעות או לפרקים, שיכלו להכנס בעובי הקורה, שבדינים הקשים שבתורה, אשר בעוז גבר הורה, ובלעדי עידודו וחיזוקו, לא מצא איש לומר חלקו, ועל ידו קם דור חדש, העוסק בהוראה בהלכות מן המקדש, וסמכנו על בדיקתו והסכמתו, שהשם יתברך אתו, ובכל התורה כולה הלכה כמותו, ויותר מזה יש לומר בגלוי ובבירור, שגם לטעות כמעט לא פחדנו, כי זאת ידענו, שאם יש טעות מרן יקלטנה כמו שהמגנט קולט חפצי ברזל, ובכוחו יתקננה, לישר אורחותינו, והוא מאיר עינינו.

ועתה בבא לפנינו שאלות, סבוכות וגדולות, בעינים חמורים וחזקים, שאין לך יום שאין שאלותיו קשים משל חברו, ומי יורה דעה, ומי יבין

שמועה, מי יסמוך את הדיינים, לפסוק פסקים נאמנים, לחומרת הענינים, להציל עגונות, כבולות וכבונות, אשר ברוב עוונות, התרבו האסונות, של הני אינשי דלא מעלי, שרודפים זה את זה באלמוות יתירה, ולא נמנעים גם משפיכות דם בחתירה, וכמעט שנעשה הדבר למעשה של יום יום, ולא עוצרים ולא מזדעזעים ממעשה נורא ואיום, אשר אין לזה פדיון, ויש לזה תוצאות קשות, למשפחות ולנפשות, וגם בעיות של הלכה קשים, מסובכים בבירור המעשים, לדעת האמת הסופית אם אכן פלוני בחיים, או שמא שבק חיים, לברר דין ירושה, ודין עגינות קשה, ועוד כהנה וכהנה, משאלות בחידושי הטכנולוגיה ובחברה מכל פינה.

ומי ירים דגל ההלכה בעוז ותעצומות, ויפסוק פסקי דין העומדים לעולמות, ומי יתמוך ברבנים, בעימותים השונים, לקיים יסודות הדת באמונים, בדרכי רבותינו הנאמנים, ודברי אבות קדמונים, אשר היו פשוטים וברורים לפנים, בימינו נשתנו הענינים, וגם על דברים כאלה ניטשים מאבקים, גדולים וענקים, וצריכים גדול שעומד על גבינו, שיבקר ויתוה נתיבנו, ומי יאיר עינינו, ומי יתן ידו לחזק צעדינו, ויבקר את דעותינו, וממי נשאב חוסן וביטחון בצדקת דרכינו, אוי מה היה לנו.

וזכור לכל, המאבק שהיה על הגירות המתבצעת בצה"ל, אשר מעולם לא ידעתי לא אני ולא ברבנות הראשית בכלל, שהגירות שמתבצעת ע"י הרבנות הצבאית, היא תחת סמכות הרב הראשי לישראל שמכהן כנשיא ביה"ד הגדול, וגם הרבנים הצבאיים הראשיים חשבו כל השנים שזו סמכותם הבלעדית, ובדיון שהתקיים בבג"צ, אמרה אחת הפרקליטות שגם הגירות של הרה"ר לצה"ל אין לה מקור סמכות, ודינה כמערך הגיור שהם כולם בסמכות הרה"ר לישראל, והתברר מיד שמבחינה משפטית דבריה צודקים, ואז בקול רעש גדול אדיר וחזק התפרצו קולות מכל הכיוונים ומכל בעלי הדעות השונות והרחוקות זה מזה כמטחוי קשת וכן מהעדה החרדית והחונים על ידם.

וכיון שהוציאו לעז חריף נגד הגיור הצבאי בטענות שונות, נתבקשתי מהממשלה והעומד בראשה, להביע דעתי ההלכתית בענין, אחר שהתברר שכל זה הוא בסמכותי, ומתוך ראייה נכוחה של הענינים, השבתי שאני צריך זמן ללמוד היטב ולברר סוגיא זו, שכן עד עתה לא היה לי ידע מספיק לעומק ולרוחב, מאחר וכל השנים חשבתי כמו כולם, שאין זה במסגרת סמכותי.

ורבים חששו ליוחסם של ישראל והיתה דאגה רבה, והיו גם כמה יחידים בודדים, שהיו קבועים לתקוף כל עניני הגירות "למען השם" למען שמם, שחשבו להתגדל ולהתקדש ולהיות בין הגדולים ע"י מעשיהם, [ת"ל שלמרות רוב ההסתר שבדור, לא יצא זממם לפועל, וצללו במים עכורים והעלו חרס בידם]. ולעומת זה יש מפלגה שרצתה להבנות ע"י הגירות ודרשו להתיר ולהכיר בכל ומיד, וקיימתי בנפשי, ימין ושמאל תפרוצי ואת ה' תעריצי, ולזה צריך יישוב דעת וללימוד אמיתי, ואותם אנשים הציעו חוק שגירות צה"ל תהיה מוכרת בלעדית בלא הכרה מהרה"ר לישראל.

והסברתי לראה"מ וכו' וכן לעם ישראל, שזה עלבון לחיילים המתגיירים, שגם הרבנות הראשית לא מכירה בהם, עד שצריכים חוק מיוחד וכו'.

וביקשתי מחברי מועצת הרה"ר לישראל להקים ועדה שתבדוק הענין לעומקו, ונכבד כל מסקנא שיעלו, ונפלאתי לראות שמיד הסכימו כמה מחברי המועצה להיות בועדה זו, אך למחרת כולם התפטרו, ולא לפני שעשו מזה קול רעש גדול בעיתונות, בתוספת תבלין ששאלו לגדולים וכו'. והענין השתתק, והלחצים עלי גברו מכל צד ופינה. וידעתי מיעוט ערכי עלי, ושכל מה שאסיק יהיה כדברים שאין בהם ממש וכגון זה צריך גדול וענק, ורצייתי שמרן ע"ה יכנס לבירור בזה וידריך אותנו כדת מה לעשות, והיו שמנעו בעדי בטעמים שונים, ורק אחר כחדשיים ויותר נקראתי למרן הרב, ושאלני מה אני חושב, וסיפרתי לו מה שביררתי

ע _____ ויוסף הוא המשביר

ועשיתי, והצעתי שנקים ועדה של דיינים שיחקרו היטב ויביאו הדברים לפני הדרת גאווה, והסכים על זה, ובעצתו מיניתי ועדה שבאו לפני מרן שהורה להם הדרך ילכו בה, כדי לבדוק היטב ואחר שבדקו, ושמעו בשיעורים שלהם, וחזו בעיניהם מהלך עבודת ביה"ד בענין זה, ושמעו וחקרו ודרשו היטב, הביאו כל מסקנותיהם לפני מרן ע"ה, וגם אני הייתי יחד איתם בישיבה הזאת לפניו, ומרן דן וחכך בדעתו עד שהתלבן לו הענין, ופסק שבדיעבד כל הגרים משם כשרים, וכתב פס"ד קצר בכתיד"ק. ומיד חתמתי על טופס שהכינו בפרקליטות כדי לתת רשמיות לפס"ד של מרן ע"ה.

ולצערנו קמה מהומה גדולה, עד שהעדה החרדית חשבו לעשות הפגנה גדולה ולעשות קריעה, והיתה חוצפה "יתירה" כנגד הפסק, ואילו רק נגדי החרשתי, אך לא בושו ולא חששו ולא שמו שם ה' נגד עיניהם, ולא נזהרו בכבוד גדול הדור והוא רחום יכפר, עד שכמה צעירים פעלו בנחרצות, וסוף דבר שבאו לביתי שלשה מזקני העדה ונכבדיה והיו מתנצלים, ואמרתי בשלמא כנגדי ניחא אבל לשלוח יד בנביא השם, ואמרו שזה לא נגדו וכו' וסו"ד שההפגנה התבטלה, ותשקע האש.

ומעלת הגאון האדיר מוהר"ש וואזנר שליט"א ביקר באותו שבוע, בבית מרן ע"ה, ובזה נרגעו הרוחות, ת"ל. ונתגדל שמו של מרן ע"ה וכאשר יענו, כן ירבה וכן יפרוץ. שהכירו כולם וידעו שמרן ע"ה הוא גדול דורנו. וא"צ להבין ולהעמיק כדי לתאר מה היה קורה אילמלא הוא שעמד בפרץ להשיב האף והחמה, ירחם ה'. ועתה מי יעמוד. ומאז עשיתי עבודה רבה וגדולה יחד עם הרבצ"ר שליט"א, לשפר ולחזק הגירות הצבאית ולהשוותה בכל עם המערכת האזרחית, והשקעתי בזה רבות בחסדי ה'. ואין הברכה שורה אלא וכו'.

זכור אזכור ותשוּח נפשי, בהעלותי על לבבי החסרון הגדול שחסרנו בהסתלקותו של מרן ע"ה לגבהי מרומים, שפנו אלי ממכון פוע"ה על בעיה מצויה מאד בימינו בענין ההפריות ואם פונדקאית שהיו מסתפקים איך להורות מאחר והגיעו אליהם דעות שונות, בהלכות אלו ובחסדי השם הייתי משתדל לברר ולהשיב להם בכמה שאלות, אך ביקשתי לשאול לפני מרן ע"ה בענינים אלו, ומרן ע"ה אמר שצריך לזה זמן רב, והואיל ובאותם ימים היה אמור לנסוע לבאר שבע לערוך חו"ק לבנו של הגה"ק רבי אלעזר אביחצירא זללה"ה, וגם למסור שיעור בנתיבות, ע"כ הציע בטובו שאסע עמו וינצל הדרך לשמוע הפרטים ולדון בדבר כיד ה' הטובה עליו, וכן היה שהתלויתי אליו ובכל הדרך עד באר שבע ומשם בדרך לנתיבות, וכן מנתיבות לירושלים דיברנו רק בענינים אלו, ולמדתי מזה כמה הלכות גדולות שעל פי הוראותיו אני מורה לשואלים, ששאלות אלו הולכים ומתרבים מיום ליום ומשעה לשעה, והפרטים וההמצאות גדלות מיום ליום, ולאורו נראה אור.

ואסיים בדבר תורה, על מאמר הגמרא (פסחים כב: ועוד), אמרו עליו על שמעון העמסוני שהיה דורש כל אתין שבתורה, (כל מקום שכתוב "את" היה דורש מה בא לרבות), עד שהגיע לאת ה' א-להיך תירא ופירש. (כלומר שפירש מלדרוש כל האתין, וחזר בו משיטתו, דאי אפשר לדרוש את השם א-להיך תירא לרבות, דמה אפשר לרבות ולהעמיד ליד ה' ח"ו, ומאחר דאי אפשר לרבות באת הזה, אי אפשר לדרוש גם ביתר האתין, דמאי חזית לדרוש את אחד, ולהמנע באחר. וצ"ל דה"ה נמי שאי אפשר לדרוש את, של ואהבת את ה' א-להיך). אמר כשם שנטלתי שכר על הדרישה כך אטול שכר על הפרישה. (כפי הנראה ששאלו אותו תלמידיו, איך יעזוב צדיק דרכו שהיה דורש בעמל רב כל את ואת, ועתה יפרוש מכולם, לזה אמר להם כשם שנטלתי שכרי על הדרישה שזה לימוד תורה, כך אטול שכר על הפרישה, שגם הפרישה היא לשם שמים שלא לפגוע

עב _____ ויוסף הוא המשביר

בשמו יתברך). עד שבא רבי עקיבא ודרש, את ה' א-להיך תירא, לרבות תלמידי חכמים, (וצ"ל שגם ואהבת את וגו', בא לרבות ת"ח).

והיה קשה לי, היד ה' תקצר ללמדנו אהבת התלמידי חכמים ויראתם, רק במקום הדחוק הזה, שהוא כ"כ קשה ודחוק עד שאחד מגדולי התנאים שמעון העמסוני ע"ה, פחד לדרוש אותו, עד שבא ר"ע שכוחו גדול ודרש כן, ולמה לא יכתב להדיא בתורה, או ברמז במקום אחר שאינו קשה כל כך.

ומתוך ההתבוננות ביראה ואהבה שהיתה בלבי למרן ע"ה, ולא לי לבד כמובן אלא זו היתה מנת חלקם של רוב הדור, וידוע שכשהיה נכנס למקום אפילו שיש שם רבבות אלפי ישראל יחדיו, ויש שם רבנים וגאונים צדיקים וחסידים, ברגע שרגליו של מרן ע"ה דורכות במקום, כל הנוכחים חשים ומרגישים מיד, ונבהלים ומתרגשים, ואין מי שנשאר אדיש במצב הזה, או נשאר על עומדו כמו שהיה, אלא כל הלבבות נרעשים, וכמיהה רבה והשתאות עצומה מתעוררת בלב כל, וזה נשקף על פני כולם, מקטנם עד גדולם, יחד מתנשאים בהלם, בשם ה' א-ל עולם, והפחד מהול בנעימה, גילה וגם ואימה, ימין ה' רוממה, ואיני רוצה לתאר המורא והיראה האישית, אך מתוך המציאות הזאת למדתי לבאר הענין על מתכונתו, בישועת ה' ועזרתו, ואכתוב הביאור בתמציתו, להגיע אל תכליתו.

וזה אשר אמרתי בס"ד, שרבי עקיבא ע"ה רוח אחרת עמו, ודרכו שונה משמעון העמסוני ושיטתו, ששמעון העמסוני הבין שהתיבה "את" באה ללמד על עוד מאן דהוא שממנו צריך לפחוד ולאהוב, ולא היה יכול לרבות שום בריה ואפילו ת"ח, לפני הדרתו של הקב"ה, דמה נשוה ונדמה ח"ו, וע"כ חדל משיטתו, ופרש מדרשתו, אבל ר"ע סובר שלא באים לרבות יראת הת"ח ואהבתו, אלא לפרש איך מגיעים ליראת ה' ואהבתו, אשר אין בלתו, ואפס זולתו. וכבר הקשו קדמונינו, בפירושיהם אלינו, איך התורה מצוה אותנו, לאהוב את ה' א-ל-הינו, ואנחנו לא מכירים ולא משיגים מאומה בא-להותו ובהנהגתו, הכל סתום ונעלם ורחוק מהבנתנו

ויוסף הוא המשביר _____ עג

ומחכמתינו, רחוק רחוק מי ימצאנו, ואיך תהיה יראתו על פנינו, שלא נחטא בפניו, ולא נכשל במעשינו. ואמר רבי עקיבא, שכדי ללמוד ליראה ולאהבה, את השם ברוב חבה, לזה כתבה התורה את זאת התיבה, שהיא "את" שמרבה, ופירש לרבות ת"ח, שע"י שמעריצים ומעריכים לחכם, עד שיראים ממנו ואוהבים אותו, אהבה שאינה תלויה בדבר, רק מתוך הוקרה עצומה, המביאה שמחה ואימה, ועם הזמן מתחיל במחשבה, לאמר מה זאת היראה והאהבה, שאני מעריך אוהב וירא, מהחכם הפוסק והמורה, על מה ועל מה, על אחת כמה וכמה, ומשיב דברים אל לבו, שכל זה הוא מפני שזכה, לעבוד את השם והיא הברכה, ועוסק בתורתו בכל כוחו מערכה מול מערכה, ומעט מעט מתעורר, ולבו לו אומר, אם את החכם אני כל כך אוהב, מפני קרבת ה' שהוא ערב, איך וכיצד אני צריך לפחד מפני ה' וחרדתו, ואיך צריך אני לאהוב אותו, עד שנמצא שמאהבת החכם ויראתו, מתפתחת בלבו יראת ה' ואהבתו.

וזה סוד אומרו את ה' א-להיך תירא, לרבות תלמידי חכמים במורא, שאהבת החכם ויראתו, היא סולם לעלות עד שיגיע למדרגתו, ביראת ה' ואהבתו, עד שנמצא שמה שריבה ת"ח, אינו לצורך אהבת החכם, אלא את תפל לשם, שע"י הת"ח נגיע ליראת השם, ואהבת השם. וזכורני שדרשתי זה בנוכחות מוריני ורבינו, נשיא א-ל-הים בקירבנו, הן בחיים חיותו, לפני שנים רבות תחת השגחתו, והדברים מצאו חן בעיניו וקילסם.

ואכן בזה הדור אשר בו היה, חי מרן שנשלח משמיא, היה לנו לישועה חיה, שדרכו עולים בעלייה, עד שמגיעים ליראה משמיא, ולאהוב את ה' אהבה מעליא, שהוא היה בחינת סולם מוצב ארצה, וראשו מגיע השמימה, ודרכו יכל כל אחד להתקרב אל השם.

ואולי הוא הדבר שאמרו בגמרא (כתובות קיא:), על הפסוק את ה' א-להיך תירא, ואותו תעבוד ובו תדבק, ושאלו וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה, והלא ה' אלקיך אש אוכלה הוא, ואמרו שעל ידי שאדם נדבק בתורה נדבק בשכינה, והנה לידבק בשם על ידי הדבקות בתורה, אינו דבר

עד _____ ויוסף הוא המשביר

פשוט כלל שצריך להגיע למדרגה גבוהה בלימוד תורה בדבקות חזקה, עד שיהיה בכוח לימודיו להביאו לדבקות בא-ל, ובודאי שלא כל אחד יכול להגיע לזה, ואולי זה בלתי אפשרי, והדרך היא דרך אהבת הת"ח ויראתם, ואפשר שעל זה אמרו, גדול שימושה יותר מלימודה, וזהו את ה' וגו', לרבות תלמידי חכמים, שעל ידי יראתם ואהבתם תזכה להגיע ליראת ה' ואהבתו.

ומשהסתלק מעל ראשנו, גאון דורנו, הסולם הזה שמחבר ומדבק את האדם אל יוצרו רחק מעמנו, ומי יתן לנו תמורתו, ומי יתן לנו חליפתו.

ותחינתנו היא, שהוא שנשא עול הדור כולו על כתפיו, למעלה משישים שנה רצופות אהבת ה' ותורתו, ואהבת ישראל צאן מרעיתו, ולא חסך שום מאמץ, ולא חס על עצמו ועל יגיעותיו, והיה מקריב את עצמו באהבה ובאחוה כל הימים, בחסד וברחמים, ואין לנו אלא לבקש שוב את אהבתו וחמלתו, שלא יפסיק תפלתו על צאן עדתו, ואמרו חז"ל גדולים צדיקים במיתתם, יותר מבחייהם בפעולתם, כי שם הוא קרוב אל ה' ולא ישקוט ולא ינוח, עד שהקב"ה יקבל תפלתו כריח נחוח, ויאמר די לצרות עמו, ויושיעם למען שמו, בביאת משיח ינון שמו, להרים קרנו לקרבו ולרוממו, וא-ל שד-י שאמר לעולמו די, יאמר להדרדרות הרוחנית די, ולרדיפת עם ישראל די, ויריק לנו ברכה עד בלי די, וביום ההוא בשופר גדול יתקע תקיעה, לבשרנו על הישועה, בבא חזיון תשועה, ותהי כיתד נטועה. במהרה בימינו אמן.

ש.מ. עמאר.

וזה שדרשתי בליל שבת
(פרשת לך לך התשע"ד)
שהיא שבת שבועו של מרן גאון ישראל ותפארתו
רב רבנן וגאון הגאונים הראשון לציון
רבינו עובדיה יוסף זללה"ה וזיע"א

הנה בשבת אין אבילות נוהגת בפרהסיא, לא מספידים לא ביממה ולא בליליא, אך דברי מוסר והתעוררות, אומרים גם בשבת בלי קדרות, רק ללמוד ממעשה הצדיקים, שיהיו בליבותינו חקוקים, ולזכור אחרית האדם וייעודו, שלא במוותו יקח הכל ולא ירד אחריו כבודו, ויזכור תכליתו בעודו, בריא אולם ועודנו על עומדו, וכך נהגו גדולי עולם, אשר גם בשבת השמיעו קולם, תוך עדתם ורוב קהלם, ברוך שאמר והיה העולם, וכמו שראינו להגאון המופלא בדורו, שכל גדולי הדור הכירו בגדלותו ואורו, וגם תקיפי ארץ כהנודע ביהודה, לפנינו נכנע בחיל ורעדה, בעל "דברי אמת" רבינו יצחק ב"ר דוד בכר ע"ה.

והוא ז"ל בסוף ספרו הידוע, כתב דרשה שדרש בשבת ההיא, בהגיע אליו השמועה מהסתלקותו של בעל אור החיים הקדוש זיע"א. ועיין עוד בשו"ת ויקרא אברהם (להגר"א אדאדי ז"ל אב"ד טריפולי) שכתב את מה שדרש בשבת מהשמועה על הסתלקותו של הגר"ח פלאג'י ע"ה, ועוד כהנה וכהנה, וכן היה מנהגו פשוט בקהילות, לדרוש בשבת השבעה והחדש, וגם בשבת השנה, בתוך קהל עם, בדברי מוסר לעורר הלבבות, או בהזכרת מעשה הצדיקים, ללמוד ממעשיהם מצות וחוקים, וכן אנו עושים כל השנים, בכל מקום ובכל המנינים, ובשבת זו דרשתי לכבודו של מרן ע"ה, בביכ"נ אהבת שלום בגבעת המבשר פה עה"ק ירושלים ת"ו.

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וגו', רבינו ע"ה הלך בדרכו של אברהם אבינו ע"ה, שהיה מפין אור תורת ה' בקרב ישראל כל ימיו מילדותו

ממש, ועד זיקנה ושיבה, לא עזב צדיק דרכו, והמשיך לדרוש ברבים בדבר ה' זו הלכה, סדורה גם ערוכה, וגם דורש הפסוקים, שהם לנו לחם חוקים, וישיבות וכוללים חיזק והקים, והחיה נפשות עניים וזקוקים, ובהגיע זמן שקראו רבו, לזה נאמר: ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך, שעד היום היה בארץ התחתונה הגשמית שהוא עמל בעשר אצבעותיו כל ימיו אשר היה, להפוך את הגשמיות לרוחניות, ולהעלותה בדרגות דקדושה, אבן הראשה, ועתה נאמר לו, לך לך תלך מעתה לעצמך (שזהו לך) וכפירש"י ז"ל לטובתך ולהנאתך, שכאן האדם עושה רצון ה' ותפקידו לקדש את החולין בין בתוך עצמו מבית ומחוץ, ובין כשהשפעתו היא על בני עירו, או שכונתו, או כדוגמת מרן ז"ל שהשפעתו חבקה זרועות עולם, עד שהארץ היתה שלו, שהוא עבד לקדשה לכל הארץ ולדרים עליה בעבודה מאומצת, במיוחד ע"י לימוד תורה שהיא כנגד כולם, שעמל בה בכל כוחותיו, כל זמניו ועתותיו, ולא הניח מאומה לעצמו, אלא הכל למען עמו, ועתה הגיעה העת שהקב"ה קורא לו בחבה, באמור לו לך לך מארצך באהבה, וממולדתך ומבית אביך, שמלבד עבודת הקדש, להוסיף מן החול על הקדש, הנה בכוח התורה גם מולידים אורות חדשים, ולזה יקרא מולדתך, וגם מזה הוא הולך לקראת המחר, כאומרם היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, וזה אומרו, לך לך להנאתך.

ומבית אביך, הם בניו ובני בניו וכל יוצאי יריכו, שכל זה נקרא בית אביך, שלכל אדם יש ייעוד כללי, ויעוד פרטי שהם בניו ובני ביתו, שבחסדי ה' יתברך היתה מטתו שלמה, שכל זרעו זרע קדש ברח"ה, וגם מהם נקרא להפרד, ולנסוע למקום נסעו אבותיו, ונאמר: אל הארץ אשר אראך, שהיא הארץ העליונה, שכל זמן שהאדם כאן אינו יודע ולא יכול לדעת טיבה של הארץ העליונה, ובודאי שלא יכול להשיג מהותה ואיה מקומה, לזה אמר לו, אל הארץ אשר אראך. ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה. שבלכתו מכאן אינו סיום של תפקידו, שכבר אמרו חז"ל, גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, שממשיכים לפעול מלמעלה, ממכון שבתם, ששם צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ונהנים מזיו השכינה, והנאתם היא השפעתם שממשיכים להשפיע שפע גדול ורב, אל כל מעשיו שהכין כאן,

ועתה מוסיף ביתר עוז ויתר שאת, לתת אור מלמעלה לגדל ולחזק את מה שכוון במו ידיו בהיותו כאן, וזה הוא, ואעשך וגו' ואברכך ואגדלה שמך, שהכל הולך וגדל ואורו הולך ומוסיף, והיה ברכה, שממקומו נהיה מקור ברכה על בניו וצאצאיו, תלמידיו, ועל כל העם מקצה, כדרכו בקדש, והולך ואור עד נכון היום.

עוד נאמר, וילך אברם כאשר דבר אליו ה', וילך אתו לוט. וילך אברם, שכדרכו נכנע ומתבטל לרצון ה', באין אומר ואין דברים, וכל זמן שרצון הקב"ה היה, לפעול מכאן, פעל בכל כוחו בלי הפוגות, וכשרצון ה' הוא לפעול מן הארץ העליונה, וילך אברם כאשר דבר אליו ה'.

וילך אתו לוט. עלה בדעתי לרמוז בזה שמרן ז"ל בהליכתו הלך עמו לוט, כלומר שלקח עמו החלטה נחרצת להשלים גאולתן של ישראל, שכבר אמר האוה"ח הקדוש ברוח קדשו, שהגאולה תלויה רק בתורה, וחזר ע"ז הרבה עשרות פעמים בכל התורה, ובמקום אחד כתב (מה שלא ראיתי בשום מקום בעולם), שאפילו יגיע זמן הגאולה, אם לא תהיה תורה, תדחה הגאולה, עד שתהיה שם תורה, וכ"כ בפרשת ויחי על הפסוק כבס ביין לבושו, ובדם ענבים סותה. שהכיבוס האחרון שלפני הגאולה, יעשה ע"י תורה, שרמוזה ביין, יינה של תורה. ואם ח"ו לא זוכים לכבס ביינה של תורה, אזי יהיה בדם ענבים שהיינו יסורים ודמים רח"ל ולישזבינן, עוד אמר (בפרשת תצוה) ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וגו'. שמדבר על הגאולה שהיא ע"י משה רבינו ע"ה (כמ"ש בזה"ח והביאו באוה"ח פרשת ויחי שם) ואתה שאתה הגואל תצוה את בני, שיהיו כולם יחד איתך תצוה מלשון צוותא, ויקחו אליך לגאולה שלך, לקרבה ולהשלימה, צריכים הם לקחת שמן זית שהיא התורה כידוע, ובעיני שלמוד התורה צריך להיות זך שילמדו התורה בזכות בלי פניות אחרות ח"ו, כתית שיכתתו עצמם בעמל התורה ויגיעתה, שאין התורה נקנית אלא למי שממית עצמו עליה, למאור, שתהיה התורה הזאת רק כדי להאיר באורה זו תורה, להעלות נר תמיד, שבזה יעלו וישלימו הגאולה לתמיד שלא יכבה נרו של בן דוד לעולם ועד.

עח _____ ויוסף הוא המשיביר

ומי לנו גדול בשקידת התורה והתמדתה, ומי לנו גדול בעמלה של תורה ויגיעתה, כמו מרן ע"ה, ומי לנו שיודע כל התורה לכל מכמניה כמו מרן ע"ה, ומי עשה אזנים לתורה והלכותיה למקצועותיה כמו מרן ע"ה, ומי הוא אשר הפיץ אורה של תורה בקרב עם ישראל כמו מרן ע"ה, ואשר ע"כ לו יאתה תהלה, להשלים גאולתם של עם ישראל.

והנה הגאולה כבר היתה ונהיתה ביציאת מצרים, אלא שהגאולה ההיא היתה גאולה זמנית בלבד, שאעפ"י שהגאול היה משה רבינו ע"ה, מ"מ עדיין לא ניתנה תורה לישראל, ובלי תורה לא תושלם הגאולה, וכמ"ש רבינו בחיי ע"ה, שעל כן נאמר: ושמתי פדת בין עמי ובין עמך, התיבה פדת חסרה וי"ו, משום שהגאולה הזאת אינה שלמה, והסיבה שאיננה שלמה משום שעדיין לא קיבלו תורה, ועיין בהקדמה לשו"ת שמע שלמה ח"א ובהקדמה לשו"ת כרם שלמה, שהארכתי בענין זה. ובין היתר כתבתי שהתורה רמוזה באות וי"ו, כמ"ש בזה"ק למאות פעמים, וגם רמז ספ"ק דב"ב, שאמרו הלוחות אורכן ו' טפחים ורחבם ו' טפחים, והיקף הס"ת ו' טפחים. וע"ש.

עו"כ שם שהגאולה תלויה בהוי"ה דמילוי אלפי"ן העולה בגימטריה מ"ה, וזה הוא, וגאלנו גאלה שלמה למען שמך, שהוא שם מ"ה [יו"ד - ה"א - וא"ו - ה"א, גימט' מ"ה] ואמר לי בזמנו הגאון החסיד מו"ר רבי ינון חורי זללה"ה שהמילה "גאולה" כשהיא מלאה וא"ו, עולה בגימט' מ"ה, אך "גאלה" חסרה וא"ו, עולה ט"ל, וזהו, וגאלנו גאולה שלמה "של - מ"ה " למען שמך שהוא שם מ"ה כהנ"ל.

וכתבתי שם שכן מפורש בסוף פתיחת אליהו זכור לטוב, וז"ל, מאי נמלא טל, אלא אמר קב"ה אנת חשבת דמיומא דאתחרב בי מקדשא דעלנא בביתא דילי ועלנא בישובא, לאו הכי דלא עלנא כל זימנא דאנת בגלותא, הרי לך סימנא שראשו נמלא טל, הא שכינתא בגלותא, שלימו דילה וחיים דילה איהו טל, ודא איהו יו"ד - ה"א - וא"ו, ואות ה"א איהו שכינתא דלא מחושבן ט"ל, וכו'. עכ"ל.

ויוסף הוא המשביר _____ עט

הרי מפורש שאות ה"א (מלא אל"ף שחשבונו ו') היא שכינתא ועדיין היא בגלות, ונפרדת מהאותיות הקודמות שחשבונם ט"ל, וזו היא האות ו' שחסרה מגאולה, וע"כ אין הגאולה שלמה, אלא חשבון גאל"ה בלי אות ו', והוא ט"ל בלבד, וכשיתחבר האות ה"א שהוא חשבון ו', עם ט"ל תהיה גאולה שלמה, והנה לוט, הם אותיות טל עם אות ו', שחשבונם מ"ה.

ואולי לזה נרמז כאן, וילך אתו לוט, שבהליכתו עם כל כוח התורה שלוקח עמו, מאשר עמל ויגע בעשר אצבעותיו, כל ימיו ושניו אשר חי על האדמה, שלא פנה אל רהבים ושטי זהב כי אם בתורת ה' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה ממש, ולא מש מאהלה של תורה לא בילדותו ולא בנערותו ולא בזקנותו ושיבתו, וקיים בנפשו שבתי בבית ה' כל ימי חייו, כפשוטו וכמשמעו, שהמית עצמו באהלה של תורה בלי הפסק כלל, עם הכוח הזה הוא יכול לחבר את כל האותיות, ט"ל עם ו' ויהיה שם השם מלא בחיבורא חדא, ומכוח זה תושלם פדותנו ותהיה מלאה ו', ותושלם גאולתנו למען שמו יתברך.

וכל העם מקצה מצפים, שימשיך להיות ראש ומנהיג לכל עם ישראל ויביא זעקתנו ונאקתנו לפני המקום ברוך הוא, ולא ישקוט ולא ינוח, עד שהקב"ה יעמוד מכסא דין וישב על כסא רחמים, וישלים גאולתנו ופדות נפשנו על ידי משיח צדקינו שיתגלה במהרה בימינו בישועה וברחמים גדולים אמן.

קטון תלמידיו שלמה משה עמאר.

בעהית"ש. ב' בכסלו התשע"ד.

ערב פקידת שלושים יום להסתלקות של גדול הדור ומאורו פ"ה ג"י עמוד העולם בעל יביע
אומר ועוד. מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זללה"ה וזיע"א.

וכמה פנים לפנים הנוראים, וכמה אחורים לאחורים הנראים.

(רבי יהודה הלוי בקדושה של חזרת שחרית של יום כיפור)

ויאמר פני ילכו וגו'. ויאמר אליו אם אין פניך הולכים וגו'. ויאמר
הראני נא את כבודך, ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך, וקראתי
בשם ה' לפניך וגו'. ויאמר לא תוכל לראות את פני וגו'. והסירותי את
כפי וראית את אחרי ופני לא יראו.

(שמות כ"ג, י"ד-כ"ג)

א.

אבינו אתה אנו בניך
אל תעלינו אם אין פניך
ברכנו השם באור פניך
זכור אורנו אנו בניך

ב.

מאור גדול ממעל הופיע
להאיר דורנו אומר יביע
חזון עובדיה יחזה ויודיע
לטהור בירך ונחל'תך

ג.

אור פני משה אור פני חמה
אור זיו יהושע לירך דמה
ואור דור ודור לפי החכמה
בפני צדיק יראו פניך

ד.

את פני השם ראו במשה
אליו הביאו את כל הקשה
וכן היו פני כל קדושי
פניהם מאירים מפניך

ה.

אור לבנה ממנו נעלמה
ואור החמה על אחת כמה
בינה תזעק מאין החכמה
השקיפה אלינו משמך

ו.

לעד אין דור נסתר מחמתו
גם אור הלבנה לעזרתו
מאירים לדור כהשגתו
הבט משמים אל עמך

ז.

אשרי שראה פניו מאירים
כזהר הרקיע הם מזהירים
מרום חביון באור יקרים
אתה עתה איה מקומך

ח.

חמדה גנוזה לנו ניתנה
מקור אור חכמה ואור תבונה
להבחין בין אור חמה ולבנה
הן עתה שפוט על פניך

ט.

חכמת תורתו פניו האירה
קרני הוד הציצו בתפארה
בִּיקְרוֹת הַזְּרִיחוּ לָנוּ אֹרֶה
וְהָאֵר חֲשִׁכֵנוּ בְּאוֹר פְּנֶיךָ

י.

אשרי דורנו אשר ראינו
את פני החמה בעינינו
ועתה שקעה בצהרינו
שלח אורך לנחלתך

יא.

ויהי בנסוע ארון התורה
אוי, ענן וערפל ומרה
קומה השם וליהודים אורה
עֲלֵינוּ יִרְחֶמוּ רַחֲמֶיךָ.